

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 23 (81)
(грудень 2014 р.)

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ	3
ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ	5
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС	11
І. Беззуб <i>Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів</i>	11
О. Бусол <i>Огляд нового антикорупційного законодавства України</i>	21
С. Полтавець І. Шульга <i>МВС: дискусії навколо реформи</i>	25
М. Грет <i>Проблема створення вільної економічної зони «Крим» у відгуках ЗМІ</i>	30
У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ Правові колізії, викликані окупацією Криму С. Полтавець <i>Татари окупованого Криму в пошуках союзників</i>	38
Моніторинг ЗМІ	43
Ситуація на Сході України: правові аспекти Т. Миськевич <i>Складні часи – складні рішення: економічна ізоляція Донбасу</i>	48
О. Кривецький <i>Права і соціальні гарантії учасників АТО</i>	52
Моніторинг ЗМІ	56
ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ <i>Огляд валютного ринку</i>	58
<i>Моніторинг законодавства</i>	62
<i>Темпы роста мировой промышленности замедляются из-за военного конфликта на востоке Украины</i>	73
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *	74

КИЇВ 2014

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Коаліція депутатських фракцій ВР визначилася з пріоритетами законотворчої роботи

Партії «Блок П. Порошенка», «Народний фронт», Радикальна партія О. Ляшка, об'єднання «Самопоміч» і ВО «Батьківщина» 27 листопада 2014 р. у Верховній Раді України створили коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України VIII скликання, до якої увійшло 302 народні депутати.

Про основні пріоритети роботи новоствореної коаліції, а отже, про основні напрями реформ в Україні дає уявлення **Коаліційна угода**. Аналіз тексту цього документа засвідчує, що серед пріоритетних напрямів для вітчизняних законотворців має стати ***реформування системи забезпечення національної безпеки й оборони***.

З цією метою передбачено розробку й прийняття нових редакцій Стратегії національної безпеки і Воєнної доктрини; підготовку нових документів оборонного планування (програма розвитку Збройних сил, програма розвитку озброєнь та військової техніки), затвердження нового військово-адміністративного поділу України; розроблення і внесення змін до ряду законів України. Передбачається скасування позаблокового статусу України, відновлення політичного курсу на інтеграцію до Євроатлантичного безпекового простору та набуття членства в НАТО. Можливе запровадження ринкових механізмів розробки і випробовувань продукції військового та спеціального призначення.

Заплановано формування ефективної системи територіальної оборони, створення української військової організації, яка стане базою для формування й підготовки сил територіальної оборони.

Наголошується на необхідності формування й реалізації державної політики, спрямованої на фактичне повернення Автономної Республіки Крим та м. Севастополь до складу України, а також на відновлення діяльності законних органів влади на всій території Донецької та Луганської областей. Має бути вирішене питання визначення статусу тимчасово окупованих і тимчасово непідконтрольних територій із впровадженням механізму призначення військових комендантів територій, звільнених з-під контролю ворожих збройних формувань.

Окремо прописано забезпечення юридичного захисту законних інтересів, реалізації прав кримськотатарського народу й громадян України інших національностей, які проживають на тимчасово окупованій території Криму й Севастополя, а також на тимчасово непідконтрольних органам влади України територіях Луганської та Донецької областей; законодавче закріплення статусу вимушених переселенців.

Коаліційна угода передбачає здійснення конституційної реформи, для чого буде створено тимчасову спеціальну комісію ВР для змін до Конституції України.

Оновлення влади та антикорупційна реформа передбачає створення

Національного антикорупційного бюро України (НАБ) і Національного агентства з питань запобігання корупції; впровадження процедури перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадовців, а також ухвалення комплексних змін до законодавства щодо забезпечення прозорості фінансування партій і виборчих кампаній згідно з рекомендаціями ГРЕКО.

Не менш масштабні зміни чекають **правоохоронну й судову сфери**. Перетворення в них плануються не менш масштабні, ніж в оборонній галузі: створення національної поліції, держбюро розслідувань (органу, що реалізує політику у сфері протидії корупції та організованій злочинності), муніципальної та військової поліції; реформування Державної прикордонної служби та Державної міграційної служби і створення на їхній базі єдиного органу – Державної служби міграційного контролю та прикордонної охорони; ліквідація міліції на транспорті, Держохорони МВС, УБОЗ і ДАІ. Призначення, кар'єра і звільнення суддів залежатиме від нового єдиного незалежного від політичного впливу органу, рішень Європейського суду з прав людини та громадськості, що повинна отримати механізми участі в процедурі добору на посаду судді.

Реформа виборчого законодавства передбачає запровадження пропорційної виборчої системи з відкритими списками.

Планована **децентралізація та реформа місцевого самоврядування** буде зосереджена на забезпеченні деконцентрації та децентралізації повноважень згідно з Концепцією реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні та Європейською хартією місцевого самоврядування.

Реформа публічного адміністрування передбачає ухвалення нової редакції Закону України «Про державну службу», зміни в законодавчому забезпеченні діяльності Кабінету Міністрів України, Рахункової палати; фіскальної служби (створення єдиного органу для запобігання, виявлення, розкриття й розслідування економічних злочинів проти держави – Служби фінансових розслідувань).

Економічне регулювання та реформа фінансового сектору передбачають скорочення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; запровадження захищених ринкових механізмів інвестування в енергомодернізацію (енергосервісні контракти) і мінімізації зовнішньої енергозалежності держави; зменшення кількості податків. Також заявлено про необхідність приведення у відповідність до директив ЄС, законодавства щодо процесів злиття і поглинання учасників фінансового ринку й законодавства про регулювання страхових компаній; розроблення нормативно-правової бази для захисту прав кредиторів; ліквідацію можливості ухилення від оподаткування через фінансові інструменти.

Предбачено також **реформи енергетики та енергонезалежність**: газового та електроенергетичного ринків, вугільної галузі (ліквідація/консервація всіх шахт, які не вдалося приватизувати, заборона всіх видів державної підтримки вугільної галузі), прийняття закону про ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів і ряд інших новацій, що стосуються транспортної, житлової, освітньої та інших галузей.

ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

(кількісно-змістовний аналіз електронних матеріалів за листопад 2014 р.)

А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

У рубриці представлена візуалізація результатів контент-аналізу інформації правового характеру центральних і регіональних електронних ЗМІ. Серед найбільш резонансних тем виділено три блоки.

Перший – питання, об'єднані під назвою *«Процес законотворення»*, де узагальнено особливості висвітлення в ЗМІ процесу формування нового складу Верховної Ради – результати виборів, прогнози щодо конфігурації сил у парламенті та складу уряду; обговорення змісту й підписання коаліційної угоди між партіями-переможцями парламентських виборів.

Розглянуто відображення в ЗМІ законотворчого процесу загалом і найбільш резонансних документів. У листопаді місяці це – антикорупційні норми й так званий закон про люстрацію (№ 4359а «Про очищення влади»), зокрема наслідки його підписання Президентом та особливості правозастосування.

Актуалізувалося питання стабільності національної валюти, основними інформаційними акцентами тут стали проблеми знецінення гривні й кроки влади та НБУ для врегулювання становища (реформи, фінансова допомога Заходу, МВФ).

Інформаційний блок *«АТО і проблеми окупованих територій»* включає аналіз:

– специфіки висвітлення ситуації на Донбасі – відбиття атак на Донецький аеропорт і превентивна організація оборони населених пунктів, наближених до зони тимчасово непідконтрольних територій на тлі офіційного перемир'я, та інших заходів (у тому числі дії СБУ), скерованих на протидію диверсіям і тероризму;

– висвітлення ініціатив Президента й уряду в пошуках шляхів урегулювання кризи на Донбасі, правові колізії, пов'язані з окупацією Криму; проблеми проведення парламентських виборів на тимчасово непідконтрольних територіях Сходу України, початку «економічної блокади», тобто Рішення РНБО «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях», яке 14 листопада ввів у дію своїм Указом № 875/2014 Президент; вирішення проблем з переселенцями;

– подання в ЗМІ дій сепаратистів – повідомлення про «сепаратистські вибори» й реакція на них українського суспільства і світової спільноти; провокації (обстріли районів мирного населення), мародерство та проведення проросійських чи сепаратистських мітингів. Діяльність бойовиків ДНР і ЛНР, донських козаків і збройні сутички між ними, інформація про участь у конфлікті Збройних сил РФ; інформування про наростаюче невдоволення місцевого населення, розгортання «партизанського руху» проти самопроголошеної сепаратистської «влади»;

– представлення кримськотатарської проблематики: коментарі щодо тиску на кримських татар (неправомірні обшуки та зникнення активістів), погрози депортації.

Блок «*Українсько-російське протистояння (інформаційний аспект)*» об'єднує матеріали, що розглядають:

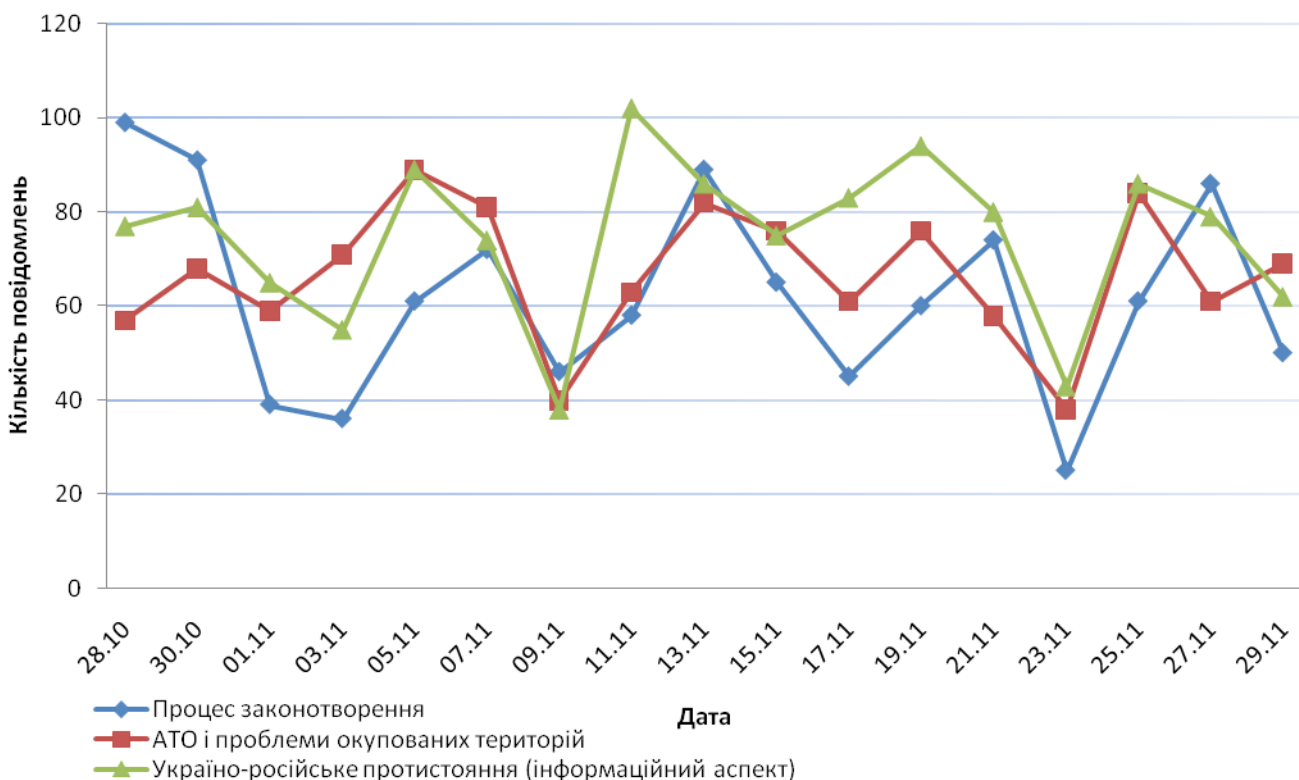
– інформаційну війну, розв'язану проти України (у тому числі на дипломатичному рівні), що відображається як у російських ЗМІ, так і в західних, та спроби РФ нав'язати країнам ЄС і США власне бачення подій в Україні; активізація російських лобістів на Заході, поява закликів до федералізації України від діючих чиновників, экс-функціонерів ЄС і представників окремих експертних фондаций;

– реакцію Заходу і всього цивілізованого світу на події в Україні: засудження агресивної політики РФ (порушення міжнародного права, військова присутність) і застосування економічних санкцій;

– висвітлення в ЗМІ дій української влади (у тому числі на дипломатичному рівні), спрямованих на збереження цілісності держави й миру, питання застосування власних санкцій щодо РФ.

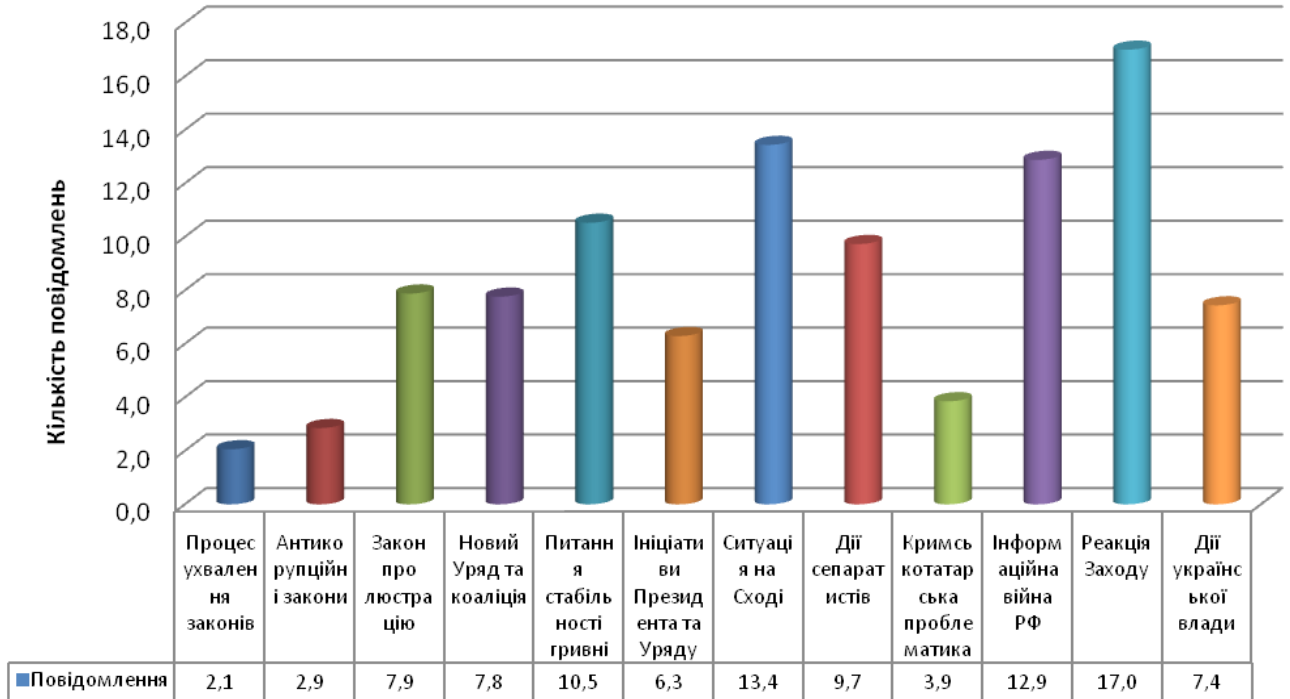
Зроблений аналіз дає змогу виявити співвідношення між кількістю повідомлень¹ у кожному блоці, динаміку висвітлення визначених тем протягом листопада та оціночне висвітлення основних тем суспільно-політичного життя.

Загальна картина резонансних повідомлень за листопад 2014 року

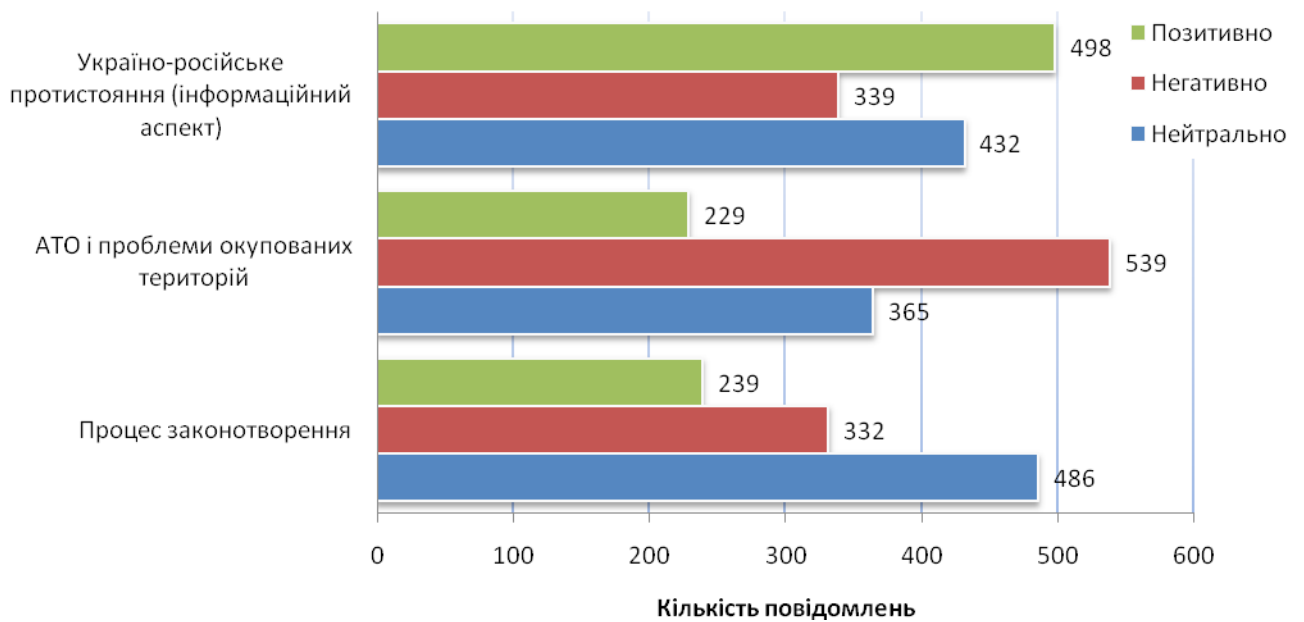


¹ Розглядаються лише оригінальні інформаційні приводи, що можуть тиражуватися в повідомленнях різних ЗМІ.

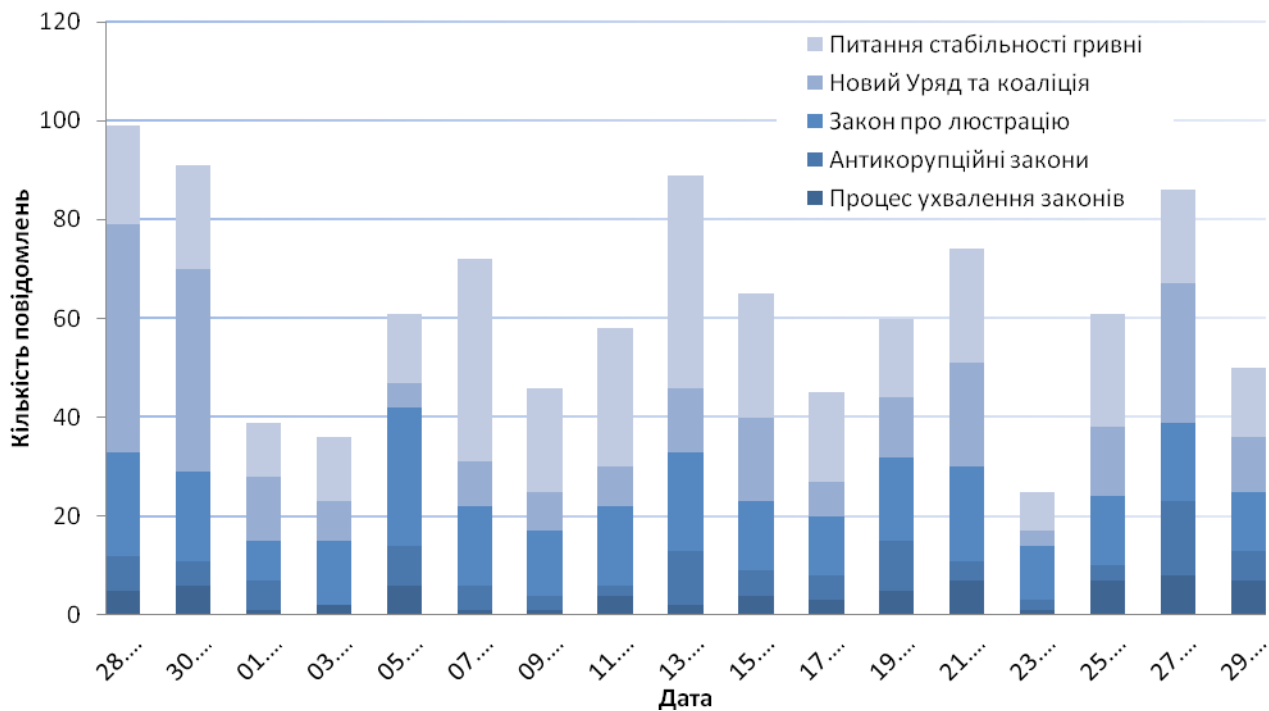
Середньодобовий показник резонансних повідомлень за листопад 2014 року



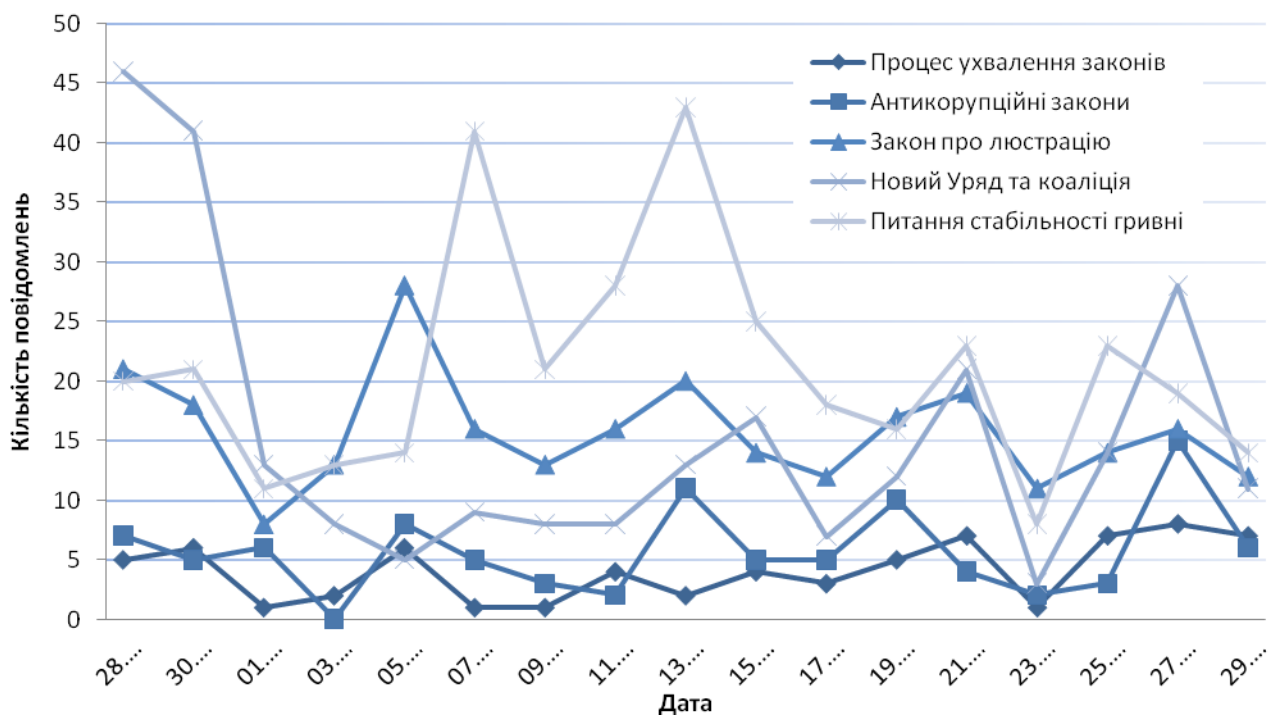
Оціночний розподіл основних суспільно-політичних та економічних проблем за листопад 2014 року



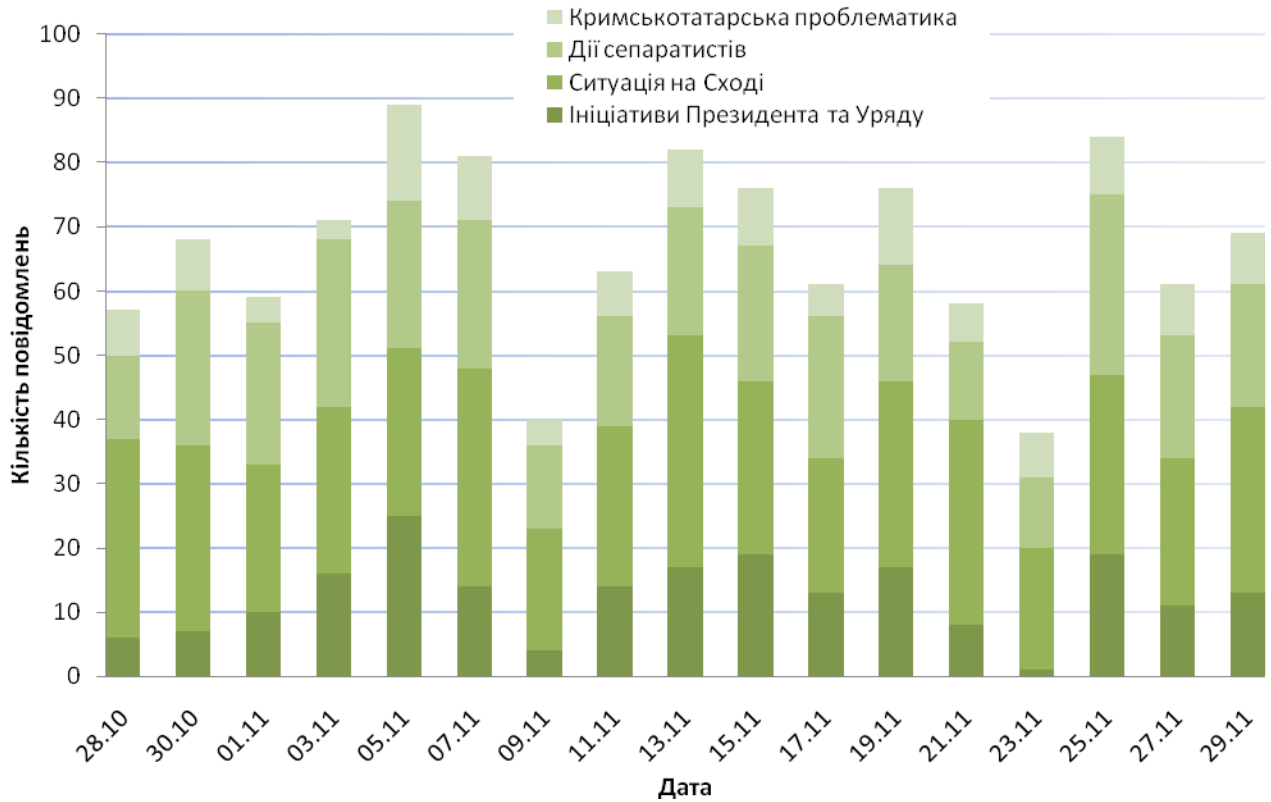
Процес законотворення



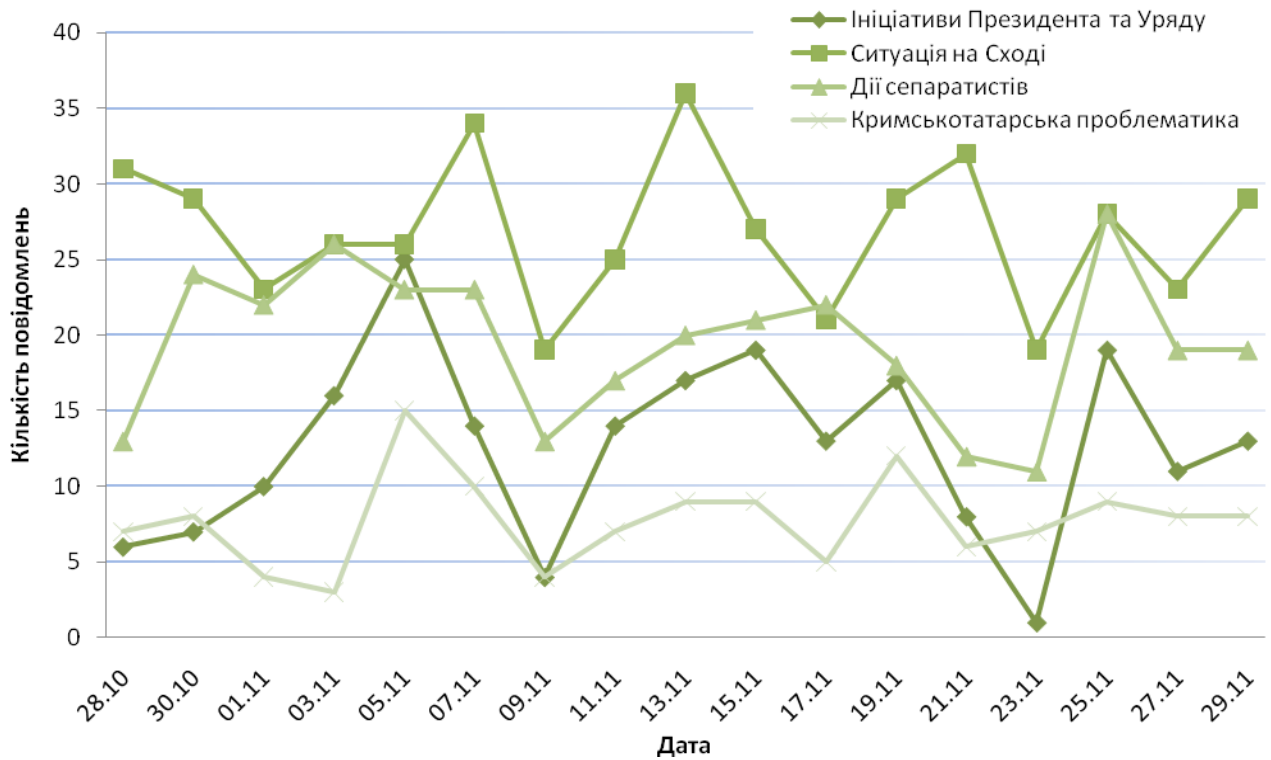
Процес законотворення



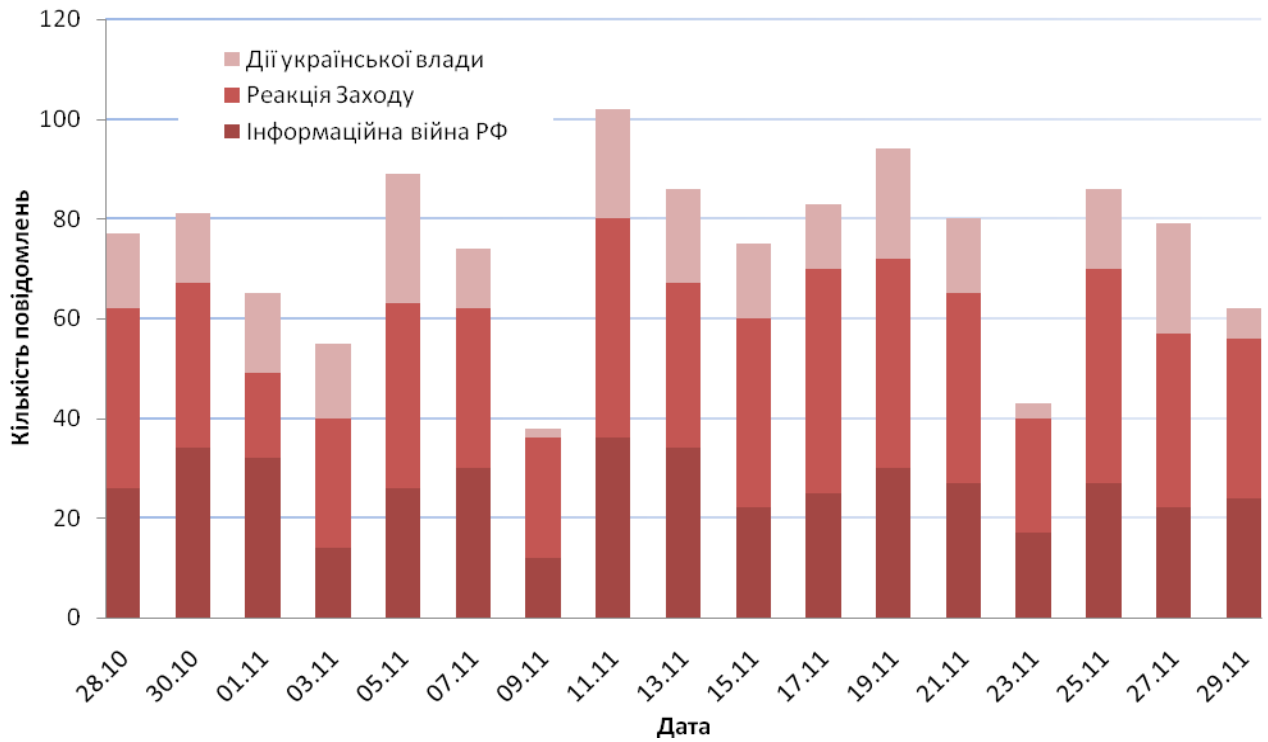
АТО і проблеми окупованих територій



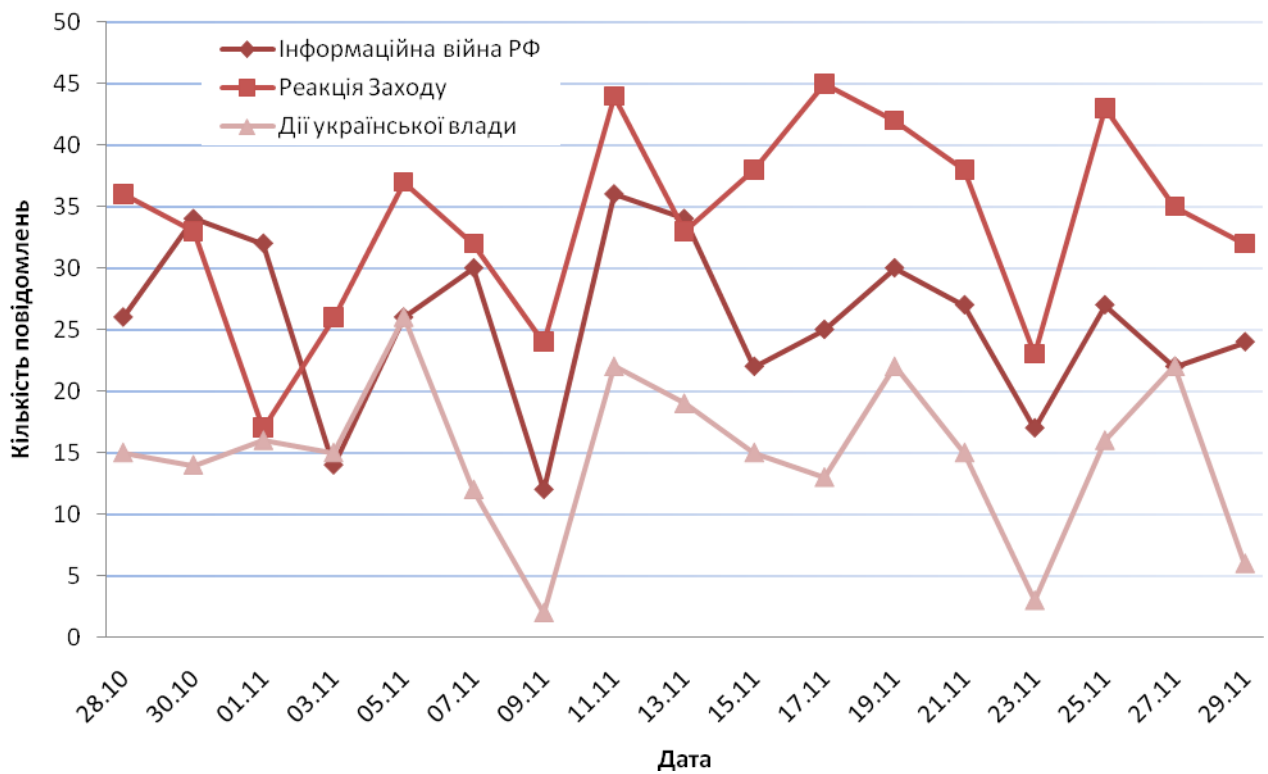
АТО і проблеми окупованих територій



Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)



Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)



АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів

Ефективна, дієздатна система інтелектуальної власності (ІВ) забезпечує та стимулює економічне, соціальне й культурне зростання будь-якої країни. Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства й рівень його культурного розвитку, залежить, у кінцевому рахунку, й успіх вирішення поставлених перед ним економічних проблем. У свою чергу, наука, культура і техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов (включаючи необхідні правові передумови), адекватних наявному стану суспільно-економічних відносин.

Сфера інтелектуальної власності – це сукупність галузей економіки і видів суспільної діяльності, які не беруть безпосередньої участі у створенні матеріальних благ. Ці галузі виробляють унікальний продукт – інтелектуальний. Саме такий продукт є необхідним для ефективного функціонування матеріального виробництва. У промислово розвинутих країнах 80–95 % приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці й технологіях. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щороку зростає на 12 %. Щорічно обсяги експорту наукоємної продукції приносять, у середньому, США близько 700 млрд дол., Німеччині – 500 млрд дол., Японії – 400 млрд дол.

Невід'ємною складовою механізму управління й регулювання відносин інтелектуальної власності є національна стратегія інтелектуальної власності. Дослідженням теоретичної складової, а також вивченням практичної реалізації стратегії інтелектуальної власності на національному рівні займається Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), яка пропонує таке визначення національної стратегії інтелектуальної власності: «це – сукупність сформульованих і здійснюваних державою заходів щодо стимулювання та сприяння, створення, розвитку та управління інтелектуальною власністю».

Необхідність стратегії інтелектуальної власності визначається її роллю в посиленні національної здатності виробляти об'єкти інтелектуальної власності, які б були економічно значущими активами. Таким чином, національна стратегія інтелектуальної власності являє собою довгостроковий план, відповідно до якого всі національні суб'єкти взаємодіють з метою створення, володіння, розпорядження і використання результатів інтелектуальної діяльності, інновацій, нових технологій та креативних розробок. У 2007 р. про існування власної національної стратегії ІВ заявили 23 країни.

Останнім часом Концепція стратегії інтелектуальної власності стає предметом дедалі більш ширшого обговорення. Не дивно, що увагу країн, які розвиваються, і країн з перехідною економікою приваблює ідея структурованого й планового підходу до отримання максимальної вигоди від

творчої та інноваційної діяльності громадян, залучення інвестицій і встановлення ділового співробітництва з компаніями країн з більш розвинутою ринковою економікою. Навіть країни з розвинутою економікою визнають необхідність застосування стратегічного підходу до використання ІВ в інноваційному процесі. Звісно, ці країни не будували свій економічний розвиток виключно на стратегії ІВ, хоча ІВ завжди відігравала важливу роль у досягненні успіху. Сьогодні ці країни визнають необхідність застосування більш системного підходу для того, щоб мати можливість конкурувати з такими провідними країнами, як Китай та Індія, які формують ринкову економіку, застосовують плановий підхід до інновацій, творчості й ІВ, виділяючи значні кошти на планування та реалізацію стратегії ІВ.

На території країн СНД подібні стратегії розвитку інтелектуальної власності вже розроблені та затверджені урядами в Республіці Білорусь (Стратегія Республіки Білорусь у сфері інтелектуальної власності на 2012–2020 роки), Киргизькій Республіці (Національна стратегія розвитку інтелектуальної власності та інновацій у Киргизькій Республіці), Республіці Молдова (Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності до 2020 року), готуються до прийняття в Російській Федерації та Республіці Азербайджан.

За весь час становлення права інтелектуальної власності в Україні пропонувалися різноманітні проекти, розроблялися національні й міжнародні нормативно-правові акти, вводилися і скасовувалися системи реєстрації наукових відкриттів, проте проблема так і залишається відкритою. На жаль, в Україні не приділяють достатньої уваги інноваційним винаходам, що призводить до втрати інтелектуального потенціалу держави.

Законодавство України у сфері ІВ складається із законів України у сфері промислової власності (сім законів), авторського права й суміжних прав (три закони) і 60 міжнародних договорів й угод, що ратифіковані Верховною Радою України.

Але, як показує досвід розвинутих країн, першочергову увагу слід приділити розробленню всеосяжної національної стратегії в галузі інтелектуальної власності – стратегії, яка б визначала необхідні правові реформи, окреслювала обов'язки щодо впровадження необхідних змін, а також розподіляла б ресурси, достатні для забезпечення ефективного правозастосування.

Розвиток й ефективна реалізація інтелектуального потенціалу є на сьогодні обов'язковою складовою успішних реформ в усіх розвинутих країнах. Поступово і вітчизняне суспільство визнає, що саме інтелект і знання є дійсним капіталом нації. З цією метою відбулося перше засідання робочої групи з питань захисту прав інтелектуальної власності при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, у якому взяли участь перший секретар економічного відділу Посольства США в Україні, представники Державної служби інтелектуальної власності України, Американської торгової палати в Україні, Європейської бізнес-асоціації. Робоча група була створена за результатами зустрічі тодішнього міністра економіки П. Шеремети з керівництвом Американської торгової палати в Україні, яка відбулася 7 квітня 2014 р.

Унаслідок проведеної роботи вирішено на базі Мінекономрозвитку й Державної служби інтелектуальної власності України (ДСІВ України) створити окремі робочі групи за напрямками діяльності: авторське право й суміжні права, промислова власність, нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (сорти рослин, біотехнології, породи тварин, топології мікросхем, наукові дослідження ін.). Сформований цими групами перелік завдань для розв'язання проблем захисту інтелектуальної власності буде включено до проекту Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на короткостроковий період.

Для обміну ідеями, досвідом, шляхами вирішення проблем і спілкування в країні постійно проводяться міжнародні, регіональні науково-практичні конференції, семінари, круглі столи із залученням широкої громадськості для організації співпраці різних суб'єктів, діяльність яких пов'язана зі сферою інтелектуальної власності, що загалом сприяє вдосконаленню в правозастосовній діяльності, пов'язаній із захистом прав інтелектуальної власності.

25 червня 2014 р. в Українському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» відбулася офіційна презентація дослідження ринку прав інтелектуальної власності в Україні, проведеного ICC/BASCAP. У заході взяли участь керівники ДСІВ України, представники Міжнародної торгової палати (ICC/BASCAP) та Українського національного комітету Міжнародної торгової палати (ICC Ukraine).

Спеціально для уряду України була підготовлена доповідь на тему: «Розвиток і захист інтелектуальної власності в Україні», яку під час заходу презентували директор ICC/BASCAP Д. Харді й координатор BASCAP в Україні, віце-президент з питань інтелектуальної власності ICC Ukraine, президент Українського альянсу по боротьбі з підробками та піратством (УАПІ) А. Пахаренко-Андерсон.

У своїх виступах доповідачі звернули увагу на нагальну потребу України в розробці державної політики, спрямованої на використання інтелектуальної власності як стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства й підвищення конкурентоспроможності економіки України, прискорення її інноваційного розвитку та інтеграції в міжнародний економічний простір.

У своєму виступі Д. Харді наголосив на важливості розробки урядом країни Національної стратегії розвитку інтелектуальної власності та висловив сподівання, що рекомендації міжнародних організацій будуть справді корисними. Такої ж думки й А. Пахаренко-Андерсон. За її словами, BASCAP за результатами роботи запропонував ряд конкретних законодавчих і політичних рекомендацій, які могли б служити основою для стратегічного плану поступальних зрушень у напрямі розвитку й захисту інтелектуальної власності в Україні.

Детально зупинилися на окремих положеннях Національної стратегії розвитку сфери ІВ на Форумі з інтелектуальної власності IPF-2014 у Києві 26 червня 2014 р. До заходу долучилося широке коло українських й іноземних фахівців різних гілок сфери інтелектуальної власності (голова Вишого

Господарського Суду України Б. Львов, директор НДІ ІВ Національної академії правових наук України О. Орлюк, президент Американської торгової палати (ACC) Б. Кейсі, директор BASCAP ICC Д. Харді, голова Всесвітньої групи з боротьби з підробками і піратством (GACG Network) Д. Андерсон та ін.

25–27 червня 2014 р. на запрошення Державної служби ІВ в Україні перебував європейський експерт з інтелектуальної власності, колишній виконавчий директор Патентного відомства Великої Британії Р. Марчант, який провів лекції та робочі зустрічі щодо особливостей розробки та імплементації Національної стратегії інтелектуальної власності України для представників державної системи правової охорони інтелектуальної власності, центральних органів виконавчої влади, представників громадськості України.

У роботі зазначених заходів, підбитті підсумків візиту, окресленні майбутніх необхідних кроків щодо розробки проекту та реалізації Національної стратегії інтелектуальної власності України взяв участь завідувач лабораторії правового забезпечення розвитку науки й технологій НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, радник голови ДСІВ України Г. Андрощук.

Сучасний стан розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні, проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні (Національна стратегія), мета, стратегічні напрями та основні завдання Національної стратегії, національний моніторинг, оцінка впровадження й очікувані результати від впровадження Національної стратегії обговорювалися на засіданні науково-експертної ради при Державній службі інтелектуальної власності України 9 липня 2014 р.

Також на засіданні ради обговорювалися рекомендації стосовно вдосконалення чинного українського законодавства, які необхідно врахувати при розробці Національної стратегії, що виникли за результатами дослідження ринку прав інтелектуальної власності в Україні «Розвиток і захист інтелектуальної власності в Україні», проведеного ICC/BASCAP спеціально для уряду України.

Попередній варіант проекту Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні був оприлюднений 29 серпня 2014 р. Державною службою інтелектуальної власності України. Мета стратегії полягає в забезпеченні найбільш сприятливих умов для розвитку й консолідації правової, інституціональної та соціальної бази для створення, охорони, захисту, управління й найбільш повного використання інтелектуального потенціалу нації як стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства України, прискорення інноваційного розвитку та інтеграції України в міжнародний економічний простір.

Враховуючи визначену мету та відповідно до пріоритетних завдань економічного розвитку Української держави сформовані основні стратегічні напрями розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні: удосконалення нормативної бази в сфері інтелектуальної власності; удосконалення механізмів державного управління сферою інтелектуальної власності, подальший розвиток інституційної бази Національної системи інтелектуальної власності; розвиток системи стимулювання в сфері інтелектуальної власності; удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності, створення ефективних

механізмів запобігання та боротьби з контрафакцією й піратством; розвиток міжнародного, регіонального і двостороннього співробітництва у сфері інтелектуальної власності й гармонійне інтегрування України в європейський та міжнародний інтелектуальний простір; забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки для надійного розвитку й збереження українського інтелектуального потенціалу тощо.

З урахуванням отриманих й опрацьованих зауважень і пропозицій Державна служба повинна підготувати остаточний варіант проекту Національної стратегії (на зауваження та пропозиції відводився місяць з дня оприлюднення проекту).

Оприлюднення проекту Національної стратегії викликало жваву дискусію серед фахівців системи інтелектуальної власності, юристів, експертів, аналітиків. Більшість з них наголошує, що запропонована стратегія довела, що її концептуальні засади, на жаль, не відповідають викликам сьогодення. Її розбудова має будуватися за принципами слугування сфери ІВ суспільним інтересам, відкритості державного управління громадському контролю й забезпеченню його прозорості, відповідності стану законодавчого забезпечення, взятим Україною на себе міжнародним зобов'язанням, європейському вектору розвитку, а також за принципом відповідності правового механізму правової охорони й захисту прав інтелектуальної власності сучасним викликам інформаційного середовища.

З метою напрацювання концептуальних пропозицій щодо формування ефективної державної політики у сфері охорони прав інтелектуальної власності, покращення стану правовідносин у сфері інтелектуальної власності, приведення їх у відповідність до сучасних тенденцій розвитку суспільства та визначення національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти ініціював слухання на тему: «Інтелектуальна власність в Україні. Стан та концептуальні засади розвитку», які відбулися 15 жовтня 2014 р.

Голова комітету ВР VII скликання Л. Гриневич серед основних проблем сфери інтелектуальної власності назвала неефективне державне управління і відсутність координації діяльності органів державного управління щодо охорони інтелектуальної власності та застаріле законодавство, яке не відповідає на сьогодні європейським актам і сучасному стану суспільних відносин. Зокрема, учасники слухань акцентували увагу на тому, що одним з основних завдань України у формуванні сучасного законодавства є імплементація європейських норм права інтелектуальної власності, що впливає з підписаної та ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. При гармонізації ж систем правової охорони інтелектуальної власності України та Євросоюзу Україна має максимально враховувати національні інтереси.

За результатами цих слухань була сформована остаточна редакція рекомендацій, що містить пропозиції, які мають стимулювати державну владу до побудови ефективної системи управління у сфері захисту прав інтелектуальної власності в Україні та повинні якомога швидше бути втілені у відповідні проекти нормативно-правових актів.

У Києві 5 листопада 2014 р. відбувся круглий стіл на тему: «Менеджмент і

стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності», організований у зв'язку з опублікуванням ДСІВ України Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на період до 2020 р. Учасники круглого столу, серед яких були представники різних юридичних професій і члени авторитетних професійних, бізнесових та громадських об'єднань, під час заходу обговорили ряд недоліків, які має Стратегія. Зважаючи на істотні недоліки оприлюдненого проекту, вони погодилися щодо необхідності широкого залучення громадськості до підготовки концептуально нової Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності.

Про недоліки й позитивні риси Стратегії говорили голова Комітету Асоціації правників України з інтелектуальної власності та рекламного права, партнер AstarovLawyers (міжнародна юридична група) Н. Мещерякова, партнер «Дубинський і Ошарова» (патентно-юридичне агентство) Я. Огнев'юк, партнер Aequo (юридична фірма) О. Мамуня. Як зазначали доповідачі, до основних недоліків документа слід віднести, зокрема, те, що він не структурований належним чином, містить багато загальних положень, не дає об'єктивної оцінки стану законодавства. Крім того, у ньому нечітко поставлені завдання й механізми їх виконання. На думку учасників круглого столу, стратегія відірвана від потреб правовласників, не передбачає поглибленої співпраці з вітчизняними й міжнародними громадськими організаціями, не враховує положень Угоди про асоціацію з ЄС, сучасних тенденцій менеджменту.

За результатами обговорення, учасники дійшли висновку про необхідність розробки якісно й концептуально нової стратегії, яка б враховувала насамперед інтереси правовласників і суспільства. Було прийнято рішення направити до Державної служби інтелектуальної власності, Кабінету Міністрів, профільного міністерства та профільного парламентського комітету відкритий лист про те, що Асоціація правників України готова делегувати до складу робочої групи з розробки стратегії своїх фахівців.

Крім того, за результатами обговорення проекту Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності була підготовлена резолюція, де, зокрема, зазначено, що при підготовці нового документа необхідно врахувати положення такого документа, як «Стратегія реформ-2020», і Коаліційної угоди – як документів, що визначатимуть основні напрями реформ в Україні на майбутній період.

Також у резолюції міститься ініціатива створення робочої групи для підготовки проекту Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності на період до 2020 р. Для її реалізації було розроблено проект Положення про Раду з питань реформ у сфері інтелектуальної власності, основними завданнями якої є підготовка й подання органам державної влади пропозицій стосовно стратегії реформування сфери інтелектуальної власності, розроблення планів дій щодо впровадження цієї стратегії; сприяння налагодженню ефективного механізму взаємодії державних органів, інститутів громадянського суспільства та міжнародних організацій з питань підготовки й реалізації стратегії реформування сфери інтелектуальної власності, підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, здійснення моніторингу впровадження та аналізу ефективності

реалізації в Україні стратегії реформування сфери інтелектуальної власності.

Ряд зауважень і пропозицій, які повинні бути враховані при підготовці остаточного варіанта Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні, підготувало Товариство з обмеженою відповідальністю «Юрімекс». На думку фахівців товариства, стратегічним завданням має бути забезпечення доступу до рішень Апеляційної палати шляхом систематичного й оперативного оприлюднення інформації на офіційному веб-сайті Державної служби інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Також вони вважають за необхідне вилучити пункт про створення ще одного органу, який фактично дублюватиме сферу повноважень Кабінету Міністрів України, що є недоцільним і, більше того, створюватиме проблеми в правозастосовній практиці.

Крім того, враховуючи європейський і світовий досвід, в українських електронних базах даних об'єктів промислової власності необхідно зняти існуючі часові обмеження й розширити критерії пошуку. Як приклад, фахівці наводять досвід кількох країн. Так, пошукова база даних зареєстрованих торговельних марок Німеччини передбачає два варіанти пошуку: для початківців і для експертів. При цьому обидва варіанти пошуку передбачають одночасно можливість пошуку за заявником, за власником і за ключовими словами, що значно полегшує пошук конфліктних знаків для товарів і послуг. Також німецька база даних не містить жодних часових обмежень при пошуку торговельних марок. У базі можна віднайти торговельні марки, які подані на реєстрацію та зареєстровані навіть у першому десятиріччі ХХ ст.

База даних торговельних марок Великої Британії передбачає пошук не тільки за ключовими словами, а й за зображенням. При цьому містить інформацію щодо знаків для товарів і послуг, починаючи з 1876 р.

БД торговельних марок Китаю передбачає пошук одночасно за заявником і власником, за видом торгової марки, ключовими словами, кількістю власників.

В умовах гомогенізації суспільства важливим фактором є участь держави у світових процесах уніфікації правових та інших механізмів захисту інтелектуальної власності. Важливо враховувати, що глобальна система захисту інтелектуальної власності в основному вже сформувалася. Україна повинна адаптуватися до неї, якщо планує розвиватися як складова частина світового господарства. Участь у міжнародних організаціях і ратифікація документів у вказаній сфері (за умови їх належної імплементації у внутрішнє законодавство та реалізації цих норм) дає можливість стати повноцінним учасником світової системи управління інтелектуальною власністю.

Протягом останніх років Україна значно активізувала свою діяльність щодо входження до світових структур, які регулюють інтелектуальну власність, і стала учасницею більшості міжнародних конвенцій та договорів у цій сфері.

Для держав світу рівень захисту інтелектуальної власності в Україні і виконання зобов'язань за відповідними угодами є однією з гарантій захищеності прав їхніх фізичних і юридичних осіб на території України. За цими показниками держави світу, міжнародні фонди та іноземні підприємства орієнтуються, зокрема, у тому, наскільки ефективним буде подальше співробітництво з вітчизняними державними й недержавними структурами,

вирішують, чи слід інвестувати в економіку України. Таким чином, Україна, маючи ряд міжнародних зобов'язань у сфері захисту інтелектуальної власності, перебуває під пильним наглядом міжнародної спільноти. Найбільший вплив на національну сферу захисту інтелектуальної власності мають такі міжнародні структури: Світова організація торгівлі (СОТ); структури Європейського Союзу (Європейська комісія, Європейська асоціація вільної торгівлі); Всесвітня організація інтелектуальної власності.

Одним з основних напрямів міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності є виконання Україною міжнародних зобов'язань як держави-члена Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ).

Україна, як держава-засновник ООН, стала членом ВОІВ у 1970 р. Восени 1992 р. уряд України заявив про продовження дії на території держави ряду основних міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності – із цього часу співробітництво з ВОІВ розвивається й розширюється. Представники України беруть участь у роботі профільних комітетів і робочих груп цієї міжнародної організації. На сьогодні Україна є учасницею більшості міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, адміністративні функції яких виконує ВОІВ.

У 2011 р. українською стороною започатковано процес підготовки Державної служби інтелектуальної власності України до набуття статусів Міжнародного пошукового органу та Органу міжнародної попередньої експертизи. З керівництвом ВОІВ було узгоджено план необхідних спільних дій щодо реалізації комплексу робіт, необхідних для одержання українською стороною таких статусів. Під час 51-ї серії засідань асамблей ВОІВ (23 вересня – 2 жовтня 2013 р.) державами-членами прийнято консенсусом рішення про надання Державній службі зазначених статусів, а також підписано двосторонню угоду з Бюро ВОІВ про виконання Держслужбою вказаних функцій.

Державна служба активно співпрацює з неурядовими й громадськими організаціями, що представляють інтереси з питань охорони інтелектуальної власності міжнародних організацій, американських, європейських та українських компаній в Україні: Коаліція з питань захисту прав інтелектуальної власності (CIPR), Міжнародна федерація фонографічної індустрії (IFPI), Міжнародний альянс інтелектуальної власності (ІПА), Міжнародна конфедерація авторських та композиторських товариств (CISAC), Асоціація міжнародних організацій колективного управління аудіовізуальними творами (AGICOA), Європейська бізнес-асоціація та ін. Активним і корисним є співробітництво з регіональними міжнародними організаціями та відомствами, зокрема Європейським патентним відомством і Міждержавною радою з питань правової охорони й захисту інтелектуальної власності.

З метою забезпечення ефективної правової охорони інтелектуальної власності, врегулювання питань розподілу прав на об'єкти інтелектуальної власності між учасниками двостороннього співробітництва, встановлення партнерських взаємовигідних торговельно-економічних відносин Державна служба здійснює роботу з реалізації взаємовигідного двостороннього співробітництва з іноземними державами, а також щодо співробітництва на рівні національних відомств з охорони інтелектуальної власності. Правовою базою такого співробітництва є міжнародні двосторонні й багатосторонні

угоди, укладені між Україною та іноземними державами на міждержавному, міжурядовому та міжвідомчому рівнях. Двостороннє співробітництво у сфері інтелектуальної власності здійснюється також у форматі міжурядових комісій і комітетів.

Україна має двосторонні угоди про охорону інтелектуальної власності з Австрією, Білоруссю, Грузією, Росією, Таджикистаном, Узбекистаном, а також статті щодо інтелектуальної власності в інших угодах – з Азербайджаном, Болгарією, Вірменією, В'єтнамом, Ізраїлем, Канадою, Киргизією, Молдовою, США, Хорватією, Швейцарією, Швецією та ін. На міжвідомчому рівні такі угоди діючі з Болгарією, Казахстаном, Німеччиною, Польщею, Угорщиною, Чехією та ін. Проте домінуюче значення для розвитку системи охорони інтелектуальної власності в Україні мають відносини із США.

У двосторонніх відносинах з Україною США приділяють особливу увагу питанням захисту прав інтелектуальної власності. За ініціативою уряду США була створена українсько-американська група співпраці з питань забезпечення виконання законодавства у сфері інтелектуальної власності, координуючі функції якої виконує Державна служба. Зазначена група відіграє роль ефективного засобу вирішення актуальних питань, які постають перед правовласниками й державними органами. За роки діяльності групи було проведено ряд засідань, на яких обговорювалися питання вдосконалення українського законодавства у сфері інтелектуальної власності, підвищення ефективності боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності в Україні, зокрема в мережі Інтернет, у сфері патентування лікарських засобів, пестицидів й агрохімікатів, знищення вилучених контрафактних і піратських товарів тощо. Державна служба продовжує виконувати свої зобов'язання, передбачені Планом спільних заходів з удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності в Україні, що був розроблений в 2010 р. на основі Рекомендацій американської сторони (уряду США) щодо захисту прав інтелектуальної власності в Україні.

Слід зазначити, що ЄС, Міжнародний альянс інтелектуальної власності, інші міжнародні організації мають основні претензії не до власне законодавства в Україні, а до ефективності його реалізації, вимагають реальних дій з припинення піратства, створення ефективної судової системи (наявність спеціалізованих судів, надійність охоронних документів, якість проведення патентної експертизи, відкритий доступ до патентної інформації, належний досвід правоохоронних органів у припиненні масових порушень прав інтелектуальної власності; існування правової культури населення тощо).

В умовах світової фінансової кризи побудова продуманого плану економічного розвитку, заснованого на ефективному використанні власних ресурсів держави в галузі інтелектуальної власності, є стратегічним завданням для України, вважає директор департаменту країн з перехідною та розвинутою економікою ВОІВ М. Швантнер. На його думку, важливим завданням для України в рамках двостороннього співробітництва з ВОІВ залишається реалізація найкращих світових практик з використання інтелектуальної власності на благо держави. Україні потрібно скористатися позитивним досвідом Туреччини, Індії та Бразилії у створенні свого національного

продукту на основі власних інтелектуальних ресурсів.

Також, аналізуючи особливості зарубіжного досвіду, Україна повинна перейняти корисний досвід державної підтримки інноваційних підприємств розвинутих країн, які постійно лідирують у міжнародних рейтингах. Слід звернути увагу на досвід США, Німеччини, Великої Британії. Така підтримка в цих країнах полягає у створенні інноваційних і страхових фондів з пайовою участю держави, у видачі грантів на наукові дослідження, у прямому державному субсидюванні військових й аерокосмічних розробок і стимулюванні впровадження отриманих результатів у цивільних галузях. Наприклад, у Канаді уряд ініціював Програму сприяння промисловим дослідженням IRAP (Industrial Research Assistance Program), у межах якої реалізується стратегія стимулювання малих інноваційних підприємств і забезпечується їх доступ до інформації, ресурсів, фінансування, щоб вони могли комерціалізувати результати своїх розробок. У Швеції підтримка технологічних фірм здійснюється через Шведський фонд промислового розвитку IDF (Swedish Industrial Development Fund). Він здійснює кредитування й прямі інвестиції в малі фірми, продукція яких належить до пріоритетних сфер інтелектуально-технологічного розвитку.

Отже, у сучасному економічному середовищі, заснованому на знаннях, інтелектуальна власність є тією рушійною силою, яка сприятиме розвитку економіки України і виходу на світовий ринок поряд з провідними державами, буде гарантією економічної, політичної й соціальної безпеки. Україні необхідно скористатися досвідом високорозвинутих країн і йти шляхом використання потенціалу інтелектуальної власності.

Головний недолік сучасної ситуації в Україні – відсутність національної стратегії розвитку, спрямованої на розв'язання актуальних соціально-економічних проблем на основі формування економіки знань і переходу до освітнього суспільства. При цьому ефективна національна стратегія повинна опиратися не на будь-які економічні чинники й механізми, а покласти в основу стратегічного розвитку саме ті ресурси, які є актуальними і відкривають можливості випереджального зростання виробництва як основи людського розвитку й забезпечення коеволюції людини та природи.

Упровадження Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку і функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні та приведе до розвитку економіки України на базі інноваційної моделі, збереження й розвитку інтелектуального потенціалу нації, інтеграції України до світового співтовариства як його повноправного члена, покращення міжнародного іміджу України та її інвестиційної привабливості *(Роботу написано з використанням інформації таких джерел: Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності (<http://www.intelect.org.ua>); Научные статьи Казахстана (<http://articlekz.com>); Урядовий портал (<http://www.kmi.gov.ua>); Державна служба інтелектуальної власності України (<http://sips.gov.ua>); Департамент інвестиційно-інноваційної політики та зовнішньоекономічних зв'язків Черкаської обласної державної адміністрації (<http://invest-oda.ck.ua>); Державне підприємство «Український інститут*

промислової власності» (<http://www.uipv.org>); Юридическая консалтинговая группа «Яремчук и Партнёры» (<http://ayaremchuk.com>); Офіційний веб-портал Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності (<http://ndiiv.org.ua>); Патентно-правова фірма «Пахаренко і партнери» (<http://pakharenko.com>); Науково-практичний журнал «Інтелектуальна власність в Україні» (<http://www.intelvlas.com.ua>); Офіційний портал Верховної Ради України (<http://rada.gov.ua>); Інноваційна Україна (<http://innov.org.ua>); Компанія «СК Потенціал» (<http://sk-potencial.kh.ua>); Асоціація правників України (<http://www.uba.ua>); Юридический блог компанії Jurimex (<http://jurblog.com.ua>); Журнал Верховної Ради України «Віче» (<http://www.viche.info>); Український інформаційний сайт Front.ua (<http://svitstudenta.ucoz.ua>); Освітній портал «Педагогічна преса» (<http://pedpresa.ua>).

О. Бусол, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. юрид. наук

Огляд нового антикорупційного законодавства України

Останнім часом події в Україні розвиваються дуже стрімко – на виконання оголошеної Президентом України стратегії реформ в Україні відбуваються зміни в галузях, які Рада Європи вважає незамінними впродовж багатьох років. Це – реформа судової системи, боротьба з корупцією, децентралізація та реформа правоохоронних органів.

Представлена Президентом України П. Порошенком «Стратегія реформ-2020» має на меті досягти європейських стандартів життя й до 2020 р. подати заявку на членство у ЄС. Як зазначив Президент, «наша революція перемогла із запізненням на кілька століть і у нас є лише кілька років, щоб подолати це критичне відставання». Саме тому реформи мають бути системними, торкатися одразу всіх політичних, економічних і соціальних інституцій. Стратегія складається з трьох векторів руху для досягнення мети: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу й громадян; відповідальність і соціальна справедливість. Головною передумовою цієї роботи має стати новий суспільний договір між громадянським суспільством, владою та бізнесом, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Стратегія передбачає 60 реформ і спеціальних програм, але Президент визначив вісім пріоритетних сфер, зміни в яких або розв'язують найгостріші проблеми, або створюють інституційні передумови для проведення інших реформ: антикорупційна та судова реформа; реформа правоохоронних органів; децентралізація та реформа державного управління; податкова реформа; реформа системи безпеки та оборони; реформа охорони здоров'я; формування енергонезалежності; подальша популяризація України у світі.

Восени 2014 р. Верховна Рада України прийняла ряд антикорупційних законів, які містять певні новації у сфері протидії корупційній злочинності. Так, Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні

(Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» від 14.10.2014 р. № 1699 до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» внесено положення, що координацію реалізації затвердженої Верховною Радою України Антикорупційної стратегії здійснює спеціально уповноважений орган з питань антикорупційної політики. Проте вже є думки експертів, що розроблена програма є суто декларативною, не має пріоритетів корупційних проблем і містить недостатньо конкретних кроків з їх подолання. Існує також думка, що в урядовій програмі не закладений головний принцип її потенційної ефективності – програмно-цільовий підхід. Отже, поки все ж існує небезпека, що нова Стратегія знову стане недієвою та безрезультатною.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII, який набрав чинності 26.10.2014 р. і вводиться в дію 26.04.2015 р., визначає правові й організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Цей Закон уже назвали останнім цвяхом у труну корупції. Закон України «Про запобігання корупції» покликаний замінити чинний Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» та передбачає комплексне реформування системи протидії корупції відповідно до міжнародних стандартів й успішних практик іноземних держав. Зокрема, передбачається створення Національної комісії з питань запобігання корупції. Цей Закон передбачає запровадження широкого переліку антикорупційних обмежень для осіб, які обіймають посади на державній службі чи службі в органах місцевого самоврядування, створення чітких правил поведінки чиновника з тим, щоб його дії завжди відповідали публічному інтересу та очікуванням суспільства. Із цією метою проект більш детально, ніж у попередньому законі, визначає поняття «конфлікт інтересів» і регламентує дії публічних службовців з метою уникнення подібних проявів на державній службі. Передбачено, що в разі надання переваги чиновником приватному інтересу перед інтересами служби він може бути притягнутий до адміністративної або кримінальної відповідальності. Також законопроектом удосконалено діючий механізм фінансового контролю за майновим станом публічних службовців – декларації подаватимуться в електронній формі, оприлюднюватимуться у відкритому реєстрі, а також підлягатимуть перевірці незалежною установою. Важливо, що законопроектом передбачається можливість проведення детальної перевірки не тільки доходів, а і витрат чиновника.

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII, який набирає чинності 25.01.2015 р., передбачає створення спеціального державного правоохоронного органу, на який покладається виявлення, припинення, розслідування й розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та становлять загрозу національній безпеці. Бюро має стати ключовим органом з боротьби з корупцією у вищих ешелонах влади.

Указом Президента України «Про національну раду з питань антикорупційної політики» від 14.10.2014 р. № 808 ліквідовано Національний антикорупційний комітет і створено Національну раду з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Згідно з указом, Національна рада готуватиме Президентові пропозиції щодо визначення і вдосконалення антикорупційної стратегії, здійснюватиме системний аналіз стану запобігання і протидії корупції, ефективності реалізації Антикорупційної стратегії та заходів. Крім того, завданням органу є підготовка й надання Президентові узгоджених пропозицій щодо поліпшення координації і взаємодії між суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії корупції. Національна рада оцінюватиме стан реалізації рекомендацій GRECO, ОЕСР, інших провідних міжнародних організацій щодо протидії корупції, підвищення ефективності міжнародної співпраці України в цій сфері. До складу ради входитимуть, крім представників Адміністрації Президента, комітету Верховної Ради України, кандидатур, запропонованих Радою суддів України, Генеральною прокуратурою України, головою Рахункової палати, і шість представників громадських об'єднань та/або громадських експертів, які мають досвід підготовки пропозицій щодо формування й реалізації антикорупційної політики, один представник від всеукраїнських асоціацій місцевого самоврядування, два представники від всеукраїнських об'єднань підприємців (бізнес-асоціацій). «Президент є гарантом Конституції, а корупція зараз становить пряму загрозу державному ладу України, тому Президент бере на себе відповідальність за боротьбу з корупцією», – наголосив заступник глави Адміністрації Президента України Д. Шимків.

Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 07.10.2014 р. № 1689-VII забезпечує принцип невідворотності покарання у випадках, коли підозрюваний або обвинувачений, перебуваючи поза межами України, переховується від органів слідства і суду, ухиляючись від кримінальної відповідальності; підвищує ефективність розслідування окремих злочинів проти основ національної безпеки України й громадської безпеки, а також забезпечить конфіскацію майна за їх вчинення. «Із завтрашнього дня у нашої прокуратури, слідчих органів, судів нарешті з'явиться можливість у відкритому засіданні посадити на лаву підсудних і притягнути до відповідальності тих, хто грабував наш народ, зробити відповідні кроки щодо їхнього майна, якщо воно набуто в нечесний спосіб, щодо арешту їхніх рахунків. Щоб вони понесли відповідальність за події, спровоковані ними в Україні. Щоб вони у повній відповідності з Конституцією, міжнародним правом отримали належне за ті злочини, які вчинили проти українського народу», – цитує Президента України П. Порошенка його прес-служба.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» від 14.10.2014 р. № 1701-VII вносить зміни до ряду нормативних актів,

серед яких Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський кодекс України, закони України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та ін. Закон встановлює механізм виявлення фізичної особи – кінцевого вигодоодержувача юридичних осіб, а також вільного доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Законодавчим актом зобов'язано будь-яких суб'єктів господарської діяльності розкривати інформацію про реальних власників.

Постановою Верховної Ради України від 07.10.2014 р. № 1688-VII прийнято за основу проект закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 12.09.2014 р. № 5067. Законодавчий акт спрямований на забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму. Законом комплексно вдосконалено національне законодавство в сфері фінансового моніторингу. Документом, зокрема:

- запроваджується національна оцінка ризиків системи фінансового моніторингу й удосконалення ризик-орієнтовного підходу;
- виокремлюються заходи щодо боротьби з фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення;
- змінено підхід щодо визначення предикатних злочинів (включення податкових злочинів до предикатних);
- удосконалено законодавчі аспекти, які впливають на якість розслідування злочинів з легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- внесено зміни до Кримінального процесуального кодексу України (щодо підслідності злочинів з легалізації);
- запроваджується фінансовий моніторинг щодо національних публічних діячів і посадових осіб міжнародних організацій;
- встановлюється поріг для міжнародних грошових переказів;
- знято порогові суми для здійснення фінансового моніторингу ріелторами й нотаріусами;
- виключено осіб, які здійснюють операції з готівковими коштами на суму понад 150 тис. грн, із суб'єктів первинного фінансового моніторингу за рахунок введення обов'язкового моніторингу таких операцій банківськими установами;
- поліпшено процедуру зупинення фінансових операцій тощо.

Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697, який набирає чинності 25.04.2015 р. та окремими статтями – 26.10.2014 р., можна вважати «революційним» щодо закріплених у ньому положень:

1. Скасовується прокурорський нагляд за додержанням і застосуванням законів (у тому числі в «приватному секторі» економіки), який апріорі не властивий органам прокуратури в демократично розвинутих державах.

2. Створюється кардинально нова система місцевих прокуратур, що має сприяти розриву «корупційних зв'язків», які особливо характерні для невеликих населених пунктів (наприклад, між районним суддею, прокурором і начальником міліції).

3. Передбачається функціонування таких органів прокурорського самоврядування, як всеукраїнська конференція працівників прокуратури й рада прокурорів України.

4. Ускладнюється порядок добору кандидатів на посади місцевих прокурорів і їх призначення, який фактично включатиме в себе 13 етапів.

5. Запроваджується чітка процедура притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності.

6. Закріплюється, що прокурори підпорядковуються своїм керівникам виключно в частині виконання письмових наказів адміністративного характеру, пов'язаних з організаційними питаннями діяльності прокурорів та органів прокуратури. Крім того, прокурор не зобов'язаний виконувати накази і вказівки прокурора вищого рівня, що викликають у нього сумнів у законності, якщо він не отримав їх у письмовій формі, а також явно злочинні накази або вказівки. При цьому він має право звернутися до ради прокурорів України з повідомленням про загрозу його незалежності у зв'язку з наданням (відданням) прокурором вищого рівня такого наказу або вказівки. Незважаючи на ці позитивні моменти, Закон усе ж містить положення, які створюють певні корупційні ризики, що є темою для окремого розгляду.

Враховуючи активне обговорення нових антикорупційних законів правознавцями й громадянським суспільством, яке розпочалося одразу після їх прийняття, висловлення ними у зв'язку з цим багатьох зауважень і пропозицій щодо їх покращення, можна сподіватися, що реальні зміни в мінімізації корупції таки відбудуться. Однак не слід забувати, що самі по собі законодавчі заходи протидії корупційній злочинності ніколи не були запорукою подолання явища корупції. Для цього важливі й інші фактори, зокрема політична воля і висока громадянська свідомість, формування суспільної думки щодо неприпустимості вчинення корупційних злочинів, створення умов, за яких громадянам не буде вигідно вступати в корупційні відносини. Як зазначив заступник глави Адміністрації Президента України Д. Шимків, ухвалення окремих законів, попри їхню важливість, лише закладає підвалини протидії корупції: «Необхідно забезпечити постійний контроль, удосконалення, моніторинг антикорупційної політики із залученням громадськості. Це є підтвердженням тез, задекларованих Президентом, щодо максимального залучення громадськості до розбудови Української держави».

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ

І. Шульга, пров. бібліограф, НЮБ НБУВ

МВС: дискусії навколо реформи

Необхідність і першочерговість проведення реформ у багатьох сферах

життєдіяльності Української держави ні в кого не викликає сумнівів. Про реформування економіки, фінансів, охорони здоров'я, правоохоронної сфери, а відтак і подолання корупції тощо у наш час говорять усі – від політиків до пересічних громадян, які в щоденному житті постійно пересвідчуються в недосконалості багатьох державних інституцій та наявності корупційних схем, що не подолані та продовжують діяти як і раніше.

У цьому контексті реформи українських правоохоронних органів є чи не найнагальнішими з усіх вище перелічених. Наприкінці жовтня поточного року уряд прийняв ряд важливих рішень, зокрема затвердив проект розпорядження про позбавлення ДАІ права видавати технічні паспорти автомобілів і водійські посвідчення, надання патрульній службі повноважень ДАІ. Пілотним буде проект, запроваджений у Хмельницькій області. Під час його проведення планують злиття підрозділів патрульної служби й ДАІ. Разом з тим буде протестовано нову систему реагування на повідомлення про кримінальні злочини, адміністративні правопорушення й надзвичайні події. Також Кабмін затвердив проект закону України, яким передбачено можливість ліквідації ряду підрозділів у структурі МВС: ГУБОЗ, ветеринарної та транспортної міліції, міліції у справах дітей. Замість ДАІ та Патрульної служби (ПС), заплановано створити Дорожня поліцію. У цілому, реформування МВС передбачає зміни у її структурі: Національна поліція, Муніципальна міліція (підрозділ подвійного підпорядкування), Національна гвардія, Державна міграційна служба, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Державна прикордонна служба. Водночас директор Центру досліджень правоохоронної діяльності **О. Мартиненко** вважає, що Національна гвардія, як воєнізоване формування, яке виконує функції, що не притаманні поліції, повинна бути підпорядкована Міністерству оборони України.

Передбачено також серйозне скорочення кількості співробітників у сфері МВС. На сьогодні в Україні 376 міліціонерів, а буде 300 поліцейських на 100 тис. населення. За таких умов, за попередніми підрахунками, загальна кількість скорочених правоохоронців буде близько 70 тис. осіб. На базі існуючих спецпідрозділів МВС буде утворений єдиний підрозділ на кшталт американського S.W.A.T.² Важливо, що в структурі органів внутрішніх справ існує декілька спецпідрозділів: підрозділ швидкого реагування «Беркут», відділ швидкого реагування та спецоперацій «Сокіл», спеціальний батальйон судової міліції «Грифон», спецпідрозділ охорони «Титан», спецпідрозділи ВВ МВС «Ягуар», «Гепард», «Тигр», «Барс», спецпідрозділ «Скорпіон», загін спеціального призначення та боротьби з тероризмом «Омега», гірсько-стрілецька рота «Лаванда», загін бойових плавців «Скат», рота розвідки спеціального призначення «Тінь». Останні три спецпідрозділи МВС входили до Сімферопольського батальйону спецназу. При цьому слід наголосити, що станом на 1 грудня 2014 р. тексту відповідного законопроекту на сайті Верховної Ради України ще не було. Натомість, наприклад, проект Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України був оприлюднений на сайті

² Підрозділи поліції США для виконання спеціальних завдань, оснащені легким озброєнням армійського типу.

профільного міністерства 10 листопада 2014 р.

Оцінюючи перспективи реалізації згаданої Стратегії, відомий вітчизняний правозахисник, голова експертної ради при МВС України **Є. Захаров** зауважив, що найближчим часом почнеться втілення відповідної концепції, над якою мають працювати вісім груп як українських, так і зарубіжних фахівців. Саме з огляду на гостру потребу в порадах і допомозі закордонних партнерів склад експертної ради при МВС України розширився шляхом включення до неї радників місії ЄС з питань МВС та питань реформування сектору безпеки України. Правозахисник нагадав, що за часи незалежності в Україні було дев'ять спроб реформувати сферу МВС. До логічного завершення жодна реформа не була доведена. На нинішньому етапі розвитку Української держави, враховуючи наявність багатьох викликів, у тому числі й геополітичних, реалізація реформ, на перший погляд, не на часі.

З іншого боку, відсутність реформ спричинить зменшення інвестиційної привабливості різних секторів української економіки, а відтак система взаємовідносин між суспільством і державою залишиться незмінною від часів попередньої влади. Крім того, реформи – це однозначно зміни, а отже, фінансові витрати. В експертному середовищі існує думка, що однією з передумов успішної боротьби з корупцією в правоохоронних органах є висока заробітна плата співробітника органів правопорядку. Зарплата повинна складатися з двох частин: власне базової зарплатні й доплати за вислугу років. Тільки після цього можна сподіватися на досягнення результату в боротьбі з корупційними проявами. За оцінками Є. Захарова, для реформування ДАІ та встановлення систем відеоспостереження на вітчизняних дорогах необхідно 120 млн грн. В умовах проведення АТО щоденні витрати держави становлять 30 млн грн, отже, чи не єдиним можливим джерелом залишаються кошти ЄС та інших фінансових донорів.

У цьому контексті важливими залишаються такі складові будь-якої реформи, як обов'язкова наявність політичної волі й тиску суспільних інститутів на владу. Шляхи, способи й терміни впровадження реформ можуть бути різними. Згаданий вище О. Мартиненко переконаний, що реформи треба починати якнайшвидше незалежно від того, яку модель їх упровадження ми оберемо (польську, грузинську чи литовську). На думку фахівця, в умовах сьогодення України найвдалішими були б польська чи литовська моделі, які передбачають поступовість, «маленькі кроки» в напрямі демілітаризації, відмови від радянських міліцейських підходів до проведення розслідування злочинів, збирання доказів, закритості системи МВС. До такої поступовості схильний і тодішній голова Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією Верховної Ради України (VII скликання) В. Чумак. Він переконаний, що шляхом скорочення кількості співробітників і проведення переатестації можна досягти бажаного результату. Перевага такого підходу в тому, що реформа українського МВС передбачає кардинальні зміни в системі підготовки правоохоронців. При цьому головним критерієм ефективності роботи правоохоронних органів має стати рівень довіри населення до них, а не рівень «розкриття» злочинів, переконаний экс-парламентар. «Грузинський сценарій» реформ, за яким було звільнено 90 % співробітників, це не вихід, бо

не вирішує питання, хто прийде на заміну звільненим. Погоджується з такими висновками і Є. Захаров ще й з тих міркувань, що результати реформи МВС Грузії не дали очікуваних результатів, особливо якщо йдеться про провінційні містечка, селища й села. Крім того, треба брати до уваги й різницю в розмірах країн Грузії та України й кількості правоохоронців. Результатом одночасного звільнення такої кількості людей в Україні стане серйозний соціальний тягар для бюджету країни.

Від механічного копіювання чужих зразків і способів реформування правоохоронних органів застерігає й доктор соціологічних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ **І. Рущенко**. На думку вченого, потрібно обов'язково враховувати ментальність громадян, традиції, звичаї тощо. Треба також брати до уваги те, що статистика кримінальних злочинів не відображає реального стану справ, бо не враховує так званої латентної (прихованої) злочинності. Таке явище, як латентна злочинність, присутнє навіть у розвинутих країнах, таких як США і Велика Британія. Істотним у контексті нашого огляду є те, що якщо в згаданих країнах на один зареєстрований злочин припадає чотири злочинні спроби, то в Україні це співвідношення 1:100. На жаль, констатує дослідник, за часи незалежності не було жодного прикладу, коли ОВС ініціювали б дослідження рівня латентної злочинності. Саме тому важко визначити необхідну кількість правоохоронців, бо невідомо від яких показників рівня злочинності треба відштовхуватися – від «офіційних» чи реальних.

Аналізуючи перспективи проведення реформ у МВС України І. Рущенко, зокрема, зазначає, що для створення безкорупційного середовища в правоохоронних органах потрібно звертати увагу на мотиваційну складову рішення кожного претендента на посаду в правоохоронних органах. У переліку мотивацій важливо бачити не лише рівень заробітної плати, наявні соціальні гарантії, преференції на отримання освіти чи чогось іншого. З точки зору науковця, важливим, якщо не визначальним, є також **патріотизм** у сенсі вірності Батьківщині, державі, нездатність на зраду. Саме цей критерій має стати визначальним, вважає І. Рущенко. Важливим елементом є також формування специфічних довірливих відносин між населенням і правоохоронцями – те, що у країнах західної демократії, називають *community policing*.

На сьогодні в суспільстві активно поширюють ідею про те, що будь-який претендент на посаду в правоохоронних органах має пройти перевірку на поліграфі (детекторі брехні). Зрозуміло, що в такий спосіб значно легше отримати об'єктивні дані про особу майбутнього правоохоронця. Водночас експерти зауважують, що здійснити це чисто технічно складно. Так, за словами Є. Захарова, для того щоб фахівець міг повноцінно опрацювати отриману через поліграф інформацію про одну особу, йому потрібно добу часу. Саме тому як варіант експерт пропонує перевіряти через поліграф претендентів на керівні посади в правоохоронних органах.

Аналізуючи спроби української влади реформувати правоохоронні органи держави, іноземні фахівці висловили декілька доволі слушних рекомендацій.

Так, зокрема, радник з питань реформування сектору безпеки, начальник

департаменту безпеки МВС Чехії **М. Лінхарт** зазначає, що порівняння статистичних даних щодо кількості правоохоронців у різних країнах не дають об'єктивної картини про загальну криміногенну ситуацію в країні, бо не враховують соціальних очікувань, складу й демографічної ситуації на певній території тощо. Важливим моментом при проведенні будь-якої реформи, з точки зору чеського фахівця, є обов'язкове скорочення управлінців по відношенню до рядових співробітників. Найоптимальнішим є співвідношення 1:12. Скоротити бюрократичний апарат можна шляхом зменшення документообігу, який не стосується прямих службових обов'язків правоохоронців, скорочення внутрішніх правил тощо, вважає експерт. На переконання чеського фахівця, влада в Україні має прагнути створити цивільне міністерство, яке б контролювало роботу правоохоронних органів, а частину своїх повноважень воно (міністерство) могло б передати до місцевих органів влади (видача водійських посвідчень, ідентифікаційних знаків, автомобільних номерних знаків, різноманітних дозволів).

Необхідною умовою для подолання корупції в правоохоронних структурах є створення незалежного органу контролю, який би розслідував злочини, скоєні співробітниками органів правопорядку. Такий орган не може бути частиною МВС чи СБ, а повинен бути підпорядкований безпосередньо Президенту чи Прем'єр-міністру, радить фахівець. Чеський експерт радить також створити муніципальну поліцію, яка б фінансувалася з муніципального бюджету, а від міністерства залежала б тільки в сенсі контролю її відповідності певним державним стандартам. Водночас, з нашої точки зору, факт залежності муніципальних правоохоронців від коштів місцевої влади залишає питання щодо об'єктивності органів правопорядку при здійсненні ними розслідувань на місцевому рівні.

Фахівець із Франції, експерт проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні», дивізійний комісар поліції М. Жербер надав свої рекомендації до програмних документів з реформування правоохоронної системи, прийнятих українським урядом наприкінці жовтня 2014 р. Серед них варто звернути увагу на такі: міністерство має залишити лише наглядові функції за органами правопорядку; необхідно розробити систему санкцій і їх застосування у випадку невиконання закону і відповідної системи оскарження в разі порушення; відмова від форми може бути виправдана тільки секретністю виконання завдання; community policing – ні в якому разі вона не має означати безпосередню участь громадян або груп громадян у виконанні завдань поліції; надавати занадто багато автономії службам, у тому числі бюджетну незалежність означало б відсутність необхідності існування міністерства; важливо також враховувати, що автоматизоване управління ніколи не приводило до зниження витрат, часто навіть навпаки (<http://police-reform.org/news/ekspert-projektu-vropejskogo-soyuzu-pidgotuvav-komentari>),

Як бачимо, реформування системи органів правопорядку у вітчизняних реаліях укотре викликали багато дискусій як в експертному середовищі, так і серед широкої громадськості. Чи не єдине загальне застереження, яке впливає із запропонованого матеріалу, з нашої точки зору, має виглядати так: важливе

завдання при реформуванні МВС – не намагатися створити ліберальні умови реформування, а відтак у черговий раз «поховати» саму ідею здійснення кардинальних реформ. На сьогодні, здається, правильніше було б здійснити люстрацію в органах МВС і набрати нових співробітників, застосувавши критерії, запропоновані І. Рущенком. Крім того, важливим залишається завдання здійснювати паралельні реформи в прокуратурі, службі безпеки й судовій гілці влади *(Роботу написано з використанням інформації таких джерел: <http://police-reform.org>; <http://mvs.gov.ua>; <http://www.segodnya.ua>; <http://www.ostro.org>; <http://m.day.kiev.ua>).*

М. Грет, мол. наук. співроб НЮБ НБУВ

Проблема створення вільної економічної зони «Крим»

у відгуках ЗМІ

27 вересня 2014 р. вступив у силу Закон України «Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» № 1636-VII (прийнятий 12.08.2014 р. та опублікований 26.09.2014 р.).

Закон України «Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» (далі – Закон) запроваджує безпрецедентні для України положення, відповідно до яких Крим, з точки зору ведення господарської діяльності, фактично прирівнюється до території іноземної держави.

Деякі положення Закону України «Про створення вільної економічної зони “Крим” та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України»:

1. Закон встановлює особливий режим регулювання господарської діяльності в Автономній Республіці Крим і м. Севастополь шляхом створення вільної економічної зони «Крим» (надалі – ВЕЗ «Крим»).

2. За цим Законом ВЕЗ «Крим» для цілей ведення господарської діяльності фактично прирівнюється до іноземної території, зокрема (але не виключно):

– Україна не стягує податки на території ВЕЗ «Крим», у тому числі з об'єктів оподаткування (нерухоме майно та ін.), які розташовані на такій території;

– юридичні особи з місцезнаходженням на території ВЕЗ «Крим» для цілей оподаткування прирівнюються до нерезидентів; при цьому є підстави вважати, що угода про уникнення подвійного оподаткування між Україною та РФ не буде застосовуватися до резидентів ВЕЗ «Крим»;

– поставки товарів з ВЕЗ «Крим» на іншу територію України і у зворотному напрямку здійснюються в митних режимах імпорту/експорту (це, на нашу думку, дасть можливість українським постачальникам застосовувати нульову ставку ПДВ щодо операцій із кримськими контрагентами);

– платежі з ВЕЗ «Крим» на іншу територію України і у зворотному напрямку можуть здійснюватися виключно в гривні та у вільно конвертованій валюті;

– на адміністративному кордоні ВЕЗ «Крим» здійснюється прикордонний контроль.

Закон загалом не спрямований на заборону економічних відносин між резидентами «материкової» частини України та резидентами ВЕЗ «Крим», проте встановлює деякі обмеження, зокрема (але не виключно):

– операції з резидентами ВЕЗ «Крим» є контрольованими для цілей трансфертного ціноутворення;

– Кабінет Міністрів України може обмежувати поставки окремих видів товарів на територію ВЕЗ «Крим» з України та/або в зворотному напрямку;

– на території України забороняється залучення депозитів і видача кредитів у російських рублях;

– відчуження нерухомості, розташованої на території ВЕЗ «Крим», має реєструватися за законодавством України (тобто, фактично, оформлюватися за українським законодавством). Існує ризик того, що таке відчуження не буде визнане російською владою на території Криму.

У цілому, Закон демонструє намір України не блокувати економіку Криму, а, навпаки, створити правове поле для економічної взаємодії і врегулювати ті колізії (у першу чергу у сфері оподаткування), які виникли у зв'язку з політичним конфліктом щодо Криму. З іншого боку, Закон урегулює не всі проблемні питання, а деякі його положення потребують роз'яснень і можуть створювати додаткові ризики для українських компаній.

Це спеціальний закон, яким визначаються особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій частині території України.

Верховна Рада України ухвалила закон про податковий і митний контроль у вільній економічній зоні Криму та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України (№ 4032а). Це спеціальний закон, який визначає особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій частині території України. Згідно зі ст. 13 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» він створює вільну економічну зону Криму (ВЕЗ), а також врегулює інші аспекти правових відносин між фізичними та юридичними особами, з місцезнаходженням на тимчасово окупованій території та за її межами.

ВЕЗ Криму запроваджується в межах двох адміністративно-територіальних одиниць України: Автономної Республіки Крим і м. Севастополь.

Кордон ВЕЗ Криму збігається із суходільним адміністративним кордоном між Кримом та іншою територією України.

Територія ВЕЗ Криму не поширюється на виключну морську економічну зону України, визначену такою відповідно до норм Конвенції ООН з морського права і Додаткової угоди про здійснення ч. XI такої Конвенції, які відповідно набрали чинності 16 листопада 1996 р. і 28 липня 1998 р. А саме на територіальне море України й прилеглі зони; протоки, що використовуються для міжнародного судноплавства; континентальний шельф; відкрите море;

режим островів і міжнародний район морського дна, а також на повітряний простір над Кримом, визначений таким відповідно до Конвенції цивільної авіації (Чиказькою конвенцією) від 7 грудня 1944 р.

На територію ВЕЗ Криму поширюються норми Договору з відкритого неба, ратифікованого законом України № 1509-14 від 2 березня 2000 р.

ВЕЗ Криму запроваджується на 10 повних календарних років, починаючи з дати набрання чинності цим Законом.

Митні формальності, пов'язані з переміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення й громадян через адміністративний кордон ВЕЗ Криму, здійснюється в зонах митного контролю, розташованих у місцях, визначених у ст. 329 Митного кодексу України.

На території ВЕЗ Криму не справляються загальнодержавні податки й збори, визначені в ст. 9 розд. I «Загальні положення» Податкового кодексу України та збори на обов'язкове державне пенсійне страхування з окремих видів господарських операцій, передбачених Законом України «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування».

Фізичні особи, які перетинають адміністративний кордон ВЕЗ Криму, підпадають під норми розд. XII «Особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами» Митного кодексу України з урахуванням положень ст. 9 цього Закону щодо переміщення валютних цінностей.

Громадяни України при перетині адміністративного кордону ВЕЗ Криму, керуючись нормами Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», мають право:

а) перетнути адміністративний кордон за умови пред'явлення будь-якого документа, визначеного в ст. 5 Закону України «Про громадянство України» або в ст. 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»;

б) перетнути адміністративний кордон з-за меж (за межі) державного кордону України за умови пред'явлення будь-якого з документів, визначених у ст. 2 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України».

Україна гарантує захист майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб на території ВЕЗ Криму згідно із законами України, у тому числі щодо захисту іноземних інвестицій.

Державні гарантії за внутрішніми й зовнішніми місцевими запозиченнями (позиками) Автономної Республіки Крим і м. Севастополь, а також осіб, які мають місцезнаходження (проживання, перебування) на їхній території, не надаються.

На фізичних осіб, які проживають (перебувають) на території ВЕЗ Криму й мають громадянство іноземної держави або є особами без громадянства, не поширюються державні гарантії (пільги, допомоги), встановлені законами України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» та іншими законами України.

На території ВЕЗ Криму може застосуватися мультивалютний режим, за яким в оплату вартості товару (послуги, роботи), що продаються (надаються) в

межах ВЕЗ Криму, приймається як гривня, так і валюти іноземних країн, включені Національним банком України до I–II груп Класифікатора іноземних валют та банківських металів.

Будь-які безготівкові платежі (перекази) з території ВЕЗ Криму на іншу територію України чи з іншої території України на територію ВЕЗ Криму здійснюються виключно в гривні або вільноконвертованій валюті. Особливості режиму таких платежів (переказів) встановлюються Нацбанком.

Фізичні особи мають право ввезти на територію ВЕЗ Криму або вивезти з неї на іншу територію України готівкові кошти або банківські метали на суму, встановлену НБУ згідно з Декретом Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» та у відповідності до вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму».

На громадян України, які постійно або тимчасово проживають на території ВЕЗ Криму та/або перебувають у трудових відносинах з роботодавцем, який має місцезнаходження на території ВЕЗ Криму, поширюються положення конвенцій Міжнародної організації праці (МОТ ООН), ратифікованих Україною, принципи тристоронньої декларації МОТ ООН про багатонаціональні підприємства й соціальну політику, а також інше законодавство України про працю.

На території ВЕЗ Криму:

а) гарантується вільна діяльність профспілок і право на страйк згідно із Законом «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Профспілка, яка поширює свою діяльність на територію ВЕЗ Криму, може бути створеною (її керівні органи розміщені) також за межами території ВЕЗ Криму;

б) діють норми законів України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»; «Про організації роботодавців, їхні об'єднання, права і гарантії їхньої діяльності» (з урахуванням того, що організація роботодавців (об'єднання роботодавців) може бути створеною (керівні органи розміщено) за межами території ВЕЗ Криму); «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Об'єкти права приватної, державної та комунальної власності, розташовані (які знаходяться) на тимчасово окупованій території України, залишаються у власності осіб, що мали такі об'єкти у власності (користуванні) на початок тимчасової окупації.

Будь-який громадянин вважається примусово переміщеною особою, якщо на початок тимчасової окупації він мав зареєстроване місце проживання на території Криму або Севастополя й депортується (примусово направляється, вивозиться) за межі тимчасово окупованої території або не може повернутися в місце такого проживання за рішенням відповідних органів країни-окупанта.

Примусово переміщена особа:

а) одержує одноразову субсидію, яка складається з компенсації фактично понесених витрат на евакуацію з тимчасово окупованої території та коштів на первинне облаштування. Порядок розрахунку такої субсидії, її склад і терміни надання визначаються Кабінетом Міністрів України;

б) має право на безоплатне розміщення (навчання) у дошкільних і

загальноосвітніх навчальних закладах на іншій території України. Порядок такого розміщення (навчання) визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти;

в) звільняється від плати за гуртожиток у разі вступу до вищих навчальних закладів, а також в аспірантуру чи докторантуру на іншій території України;

г) закріплюється за відповідними закладами охорони здоров'я та отримує безоплатно медичну допомогу та медичне обслуговування;

г) підпадає під дію норм законодавства України щодо правового статусу осіб, які вимушено залишили місця проживання внаслідок тимчасової окупації Криму і Севастополя.

У Прикінцевих положеннях зазначається, що Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку та спеціальну економічну зону «Порт Крим» в Автономній Республіці Крим» втрачає чинність.

На думку ряду експертів, постанова Національного банку України № 699, є дискримінуючою, оскільки обмежує права кримчан. Тому ряд експертів 12 листопада звернулися до Окружного суду м. Київ з вимогою скасувати дискримінаційні положення проти кримчан, які суперечать Цивільному кодексу України та Конституції (обмеження в користуванні головними банківськими послугами).

За словами С. Зайця, експерта Української Гельсінської спілки з прав людини, усі нормативні документи, які встановлюють особливий режим для нерезидентів, встановлюють особливий режим і для українців з кримською пропискою. Це ж, у свою чергу, порушує їхні конституційні права й обмежує їхні можливості. Зокрема, ті, хто мають кримську прописку, пред'явивши в банку свій паспорт, отримують відмову. І банк посилається в такому випадку на прийняту постанову. Також є проблеми з відкриттям рахунків, хоча це й не прописано в постанові, але банки перестраховуються. На його думку, це дискримінація прав за ознакою місця проживання.

Відповідно, так як є невідповідності постанови в багатьох аспектах законодавству України, він і ряд експертів подали позов про скасування постанови до Національного банку.

Експерт з питань антидискримінації регіонального Центру прав людини Р. Мартиновський вважає, що при ухваленні постанови Національний банк вийшов за межі своїх повноважень. Він відмітив, що в постанові конкретно охарактеризовано, яка категорія громадян обмежується в правах, тому відверто помічено ознаки дискримінації за місцем реєстрації.

16 березня в результаті нелегітимного референдуму про статус Криму самопроголошена кримська влада заявила про входження автономії до складу Російської Федерації, а вже 7 травня Національний банк України заборонив українським банкам працювати в Криму до закінчення російської окупації, а з 24 липня запровадив надзвичайний режим роботи банківської системи в Донецькій, Луганській областях й АР Крим.

З 27 вересня в Україні набрав чинності закон про створення вільної економічної зони на тимчасово окупованій території України, що визначає особливості економічної діяльності в Криму й Севастополі. Згідно із законом,

ВЕЗ «Крим» вводиться в межах двох адміністративно-територіальних одиниць України: Автономної Республіки Крим і м. Севастополь.

Якщо набере чинності закон про ВПО, одним з авторів якого була й О. Скрипник (голова Центру громадянської освіти «Альменда», м. Ялта, Крим), то, за ідеєю, він має бути єдиним і головним законом, який регулює статус, гарантії дотримання прав переселенців.

Отже, Україна робить дуже багато для того, аби кримчани й надалі залишалися на окупованій території. Водночас служби Росії роблять усе, щоб це «шкідливе населення» залишило півострів, адже питання прагматичне. Великій військовій базі, на яку перетворюється Крим, не потрібно така кількість населення.

Тому проукраїнськи налаштовані громадяни в Криму перебувають між молотом і ковадлом, при тому що санкцій з боку України проти виконавців «кримської весни» немає.

Радник Президента України М. Томенко «закликає українців бути розважливими щодо Криму», повідомляють «Подобиці»: «Альтруїстична любов до Криму не може бути вічною. Ми повинні мати реакцію у відповідь з боку тих людей, які живуть у Криму. Не вийшло по любові, то давайте за розрахунком».

Ю. Смелянський, економіст-експерт Фонду «Майдан закордонних справ»: «На прилавках торговельних мереж континентальної України і ринках можна зустріти продукцію, вироблену в Криму. Україна продовжує постачати півострів товарами народного споживання (насамперед продовольством), енергією, сировиною. За заявою “міністра економіки Республіки Крим”, на початок листопада 2014 р. залежність продовольчого постачання Криму від українських поставок становить 80 %. Це означає, що продовольча безпека Криму практично повністю залежить від прихильності українського уряду й державних структур, які регулюють систему відносин між Україною та окупованою територією Криму. Щодня з території України до Криму ввозиться близько 500 хур із продовольством. У ситуації, яка склалася після окупації і війни на Сході, мета якої, як прийнято вважати, – пробити коридор у Крим, активність таких відносин, щонайменше, виглядає неприродно. А закон про ВЕЗ у Криму допомагає їх легітимувати. Тому можна припустити, що постачання продовольством окупованої території Криму було прихованою частиною мінських “домовленостей” між Порошенком і Путіним. Зустрічною умовою могло виступити забезпечення безпеки ведення бізнесу в Криму для великих представників українських бізнес-структур, близьких до президентського кола. Продовження для них періоду вибору між згортанням бізнесу в Криму та перереєстрацією за нормами російського законодавства.

Друга складова: жителі Криму – громадяни України. Закон про ВЕЗ оголосив їх нерезидентами. Виходить іще одна умова. Україна не справляється з напливом біженців як із Криму, так і зі східних територій України. У Криму триває робота з примушування до отримання російського громадянства. На території військової бази населення в кількості 2,4 млн людей не потрібне, але воно необхідне на інших, не густозаселених територіях РФ. Заходи з обмеження прав кримчан можуть мати мету змусити тих, хто залишив

територію Криму і переїхав на іншу територію України, повернутися за місцем постійної реєстрації, з подальшим витісненням на інші території РФ».

На сьогодні багато експертів і правозахисних організацій розглядають законопроект про вільну економічну зону, як зраду інтересів України. Обґрунтовуючи це тим, що таким чином, цей документ легалізує визнання анексії Криму й дає змогу великому бізнесу займатися економічною діяльністю на півострові, у той час як «практично весь світ задіює санкції» – як проти самої анексованої Республіки, так і стосовно підприємств, які там працюють.

На думку голови наглядової ради Фонду «Майдан закордонних справ» А. Клименка, у Криму є безліч активів, які є власністю великих українських бізнес-структур, тому цей законопроект пролобійовано таким чином, щоб зберегти їх, «навіть ціною здачі інтересів країни». Реальна ж його мета – легалізація компаній, що розташовані в Криму й належать великим українським бізнесменам. Не в останню чергу вигоду від ухвалення цього законопроекту отримують як ті, хто був близький до В. Януковича й «Партії регіонів», так і ті, хто сьогодні очолює країну.

Зокрема, на півострові продовжує функціонувати термінал «Авліта», який входить у корпорацію СКМ Р. Ахметова, а також хімічні заводи Д. Фірташа, розташовані на півночі Криму. «Там розташований Севастопольський морський завод. Не секрет, що він належав і досі належить президенту України П. Порошенку. Там розташовані структури Миронівського хлібопродукту Косюка (обіймав посаду першого заступника голови Адміністрації Президента України. – Прим. ред.). Там розташовані структури Жванії – відомого політика і депутата», – повідомив А. Клименко.

Законопроект створює законні підстави для продовження роботи їхніх підприємств, але ціна цьому – фактично визнати півострів територією іншої держави. Говорячи про експорт та імпорт з території Криму, про митний кордон, автори законопроекту самі де-факто й де-юре визнають окупацію.

Голова правління Фонду «Майдан закордонних справ» Б. Яременко констатує, що цей законопроект фактично працюватиме на користь Російської Федерації, оскільки українські компанії, які ведуть свій бізнес у Криму, не тільки платитимуть податки агресору, а й зменшуватимуть соціальне напруження, постачаючи туди свою продукцію. «В інтересах українського суспільства зробити так, щоб анексія Криму коштувала Росії якомога дорожче. А цей законопроект, навпаки, полегшує їм фінансове навантаження. Україна має дотримуватися прямо протилежних підходів при формуванні політики щодо Криму», – зазначив Б. Яременко.

Переважає більшість експертів одногосно виступає проти цього закону України, мотивуючи, що він «не просто здає інтереси країни», а й грубо порушує конституційні права громадян із Криму. Допомогає окупантам утримувати Крим і вкрай погано захищає населення, яке зберегло українське громадянство. І вказують на велику проблему в забезпеченні Криму продуктами, енергією, водою та іншими благами... Тому вкрай важливо вже сьогодні припинити цю «здачу інтересів» і перевести все на бізнес, щоб надавати так потрібні для Криму ресурси, «за вигідною нам ціною та в кількості, яка є вигідною нам».

Тим, хто перетинає неіснуючий державний кордон між Кримом і материковою Україною, пройшовши митний огляд і прикордонників, стане зрозуміло, що кордон таки є. Якщо переселенцям, «за великого везіння», і вдається продати свою власність у Криму, то купити за ці гроші житло на материковій Україні не вдасться. Тому що банківські операції є неможливими, а готівки, згідно із законом і згаданою постановою Нацбанку, у такому випадку може бути при перетині «кордону ВЕЗ» не більше 10 тис. грн. Щоправда, є ряд варіантів вирішення цієї проблеми, але вони всі поза законом: хабар для охоронців кордону чи пошук нелегального каналу переправлення грошей. Або, як варіант, залишитися на місці й стати громадянином Росії.

Підприємці, які переїхали раніше, екстрено знімають гроші з переведених на материк рахунків своїх юросіб, які зареєстровані у Криму, бо за постановою вони підлягають закриттю. Тим же кримчанам, хто хотів купити житло за іпотекою, «нічого не світить», тому що вони – резиденти. Спосіб прописатися в знайомих, теж не дієвий, так як кримська прописка, отже, нерухомість, буде втрачена.

«Під удар попали» саме ті, хто вірить, що окупація тимчасова; ті, хто повинен був покинути домівку через переслідування, і ті, хто розумів, що він буде корисніший на материк. І ось тепер вони – громадяни України – з кучими можливостями й правами, попри травневий закон про гарантії прав і свобод, оскільки депутати прописали таку норму: інші закони України, на які в законі про ВЕЗ є посилання, «діють з урахуванням особливостей, встановлених цим законом». Оскільки закон про окуповані території, який гарантує захист прав громадян України в Криму, не визнає нав'язане кримчанам «автоматичне» російське громадянство, то закон про ВЕЗ визначає, що право на соціальні гарантії та гарантування вкладів поширюється тільки на громадян України, які не є одночасно громадянами країни-окупанта.

І все ж: співпраця чи блокада?

У нинішніх умовах ситуація достатньо складна насамперед тому, що Україна фізично й політично втратила контроль над Кримом і, відповідно, нинішній її вплив на життя там зовсім інший порівняно з нещодавнім періодом. Проте це не означає, що слід відмовитися від Криму.

Україні важливо задіяти механізми ООН і міжнародну дипломатію задля нейтралізації впливу РФ на життєдіяльність Криму та одночасно знаходити нові підходи до відновлення контролю над втраченим регіоном. Ця проблема потребує широкого підходу на рівні світового співтовариства. Важливим є необхідність узгодити цей закон із Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», згідно з яким будь-які акти, видані окупаційною владою в Криму, не мають юридичної сили в Україні. Зокрема, це стосується державної реєстрації кримських компаній у російському корпоративному реєстрі.

Також виникає ряд питань, на які остаточно відповіді Закон не дає: чи можна буде скористатися нормою Закону про 100-відсоткове вирахування витрат, понесених на придбання в них товарів, робіт і послуг; чи визнаватимуться в Україні кримські компанії, зареєстровані в російському

корпоративному реєстрі, повноцінними нерезидентами? Закон ухильно називає такі кримські компанії «особами, що мають податкову адресу на території ВЕЗ “Крим”». Щоб усунути колізію, потрібно роз’яснення, що для цілей оподаткування наявність такої адреси може бути підтверджена актом, виданим окупаційною владою, – сміливе твердження, яке влада навряд чи візьме на себе сміливість зробити. Доки не буде внесено ясності в ці питання, цінність Закону для українського бізнесу буде сумнівною.

Стосовно ж ділових кіл, то вони вітають зусилля українського парламенту, спрямовані на захист українського бізнесу в Криму. «Сенс ВЕЗ у тому, що ми розуміємо, що територія зараз непідконтрольна Україні і Росія збиратиме там податки на свою користь. Тому ми маємо якось легалізувати ситуацію, коли вони (підприємства. – Прим. ред.) тимчасово не сплачують податки. Тобто це є форма створення легальних підстав, чому українські підприємства не сплачують податки в Криму», – пояснювала ВВС Україна логіку законопроекту одна з його авторів К. Ляпіна.

Але разом із цим Закон критикують ряд критиків, оскільки вони вважають неправильним декларувати режим вільної економічної зони для території, анексію якої у світі вважають незаконною, а тому цілеспрямовано обмежують інвестиції та контакти на будь-якому рівні.

У нинішніх військових умовах багато хто розглядає цей Закон як виправдання колабраціонізму і визнання анексії та вимагає його ветовання Президентом. Тому що вільна економічна зона й окупована територія, у принципі, «не стикаються». ВЕЗ в усьому світі трактується як територія вільного бізнесу, вільна для інвестицій, де з метою залучення іноземних інвестицій спрощується багато норм чинного законодавства. Багато хто слушно вважає, що закон працюватиме не стільки в державних інтересах, як в інтересах українських олігархів і великих українських торговельних мереж, які так і не залишили Крим після його анексії Росією *(Роботу написано з використанням інформації таких джерел: Дзеркало тижня (<http://dt.ua>); УНІАН (<http://economics.unian.ua>); ВВС (<http://www.bbc.com>); Голос Столиці (<http://newsradio.com.ua>); ТБІ (<http://tvi.ua>); Економічна Правда (<http://www.epravda.com.ua>); Телеканал новин «24» (<http://24tv.ua>)).*

У ЦЕНТРІ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

Правові колізії, викликані окупацією Криму

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Татари окупованого Криму в пошуках союзників

Проблеми Криму, окупованого Росією, в останні декілька місяців відійшли на другий план через військові дії на території Донецької та Луганської областей. Саме через переважання в інформаційних потоках «донецько-луганської» тематики Крим втратив свою політичну актуальність. Проте

вважаємо, що недооцінка тих процесів, які відбуваються сьогодні на кримському півострові, може стати якщо не фатальною то принаймні серйозною перешкодою для повернення Криму в політичну орбіту Києва. Чи не найгострішим політичним питанням на цій території (крім, зрозуміло, самого факту втрати українського суверенітету над цією територією) залишається проблема кримських татар.

До сьогодні кримські татари були й залишаються союзниками української влади. Певним підтвердженням цієї тези стало проведення 12 листопада 2014 р. у Києві Міжнародної науково-практичної конференції **«Двадцятип'ятиріччя ісламського відродження в Україні: тенденції та перспективи»**. У конференції взяли участь і виступили з доповідями: М. Кирюшко, канд. філос. наук, віце-президент з наукових питань ВГО «Український центр ісламознавства» (**«Ісламське відродження в Україні (1989–2014 рр.)»**); В. Швед, канд. іст. наук, віце-президент з політичних питань ВГО «Український центр ісламознавства» (**«Мусульманський чинник і незалежність України»**); А. Булатов, канд. філос. наук, директор Кримського наукового центру ісламознавства (**«Щодо діяльності Кримського наукового центру ісламознавства»**); О. Аулін, канд. філос. наук, віце-президент з міжнародних питань ВГО «Український центр ісламознавства» (**«Основні парадигми соціальної трансформації умми»**); Р. Жангожа, д-р філос. наук, президент ВГО «Український центр ісламознавства» (**«Український дискурс мультикультуралізму»**).

У своїй доповіді М. Кирюшко, зокрема, наголосив на тому, що в «переддень» української незалежності на території України не було жодної офіційно зареєстрованої ісламської громади. Перші громади реєструвалися на межі 1989–1990 рр. Територіально в Україні, таким чином, сформувалося три ісламські центри: 1) Крим; 2) Донецьк; 3) Київ, Запоріжжя, Дніпропетровськ. Після 1991 р. кількість ісламських громад щороку зростала в рази. Наприклад, станом на 2004 р. в Україні було зареєстровано 445 мусульманських громад, повідомив експерт.

У цьому контексті слід додати, що мусульманська громада за останні роки розвивалася досить динамічно. Зокрема, за період 2010–2013 рр. кількість мечетей в Україні зросла на 50 %, а кількість мусульман в Україні становила 3 млн осіб, з них близько 100 тис. проживали в Києві станом на вересень 2013 р. На Донбасі з 2000 по 2010 р. були побудовані мечеті в таких містах: Луганську, Торезі, Свердловську, Горлівці, Стаханові, Маріуполі, Шахтарську, Алчевську, Антрациті та Бранці. Отже, українська влада повинна врахувати, що мусульманський фактор є досить важливим і вагомим у контексті пошуку шляхів урегулювання збройного конфлікту на території Донецької та Луганської областей.

О. Аулін звернув увагу учасників конференції на те, що мусульмани України сьогодні живуть у двох реаліях: одна – материк, інша Крим і Схід України. На сьогодні мусульманська умма перебуває в кризі. Свідченням кризових явищ є конфлікти всередині мусульманського світу (Ірак – суніти проти шіїтів) і протиставлення умми та Заходу. Спроби формування стереотипу про те, що іслам це те ж саме, що тероризм. Подібні спроби, на

думку фахівця, є безпідставними. Окремою проблемою є поступова «вестернізація» Туреччини.

А. Булатов визнає, що мусульманська громада Криму нині існує в зовсім інших політичних реаліях. Найголовніша проблема, з його точки зору, це наявність у Росії переліку забороненої ісламської літератури. Так, наприклад, книга «Крепость мусульманина», заборонена в Росії, – це фактично аналог православного молитовника, який кримські татари використовували в Україні без обмежень.

Президент ВГО «Український центр ісламознавства» Р. Жангожа констатує, що в останні роки більшість трагічних подій у світі відбувається в ареалі мусульманського світу. Водночас ігнорувати той факт, що мусульманське населення України налічує декілька мільйонів осіб, небезпечно, переконаний фахівець.

Як бачимо з вище викладеного матеріалу, і тема конференції й переважна більшість доповідачів не ставлять під сумнів неперервність процесу відродження ісламських традицій у незалежній Україні. Натомість сьогоденні проблеми ісламу в Криму безпосередньо пов'язані з російською окупацією та тиском місцевої й кремлівської влади на кримських татар. Тиск тамтешньої «влади» розпочався з того, що місцеві чиновники, укотре утверджуючи приналежність Криму до Росії, переконували, що за поширення, виробництво й зберігання ісламської літератури, яка входить до Федерального списку заборонених екстремістських матеріалів, кримчанам загрожує 15 днів адміністративного арешту, а юридичним особам за ті ж самі дії – призупинення роботи на три місяці. Крім того, за російськими законами поширення екстремістських матеріалів з метою викликати ненависть або ворожнечу й приниження честі людини чи групи осіб це вже кримінальний злочин, покаранням за який є позбавлення волі до п'яти років. Саме тому з метою застерегти й попередити одновірців про можливі санкції з боку «влади» Духовне управління мусульман Криму (ДУМК) 5 серпня 2014 р. поширило список забороненої екстремістської літератури й матеріалів. До цього списку включено 221 книгу й брошуру. Коментуючи ситуацію, голова Ліги кримськотатарських юристів Д. Акієв зазначив, що людина ризикує власною свободою навіть зберігаючи літературу із забороненого списку. Так, наприклад, співробітники російської ФСБ, перевіряючи Сторгоновську мечеть, знайшли в медресе («місце, де вчать», середня і вища школа в мусульман) книгу «Крепость мусульманина». У вересні 2014 р., не пред'явивши посвідчень і будь-яких офіційних дозволів, російські силовики провели обшуки в декількох помешканнях кримських татар та вилучили «Крепость мусульманина», «Лікування по ісламу», ноутбуки й мобільні телефони. Правозахисники вважають такі дії тиском на мусульман та актами їх залякування. Заступник муфтія мусульман Криму А. Ісмаїлов повідомив, що з огляду на те, що книга «Крепость мусульманина» містить щоденні молитви, вона є практично в кожного другого мусульманина в Криму, заборона й застосування санкцій до татар за таку літературу – це пряме порушення їхніх прав.

Набагато жорсткішою була оцінка подібної практики влади з боку голови татарської діаспори в Криму А. Омара. Він вважає, що, порушуючи таким

чином права кримських татар, влада утверджує на півострові російський диктаторський режим. Про необґрунтованість і заангажованість російського списку екстремістської літератури заявляв також і муфтії (ДУМУ) «Умма» С. Ісмаїлов. До списку потрапили всесвітньо відомі книги, які не можна віднести до будь-яких ісламських течій, а тим більше вони не мають нічого спільного з екстремізмом і тероризмом. Найголовніше «надзавдання» подібних заборон обмежити іслам до рівня традицій та обрядів, заблокувавши вихід ісламу на інтелектуальний рівень. Намагання держави змінити ментальність, світосприйняття мусульман – це продовження імперських традицій Радянського Союзу на території нинішньої Росії, вважає С. Ісмаїлов.

Така жорстка опозиційність очільників кримських татар до дій влади та неприйняття подібних методів у міжнаціональній та релігійній політиці, підштовхнули й мусульман Росії до поки що обережних заяв про недоліки у цій сфері російської внутрішньої політики. Коментуючи заборону в Росії збірки Сахіх аль-Бухарі муфтії Центрального духовного управління мусульман Ульяновської області Мухамад-хазрат Байбіков заявив про абсолютну недоречність такого кроку, бо згадана праця вже майже тисячу років на території Росії перевидається, вивчається. А сам факт заборони говорить про некомпетентність суду в подібних питаннях. Органи державної влади нічому не навчилися, ще з часів про вокативних спроб заборони Корану, вважає муфтії.

У особливій актуальності об'єднання зусиль з метою не допустити заборони ісламської літератури переконаний голова Співки мусульман Волгоградської області Абдулла-хаджі Бата. Рішення суду про заборону якоїсь мусульманської книги приймають районні суди на тих територіях, де мусульман або зовсім немає, або їх зовсім мало, та й районний суддя не може бути експертом у таких справах, бо для фахових, об'єктивних оцінок треба займатись вивченням ісламу та Корану все життя, зазначив муфтії. На переконання духовних лідерів мусульман Росії створення експертних комісій при великих вузах чи Фонді підтримки ісламської науки, культури та освіти це єдиний вихід для того, щоб уникнути помилок у майбутньому.

Натомість у Криму з червня по листопад місяць поточного року відбулося декілька підпалів і спроб підпалити мечеті у різних частинах півострова. Експерти вважають, що подібні випадки мають на меті спровокувати у середовищі кримських татар відповідну адекватну реакцію. Політолог з Криму С. Костинський вважає, що прояви російського шовінізму та антиісламської пропаганди призведуть до переростання побутових конфліктів у релігійну ворожнечу, проявів сегрегації та самосегрегації. Офіційна позиція меджлісу в цих питаннях не піддаватися на провокації, навіть не зважаючи на те, що представник федеральної російської влади в особі О. Белавенцева вважає такі факти простою дезінформацією.

Водночас у доповіді Міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch неодноразово вказується на переслідування проукраїнських активістів і кримських татар. Експерти цієї організації оприлюднили дані про 15 зниклих чи викрадених осіб, двоє з яких були вбиті. Особлива «роль» тут належить загонам так званої «кримської самооборони». Обшуки та закриття будівлі меджлісу, заборона на в'їзд у Крим М. Джемельову та Р. Чубарову,

переслідування інших представників органів національного самоуправління, переслідування українських і кримськотатарських медіа – ось неповний список порушень прав людини та громадянина, який оприлюднений у цій доповіді. Так, наприклад, кримськотатарську газету «Авдет» за використання слів «окупація», «анексія» і т. п. загрожували закрити через начебто порушення норм російського закону «Про екстремізм». Російська ФСБ погрозувала головному редактору згаданої газети заборонаю перереєстрації, якщо подібні матеріали з'являтимуться на її шпальтах. Ще одним порушенням прав людини експерти Human RightsWatch назвали примушування до російського громадянства. На їх думку, з кримських татар російська пропаганда поступово формує «образ ворога» і прихильників ісламського фундаменталізму. Симптоматично, що «кримська влада» не визнає подібних звинувачень. Так, «уповноважена з прав людини» в Криму Л. Лубіна вважає, що доповідь Human RightsWatch не відповідає дійсності. За її даними, серед 800 осіб, які зникли безвісти, лише 18 кримських татар, а це лише 2 %, або у 6–7 разів менше, ніж частка кримських татар у населенні півострова. Водночас «кримська влада» в особі «держкомітету Криму з питань культурної спадщини» подала позов до Фонду «Крим» і планує реалізувати на відкритих торгах майно БО «Фонд “Крим”», зокрема будівлю в центрі м. Сімферополь за якою фактично перебуває меджліс.

Реагуючи на процес утворення владної коаліції в українському парламенті, представники громадських організацій звертають увагу на те, що в тексті коаліційної угоди пункти, що стосуються повернення анексованого Росією Криму, виписані нечітко. Для створення ефективних механізмів повернення втрачених територій обов'язково потрібно створити спеціальний орган виконавчої влади, як це передбачено в законі про окуповані території.

Усе вище викладене дає змогу зробити деякі узагальнення.

На території окупованого Криму спостерігаються випадки дискримінації за релігійною, національною та іншими ознаками, котрі набувають системного характеру. У подальшому подібні дії російської влади можуть спровокувати серйозний конфлікт і дестабілізувати обстановку на півострові. На сьогодні немає підстав говорити про часті прояви колабораціонізму серед представників кримськотатарського народу. Навпаки, кримські татари, згуртувавшись навколо меджлісу, виступають як єдина сила в процесі відстоювання власних політичних, соціальних, релігійних прав. Саме тому, вважаємо, українська влада в подальшому може розраховувати на їхню підтримку, але за умов формування власної чіткої політичної позиції стосовно термінів та умов повернення Криму під український суверенітет з одночасним гарантуванням вирішення найболючіших проблем кримських татар: земля, робота, підтримка інших соціальних проектів, наприклад, пільгові кредити для будівництва житла. Одночасно Україна має формувати відповідну інформаційну політику в цій царині. Можливим і доцільним є створення відповідних медіа, ВНЗ тощо, розрахованих на цільову аудиторію – кримських татар (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Крим. Реалії (ua.krymr.com); Главком (glavcom.u); Цензор.net (sensor.net.ua); Ислам для всех (islam.com.ua); 0652.ua (0652.ua); Взгляд (vz.ua); Новое время (nvia.net);*

Портал credo.ru (portal-credo.ru); Аргументы и факты (krym.aif.ru); ANSAR (ansar.ru); Голос Ислама (golosislama.com); Милли Фирка (www.milli-firka.org).

Моніторинг ЗМІ

Глава Минэнерго Ю. Продан (на сегодняшний день – экс-глава Минэнерго. – Прим. ред.) сообщил, что сейчас Крым платит за электроэнергию по более высоким тарифам, чем украинские потребители.

Украина пока не собирается приостанавливать продажу электричества Крыму, сообщил глава украинского Минэнерго Ю. Продан.

Крым, присоединившийся к России в марте, на сегодняшний день на 70 % зависит от поставок электроэнергии из Украины. Программа энергетической безопасности региона произойдет в несколько этапов и включает в себя строительство линий передачи электроэнергии из Краснодарского края в Крым и развитие собственных мощностей по генерации энергии. «Крым на данный момент платит за электроэнергию, причем даже по более высоким тарифам, чем украинские потребители. Пока решения об их отключении не принимались», – сказал министр в опубликованном в пятницу интервью украинскому журналу «Новое время», комментируя планы Киева по продаже электричества в Крым.

Ранее заместитель министра энергетики РФ А. Инюцын сообщил, что, начиная с 2015 г., в Крыму будет работать региональная программа по повышению энергоэффективности. Срок действия программы – пять лет (*РИА НОВОСТИ УКРАИНА (http://rian.com.ua/economy/20141114/359517382.html). – 2014. – 14.11).*

С. Аксенов нашел замену лидеру крымских татар. Глава Крыма назвал таковым заместителя спикера госсовета полуострова Р. Ильясова.

Заместитель председателя государственного совета Крыма Р. Ильясов является национальным лидером крымских татар. Такое мнение публично выразил глава Крыма С. Аксенов на семинаре в Симферополе, где обсуждали вопросы национальной политики на полуострове. «У нас встречи проходят с Э. Биляловым, Р. Ильясовым, который сегодня является руководителем общественной организации “Крым”, который пользуется уважением среди крымских татар, и я считаю, что он сегодня является национальным лидером», – уверен С. Аксенов.

Судя по реакции Р. Ильясова, такой статус стал для него полной неожиданностью. И он, в свою очередь, заявил, что лидерство еще необходимо заслужить. «Чтобы стать лидером – это нужно заслужить, и сам народ даст эту оценку. В этой тревожной ситуации я почувствовал, что необходимо брать на себя ответственность и идти смело именно в вопросах решения проблем своего народа. На этом этапе я уверен в каком направлении двигаться. У меня есть профессиональная практика, опыт и коммуникабельность – я знаю, как эти проблемы решать», – заявил он.

Тем временем Турция решила проинспектировать жизнь крымских татар на полуострове.

Общепризнанными лидерами крымских татар в меджлисе по-прежнему считаются народный депутат, экс-лидер меджлиса М. Джемилев и нынешний глава меджлиса Р. Чубаров. В апреле этого года власти запретили въезд М. Джемилеву на территорию РФ сроком на пять лет, в июле въезд в Россию на такой же срок запретили и Р. Чубарову (*Вестму (<http://vesti-ukr.com/krym/77884-nacionalnym-liderov-krymskih-tatar-nazvali-iljasova>)*. – 2014. – 17.11).

Крымские татары планируют создать информационную сеть для борьбы с российской пропагандой на полуострове. Об этом заявил национальный лидер крымскотатарского народа М. Джемилев во время встречи с вынужденными переселенцами. Об этом сообщает пресс-служба Блока П. Порошенко.

По словам народного депутата, пока на этот проект нет средств, поскольку он будет работать без рекламы и не будет приносить дохода. Поэтому сейчас рассматриваются различные варианты его работы.

По словам М. Джемилева, эту идею он обсуждал с Президентом Украины П. Порошенко. «Президент сказал, что пока можно достичь договоренности с каким-либо телеканалом, и, если у нас будет команда, мы можем регулярно, час или два в день, сколько хватит сил, вести вещание на Крым. В этом направлении мы сейчас и работаем», – сказал лидер крымских татар.

Кроме того, по словам М. Джемилева, есть намерение нанять для этой работы уже действующих журналистов. «Мы будем на платной основе привлекать журналистов, обеспечивать информационное покрытие по всему полуострову, чтобы тема Крыма никогда не сходила со страниц как украинской, так и мировой прессы», – отметил он.

В конце февраля – начале марта 2014 г. переброшенные из России и крымских баз Черноморского флота России войска без опознавательных знаков оккупировали Крымский полуостров (*InfoResist (<http://inforesist.org/krymskie-tatary-razvyazhut-informacionnuyu-voynu-protiv-rf-na-poluostrove>)*. – 2014. – 28.11).

Крымские аграрии жалуются на убытки. Из-за отсутствия воды в Северо-Крымском канале, потери рынка сбыта продукции, а также подорожания расходных материалов аграрии Джанкойского района терпят убытки. Об этом рассказали местные жители.

По их словам, проблемы у аграрного сектора начались практически сразу после аннексии Крыма Россией. «Сначала перестала подаваться вода в Северо-Крымский канал, из-за чего 70 % наших местных аграриев были вынуждены закрывать свой бизнес, а остальные 30 % – это те, у кого была возможность пробить скважины. Но и это стало удовольствием не из дешевых. Не все смогли пробить скважину», – рассказал житель Джанкойского района Арсен.

Помимо проблем с водой у крымских аграриев также начались трудности с рынком сбыта своей продукции. «Раньше 90 % нашей продукции мы продавали на материковой Украине, теперь же, с каждым днем вывозить ее становится все сложнее и сложнее. А возить, в Россию почти нереально. Сначала нужно сутками выстоять на паромной переправе, да и в том же Краснодарском крае своих овощей и фруктов у них достаточно. Вот и получается, что мы сейчас продаем свой товар только в Крыму», – жалуется местный аграрий Серан.

Кроме того, по словам представителей аграрного бизнеса, в этом году вдвое – втрое подорожала закупка семян, удобрений и почвосмесей.

Ранее власти Херсонской области сообщили, что готовы продавать аннексированному Крыму воду по мировым ценам, минимальная из которых – 1 евро за 1 куб. м воды.

85 % потребностей Крыма в пресной воде обеспечивали через идущий от Днепра Северо-крымский канал. В основном вода шла на нужды сельского хозяйства. После аннексии Крыма подача воды по этому каналу на полуостров была полностью прекращена (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/11/22/krymskie-agrarii-zhalujutsya-na-ubytki-25615>). – 2014. – 22.11).

С уехавших из Крыма украинцев сняли обязательства по ипотеке. Национальный банк Украины временно освободил украинцев, покинувших Крым, от обязанности погашения основной суммы ипотечного кредита и начисленных процентов по имуществу на полуострове.

Согласно постановлению регулятора, в течение срока временной оккупации Крыма принудительно перемещенное лицо освобождается от обязанности погашения основной суммы ипотечного кредита и начисленных процентов по нему (*Vlasti.net* (<http://vlasti.net/news/206682>). – 2014. – 23.11).

Крымчане не смогут избежать оплаты кредитов украинским банкам. По мнению заместителя председателя Банка России М. Сухова, жители Крыма должны будут вернуть кредиты, взятые в украинских банках. Об этом М. Сухов сообщил на пресс-конференции в Севастополе.

«Платить или нет сейчас по кредитам – на личной ответственности каждого. Но рано или поздно платить все-таки придется. Как только наладятся трудовые отношения между Украиной и Россией, найдется банк, который станет посредником между заемщиком и кредитором, и возьмет на себя обязательства по взысканию долга», – отметил М. Сухов.

Помимо этого он сообщил о том, что банковская система в Крыму укрепляется быстрыми темпами. Если в целом по России на 100 тыс. человек населения приходится около 20 банковских точек, в Севастополе и Крыму – 34 точки.

На сегодня на полуострове работают 30 банков, 11 из них имеют право на проведение кредитных операций.

По словам М. Сухова жители Крыма не торопятся оформлять кредиты. «На

сегодняшний день выдано более 800 млн р. в виде кредитов. Но эти цифры вскоре изменятся. В виде депозитов жители хранят в банках около 23 млрд р.», – сообщил банкир.

Как сообщали «Новости Крыма», на полуострове при погашении жителями кредитов, взятых в украинских банках, не предусматривается выплата процентов и штрафов (*Антикор* (http://antikor.com.ua/articles/19771-krymchane_ne_smogut_izbehati_oplaty_kreditov_ukrainskim_bankam)). – 2014. – 24.11).

Отменить Закон Украины «О введении свободной экономической зоны “Крым” и особенностях экономической деятельности на временно оккупированной территории Украины» потребовали от государственной власти участники прошедшего в Херсоне круглого стола «Проблемы граждан Украины при пересечении административной границы между Автономной Республикой Крым и Херсонской областью».

В мероприятии участвовали временные переселенцы из Крыма, представители Администрации Президента Украины, Госпогранслужбы Украины, таможни, других организаций, задействованных в приграничной деятельности и работе с временными переселенцами, а также блогеры и общественные деятели.

Говоря об особенностях пересечения границы между Херсонской областью и Крымом, ставшей из-за оккупации полуострова практически межгосударственной, начальник Управления пограничного контроля и регистрации Администрации Госпогранслужбы Украины полковник А. Жданенко отметил, что обычно порядок пересечения международной границы регламентируется определенными межгосударственными договорами. «Но сейчас мы имеем особый случай: появилась граница с оккупированной территорией, и нам приходится учиться действовать в очень непростых условиях, когда в Крыму готовят боевиков для сепаратистских вооруженных формирований, и эти люди пытаются проникать на материковую часть Украины», – сказал А. Жданенко.

По его словам, на границе с Крымом оборудованы семь пропускных пунктов: три – автомобильных и четыре – железнодорожных.

А. Жданенко отметил, что одна из наиболее серьезных проблем при пересечении границы с Крымом – провоз детей: «Мы обращаем особое внимание на тех, кто выезжает с детьми, так как после пересечения границы невозможно проконтролировать, что произойдет с ребенком, куда его вывезут».

Немало проблем связано и с поездками детей из Крыма на материковую часть Украины. В частности, на заседании круглого стола шла речь о том, что практически неразрешимой дилеммой является выезд семей с новорожденными детьми для получения в Украине свидетельств о рождении: для того, чтобы получить на материке свидетельство о рождении, нужно вывезти ребенка, но сделать это нельзя без... свидетельства о рождении.

Еще одна проблема – выезд из Крыма юношей, достигших 14-летнего возраста и желающих получить украинский паспорт, который, как известно,

выдается с 16-ти лет. Этих юношей не выпускают из Крыма без паспорта Российской Федерации.

Исполнительный директор «Союза вынужденных переселенцев» В. Ляшенко обратил внимание присутствовавших и на такую серьезную проблему, как вымогательство денежных средств сотрудниками ГАИ, которые пользуются отсутствием у большинства автомобилистов, въезжающих из Крыма, документа о заключении договора обязательного страхования гражданской ответственности владельца транспортного средства. «Недавно я на своем автомобиле выезжал из Украины в Крым. В десяти километрах от пункта пропуска стоял пост ГАИ, где меня остановили, и перво-наперво попросили предъявить документ о страховании. Я этот документ оформил ранее, будучи в Киеве. Предъявил его, чем очень огорчил ГАИшников, для которых граница с Крымом – “клондайк”: общеизвестны суммы отступных, которые платят водители», – рассказал В. Ляшенко.

Участники круглого стола обратились к представителям Госпогранслужбы и других государственных структур с просьбой посодействовать в создании на украинской территории сервисной зоны возле приграничных пропускных пунктов, где работали бы представители страховых компаний, миграционной службы, других организаций, к которым люди обращаются при пересечении границы, а также были бы организованы «точки» общепита, мотели, торговые точки...

Участовавшие в работе круглого стола представители меджлиса крымскотатарского народа обратили внимание на экономическую составляющую проблемы. В частности, один из представителей меджлиса сказал, что за день до мероприятия, когда он ехал на заседание круглого стола, насчитал на пункте пропуска 150 большегрузных автомобилей, ввозивших в Крым из Украины разного рода товары.

«Сейчас действует украинский закон о свободной экономической зоне “Крым”. Говорят, что подобный закон может принять Россия, и в итоге получится своего рода оффшор, где будут наживаться разные дельцы. Ведь не для рядовых жителей Крыма ввозится вся эта продукция из Украины, а для того, чтоб потом нелегально переправить значительную часть товаров в Россию. Потому закон о свободной экономической зоне должен быть отменен», – заявил член меджлиса Э. Бариев.

С серьезными проблемами сталкиваются и крымчане, освобожденные из расположенных в Украине мест лишения свободы: отбыв наказание, к которому были приговорены до оккупации Крыма, они, имея только справку об освобождении, не могут попасть на территорию, контролируемую другим государством.

По словам заместителя начальника Управления государственной миграционной службы Украины в Херсонской области Д. Иванова, в его ведомство уже обратились 18 крымчан, отбывавших наказание на материковой части Украины и не имевших возможности вернуться домой из-за отсутствия паспорта. Восемь из них все еще ждут решения своих вопросов.

«Этим людям негде жить, они практически не имеют средств, и высока вероятность того, что они от безысходности совершат новые преступления», –

отметил Д. Иванов.

По итогам круглого стола была принята резолюция, в которой участники мероприятия предложили органам государственной власти Украины создать комитет Верховной Рады по вопросам временно оккупированных и временно неподконтрольных территорий, создать Министерство по делам Крыма, а также внести ряд изменений в Порядок оформления документов, подтверждающих гражданство Украины, которые облегчили бы эту процедуру для крымчан, желающих оставаться гражданами Украины (*Крим.Реаліті* (<http://ru.krymr.com/content/article/26704145.html>). – 2014. – 21.11).

Украина построит дамбу, чтобы полностью прекратить подачу воды в Крым. Украина будет поставлять питьевую воду в оккупированный Крым только в том случае, если хозяйствующие организации полуострова заключат соответствующие договоры.

Как сообщает «Цензор.НЕТ» со ссылкой на 24tv, об этом заявил министр экологии и природных ресурсов Украины А. Мохник.

Министр сообщил, что пока таких договоров нет, правительство решило построить дамбу, которая полностью прекратит подачу воды в оккупированный Российской Федерацией Крым.

«На сегодня нет ни одной хозяйствующей организации в Крыму, которая бы заключила соглашение с нашими хозяйствующими организациями по поставкам воды. Понятно, что на государственном уровне мы это делать не можем и не будем. Поскольку это оккупированная территория и Госводагенство не принимает участия в поставке воды в Крым», – заявил А. Мохник (*Цензор.нет* (http://censor.net.ua/video_news/310312/ukraina_postroit_dambu_chtoby_polnosity_u_prekratit_podachu_vody_v_krym_ministr_video). – 2014. – 4.11).

Ситуація на Сході України: правові аспекти

Т. Миськевич, спец. кор. НЮБ НБУВ

Складні часи – складні рішення: економічна ізоляція Донбасу

Проведення всупереч мінським домовленостям виборів у самопроголошених ЛНР і ДНР разом із неодноразовим порушенням режиму припинення вогню змусили український уряд вжити радикальних заходів щодо окупованих територій: 4 листопада Рада національної безпеки і оборони (РНБО) ухвалила рішення «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях», яке 14 листопада ввів у дію своїм указом № 875/2014 Президент України. П. Порошенко доручив, серед іншого, евакуювати з непідконтрольних регіонів органи влади, держустанови, підприємства бюджетної сфери разом із працівниками та спеціалістами (за їхньої згоди), а головне протягом місяця зупинити

обслуговування всіх банківських рахунків, у тому числі і карткових. Діяльність усіх українських банків буде примусово припинено, вони перестануть обслуговувати підприємства всіх форм власності, які працюють у зоні АТО. Фактично всі захоплені бойовиками території з 1 грудня будуть повністю відрізані від українського бюджетного фінансування, що означатиме позбавлення соціальних виплат, пенсій, дотацій та зарплат бюджетним організаціям.

Кабінет Міністрів України вже затвердив перелік населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження. По Луганській області в цей перелік увійшли наступні міста: Луганськ, Алчевськ, Антрацит, Брянка, Кіровське, Красний Луч, Первомайськ, Ровеньки, Краснодон, Свердловськ, Стаханов, а також усі населені пункти Антрацитівського, Краснодонського, Лутугинського, Перевальського, Свердловського та Слов'яносербського районів. По Донецькій області це Донецьк, Докучаєвськ, Горлівка, Єнакієве (крім передмістя – Вуглегірська), Макіївка, Жданівка, Кіровське, Сніжне, Торез, Харцизьк, Шахтарськ (увесь район), Ясинувата, Зугрес і села Новоазовського, Старобешівського та Амвросіївського районів.

Ухвала такого резонансного рішення була викликана рядом причин: по-перше, у ситуації що склалася, держава фізично не може забезпечити виплати громадянам на непідконтрольних територіях – ризик доставки туди готівки є надзвичайно високим, у тому числі і для людей, які це здійснюють. По-друге, окуповані території стали своєрідним «бермудським трикутником», у якому зникають бюджетні гроші.

До недавнього часу проблему здійснення соціальних виплат частково вирішував «пенсійний туризм», який давав змогу людям отримувати свої гроші за межами окупованих територій. Однак у Мінсоцполітики вирішили покласти цьому край – відтепер отримати пенсії та інші виплати зможуть лише ті, хто є належним чином зареєстрованими на підконтрольній українській владі території. При цьому, як зазначає В. Гройсман, громадянам, що залишаться проживати в окупованих регіонах соціальні виплати будуть продовжувати нараховувати з можливістю їх здійснення після звільнення цих територій. Однак, необхідно зауважити, що належні суми населенню, згідно з Указом, буде виплачено з відповідними відрахуваннями за спожиті ним енергоресурси. Адже Кабінет Міністрів постановив і надалі поставляти на Донбас електрику та тепло для уникнення гуманітарної катастрофи в регіоні. Це рішення було вочевидь оптимальним. Та, як зазначають експерти, такі поставки можуть стати полем для нових зловживань, насамперед із блакитним паливом. Адже якщо кількість кубів, наданих самопроголошеним республікам вирахувати нескладно, то цього не скажеш про контроль за використаними ресурсами на місцях. А мова йде, між іншим, про 1 млрд кубів тільки за зиму.

Де-юре Донецька та Луганська області були і залишаються частиною української держави, де-факто цим рішенням Україна визнає, що не може відповідати за соціально-економічну та кримінальну ситуацію на непідконтрольних територіях. Віднині самопроголошеному керівництву «республік» випадає не стільки ділити між собою сфери впливів, скільки

відповідати за виконання зобов'язань перед жителями регіону.

Сьогодні стає очевидним, що організація економіки на окупованих територіях найближчим часом не вбачається можливою: зруйноване господарство, розірвані фінансові зв'язки та зростання злочинності створюють серйозні проблеми для Донбасу. Хоча спроби самостійно налагоджувати виплати робилися місцевим керівництвом неодноразово, адже, по факту, така фінансова блокада існувала і раніше – вже кілька місяців на більшості територій «республік» виплати з держбюджету не здійснювались узагалі. Враховуючи відсутність власного банку та незалежної від «Великої України» фінансової системи, ЛНР і ДНР неспроможні належно здійснювати подібні операції. Водночас гостра проблема поповнення власних бюджетів ускладнюється і відсутністю доступу цих областей до централізованого механізму розподілення виплат (єдиний сервер з базами даних перебуває в Києві), необхідного для функціонування того ж пенсійного фонду в регіоні³. Показово, що в самопроголошених республіках навіть створювалась мережа власних банків. Поки що їх кількість є дуже обмеженою, а валютою залишається гривня. Наразі, у наслідок припинення гривневого потоку, на територіях «республік» розглядається можливість введення бівалютної системи. Крім того, на сьогодні російською стороною розглядаються варіанти можливості функціонування на Донбасі філіалів російських банків⁴. Зрозуміло, що банкіри з великою обережністю ставляться до цієї ініціативи, оскільки робота російських банків на території України без погодження з НБУ може спровокувати впровадження нових санкцій проти задіяних фінустанов.

Указ Президента щодо окупованих територій отримав достатньо схвальних відгуків серед української громадськості. Їх спектр є достатньо широким: від емоційних реплік громадських діячів, на кшталт «це повний абсурд, коли центральна влада проводить військову операцію на Сході України і одночасно виділяє з бюджету гроші на підконтрольні бойовикам території, фактично спонсуючи терористів», до практичної аргументації економістів, які оперують беззаперечними перевагами, виходячи з суто економічних розрахунків. Так, за словами виконавчого директора центру CASE Україна Д. Боярчука, раніше тільки на субсидування регіону витрачалось від 30 до 40 млрд грн щорічно.

У позитивному для бюджету ефекті впевнена і завідувач відділу тіньової економіки Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) Т. Тищук: «Рішення про перенесення держустанов в інші області України дозволить, окрім іншого, вирішити питання з працевлаштуванням біженців з Донбасу – замість того, щоб отримувати допомогу по безробіттю, вони збережуть свої робочі місця і не стануть додатковим тягарем для бюджету країни», – заявила вона.

³ Наприкінці листопада поточного року «рада міністрів ДНР» заявила про створення пенсійного фонду ДНР.

⁴ У РФ розробили законопроект, за яким російські банки наділяються правом відкривати свої філіали на територіях масового проживання співвітчизників, що зазнали гуманітарної катастрофи, зокрема на Донбасі.

Водночас політологи говорять не стільки про економічне підґрунтя цього кроку, скільки про політичне – таким чином українська влада дає чітко зрозуміти ватажкам бойовиків та їх прихильникам: вони можуть скільки завгодно робити гучні заяви про державність своїх «республік», але не за гроші українців.

Інша група фахівців називає такий крок уряду, як мінімум, несправедливим по відношенню у першу чергу до пенсіонерів, які тепер позбавляються законних виплат, залишаючись при цьому українськими громадянами.

Правозахисники насамперед стурбовані практично безвихідним становищем жителів регіону, які з різних причин не мають змоги покинути зону АТО і стали, по суті, заручниками ситуації – немічні, інваліди, лежачі. Ідеться й про тих знедолених, хто не має можливості, згідно з Указом, виїхати через елементарний брак коштів, а в держави й досі немає дієвих програм по масовій евакуації людей із непідконтрольних територій. Українська влада фактично стимулює переїзд своїх громадян, проте у більшості випадків не може забезпечити їм ні безпеку, ні нормальне існування – з розселенням і подальшою адаптацією внутрішньо переміщених осіб і досі є проблеми.

Президент Центру антикризових досліджень Я. Жаліло вважає, що держава повинна повною мірою виконувати свої соціальні зобов'язання по відношенню до громадян України незалежно від того, що вони на території, на якій українська влада втратила свою здатність забезпечувати цим людям з конституційні права: «Вони не винні в тому, що держава, якій вони роками виплачували податки, у певний момент своєї історії не змогла захистити їх від розгулу кримінальних елементів, бандитів і зовнішніх інтервентів», – зазначає експерт.

Що ж до самої правомірності впровадження Кабміном подібного Указу, то оцінки експертів з цього приводу виявилися неодностайними. Юрист, кандидат юридичних наук, експерт-кримінолог А. Маляр, коментуючи підписаний Президентом Указ «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій і Луганській областях» зауважила, що окупація передбачає звуження всіх конституційних прав, у тому числі і обмеження соціальних виплат. За її словами, мешканці Донбасу звичайно можуть звернутися до Європейського суду з метою оскарження цього рішення, але в них немає ніякої судової перспективи ⁵: в Європейському суді розглядають тільки ті справи, в яких порушено норми конвенції ООН про захист прав людини. Невиплата, зокрема, пенсій корелюється там із правом людини на життя, і суд визнав, що невиплата пенсій таки не порушує цього права. При цьому зауважимо, що все ж формально країна не відмовилася від своїх обов'язків по соціальним виплатам, а певним чином змінила умови їх отримання.

Натомість заслужений економіст України, экс-міністр економіки В. Суслов вважає такий крок уряду незаконним, допоки не внесено відповідних

⁵ Серед іншого позивачам необхідно усвідомлювати довготривалість цього процесу: Європейський суд розглядає справи від трьох до восьми років, і це не враховуючи часу попереднього проходження всіх судових інстанцій в Україні.

змін у законодавство про пенсійне забезпечення та в порядок інших соціальних виплат. До того ж, український уряд не приймав рішення про недійсність українських законів на території Донбасу та не відмовлявся від своєї юрисдикції над цим регіоном.

Реакція представників самопроголошених республік і більшості російських ЗМІ на виданий в Україні Указ була досить передбачуваною: передусім, це емоційні докори та категоричні звинувачення української влади в «геноциді» та прояві націоналізму. У висвітленні означеної теми простежується певна риторика: Україні не потрібний Донбас із його нинішнім населенням, Україну цікавить лише територія. Більше того, звучать різкі заяви, щодо розпочатої на території Донбасу роботи по свідомому знищенню пенсіонерів і пільговиків – «тягаря» українського бюджету, задля приховування державою власної неспроможності виплачувати соціальні виплати своїм громадянам у повному обсязі. Подібне категоричне сприйняття може говорити про ефективність здійсненого Україною кроку.

Припинення бюджетного фінансування окупованих було складним і жорстким рішенням чинної влади. Проте, у сьогоденних умовах, альтернативу знайти важко. На сьогодні прогнози фахівців видаються не надто оптимістичними: зростання кількості прихильників утворення ЛНР і ДНР, розчарування частини суспільства в новій владі, поширення голодних бунтів населення, що вже мають місце в окупованій зоні; невинуваті жертви з обох боків, – усе це можливі наслідки, попереджають вони. Подібні дії уряду безперечно посилять напруження в суспільстві та провокуватимуть радикальні прояви.

Існує висока ймовірність, що, за умови заморожування ситуації, розмови про гуманітарну катастрофу на сході можуть стати реальністю вже цієї зими, у першу чергу – для найменш захищених верств населення, що залишились в окупованих містах. Водночас урядовці констатують: без вжиття ними «шокової терапії» катастрофа, набуваючи хронічної форми, загрожує всій країні *(Роботу написано з використанням інформації таких джерел: СЕГОДНЯ.ua (<http://ukr.segodnya.ua>); Свободная Пресса (<http://svpressa.ru>); ЛІГАБізнесІнформ (<http://biz.liga.net>); Корреспондент (<http://korrespondent.net>); Dialog.ua (<http://www.dialog.ua>); Аргумент (<http://argumentua.com>); MIGnews (<http://mignews.com.ua>); Espresso.tv (<http://espresso.tv>)).*

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Права і соціальні гарантії учасників АТО

У вересні цього року указом Кабінету Міністрів України було створено Державну службу у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, на яку покладено повноваження та функції з питань реалізації державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та

військовослужбовців, звільнених у запас або відставку. Міністерство ж соціальної політики має опікуватися питаннями соціального захисту інвалідів, осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», ветеранів праці, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій. Діяльність Державної служби у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції в 2014 р., буде здійснюватися за рахунок бюджетної програми «Керівництво та управління у сфері соціального захисту інвалідів та ветеранів».

Президент України П. Порошенко відзначив надзвичайно важливу роль, яку відіграють українські солдати, зокрема, воїни-«афганці», у складні часи української історії. За словами Голови держави, більшість з них «були у перших рядах боротьби за правду» під час Помаранчевої революції у 2004 р. та Революції гідності, і нині боронять незалежність держави у Вітчизняній війні 2014 р., тому держава повинна піклуватися про них, справжніх патріотів своєї Батьківщини.

У свою чергу, голова Всеукраїнської асоціації ветеранів Афганістану С. Куніцин вважає, що держава має приділяти більше уваги патріотичному вихованню, і в цьому питанні влада завжди може розраховувати на допомогу «афганців». Він наголосив, що нових героїв треба виховувати на прикладі цих людей, тисячі яких сьогодні воюють у зоні антитерористичної операції, і багато з яких віддали своє життя, захищаючи Батьківщину; а держава має пам'ятати про своїх синів, які сумлінно та самовіддано щодня несуть службу в зоні АТО на Донбасі та в інших «гарячих» точках.

Головою Державної служби у справах ветеранів війни та учасників АТО обрано А. Дерев'янку, полковника запасу Збройних Сил України, учасника бойових дій в Афганістані та миротворчих місій ООН, інструктора добровольчих батальйонів АТО. Як зазначив А. Дерев'янку, керівництво Служби докладе максимум зусиль, «щоб люди, які звертатимуться за допомогою, безпосередньо учасники АТО, сім'ї загиблих, відчували, що держава про них турбується». У найближчих планах – створення територіальних відділень, у яких громадяни зможуть отримувати допомогу за принципом «єдиного вікна».

«Одним з головних завдань Служби на найближчий час також є створення Єдиного реєстру учасників АТО. Тобто, ми будемо намагатися зробити так, аби жодна людина не залишилася без нашої опіки», – зазначила міністр соціальної політики України Л. Денісова. За попередніми розрахунками, до реєстру може бути занесено до 50 тис. осіб, а статус учасника бойових дій отримали вже близько півтори тисячі українських бійців, які беруть участь у бойових діях на Сході України. За словами Л. Денісової, уряд також ухвалив постанову про надання послуг з позачергового протезування учасникам АТО за рахунок бюджету, завдяки збільшенню видатків на 279 млн грн. До того ж, вона повідомила, що Міністерство подало на розгляд уряду документ, згідно з яким за рахунок бюджету можна буде надавати допомогу з протезування і за межами нашої держави тим учасникам АТО, які будуть цього потребувати.

Українське законодавство містить чимало актів, якими передбачено

соціальні гарантії й пільги для учасників бойових дій, до яких нині прирівняно і військових – учасників АТО, та членів їх родин. Зокрема, внесено зміни до ст. 119 кодексу Законів про працю України, за якими визнано, що працівникам, котрі проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період (АТО) надаються гарантії збереження місця роботи, посади та середнього заробітку. Треба зазначити, що Міністерством оборони України розроблено та подано до Верховної Ради проект закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення проведення мобілізації та гарантії громадянам, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації», у якому зазначено, що військовослужбовцям виплачується грошове забезпечення у розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України відповідно до їх штатних посад, військових звань і вислуги років. А за безпосередню участь в АТО мобілізованим військовослужбовцям передбачено підвищене грошове забезпечення у розмірі 100 % місячного грошового забезпечення, але не менш як 3000 грн, а також звільнення їх від штрафних санкцій за фінансовими, податковими зобов'язаннями та не нарахування їм процентів за користування кредитом.

Крім того, за інформацією Міністерства соціальної політики, згідно з Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (зі змінами), передбачено виплату разової грошової допомоги військовослужбовцям, військовозобов'язаним і резервістам під час виконання ними обов'язків військової служби (або членам їх сімей) у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності: у разі загибелі (смерті) – 500 прожиткових мінімумів (609 тис. грн); у разі інвалідності (залежно від групи) внаслідок поранення, травми, каліцтва – 150–250 прожиткових мінімумів (182,7–304,5 тис. грн); а у разі часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності – залежно від ступеня, який встановлюють медико-соціальні експертні комісії, – у розмірі, що становить 50–70 прожиткових мінімумів (60,9–85,3 тис. грн). А звертатися ветерани війни та учасники антитерористичної операції мають до Міноборони України, МВС, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби та інших військових формувань, у яких особи проходили військову (спеціальну) службу.

«Наше завдання полягає в тому, щоб люди, які ризикували життям заради України, отримали всі соціальні гарантії і почувалися захищеними. З цією метою ми будемо залучати до співпраці всі зацікавлені міністерства та відомства, а також громадські організації», – наголосила Л. Яковлева, перший заступник голови Держслужби у справах ветеранів війни та учасників АТО.

Також ця Державна служба зазначає і необхідність забезпечення психологічної реабілітації учасників АТО та членів їх сімей. Так, відповідним Розпорядженням Кабінету Міністрів до сфери управління Служби вже передані п'ять центрів соціально-психологічної реабілітації населення. Ці санаторно-курортні установи раніше спеціалізувалися на реабілітації ліквідаторів Чорнобильської катастрофи (чотири з них у Київській та один у Житомирській областях), а відтепер будуть використовуватися для реабілітації учасників АТО.

Голова Держслужби у справах ветеранів війни й учасників АТО А.

Дерев'яно: «Реабілітаційні центри, що були нам передані за рішенням уряду, ми маємо перепрофілювати й адаптувати під потреби військовослужбовців, які воюють в АТО, а також членів їх сімей, яким також необхідна психологічна реабілітація». При цьому А. Дерев'яно зазначив, що дуже важливо забезпечити відповідну психологічну реабілітацію на перших періодах після повернення військовослужбовців із зони проведення АТО.

Як зазначають у Держслужбі, на сьогодні триває діяльність з адаптації програм цих центрів до реабілітації учасників бойових дій. У цьому випадку мова йде, передусім, про учасників АТО, а також військовослужбовців, які брали участь у збройних конфліктах, наприклад у складі миротворчих місій.

А ось на базі Кіровоградського обласного госпіталю для інвалідів Великої Вітчизняної війни, за ініціативи громадської організації «Українська асоціація спеціалістів з подолання наслідків психотравмуючих подій» створено Центр медико-психологічної реабілітації для учасників АТО та їхніх родин.

Також уряд підтримав ініціативу Голови Держземагентства України С. Рудика щодо надання земельних ділянок військовослужбовцям і доручив силовим відомствам підготувати та надати відповідні списки. «Ми опікуємося тим, щоб усі без винятку військовослужбовці, які беруть участь в антитерористичній операції, отримали у власність земельні ділянки. ... Працівники територіальних органів Держземагентства максимально сприятимуть оформленню земельних ділянок для військовослужбовців. Впевнений, що спільними зусиллями у тісній співпраці з облдержадміністраціями та органами місцевого самоврядування ми доведемо цю шляхетну справу до кінця та реалізуємо ініціативу Держземагентства щодо забезпечення захисників Вітчизни земельними ділянками», – наголосив С. Рудик.

Проте, насправді, не все так добре, як запевняють чиновники.

Ось, що розповідає керівник інформаційного центру «Правого сектору» Б. Береза: «У той час, коли українські хлопці у зоні АТО мужньо захищають свою Батьківщину, багатії-бізнесмени скуповують ділянки землі, будуючи собі котеджі. Військовослужбовці повертаються додому, а їм відмовляють у виділенні обіцяної ділянки». Як приклад, на Чернігівщині військовий батальйону «Чернігів», який виконував свій святий обов'язок на Донбасі, як учасник бойових дій звернувся до місцевої влади з проханням виділити йому шматочок землі у кілька соток. Та йому відмовили, пояснивши це відсутністю вільних земельних ділянок. Хоча зауважили, що у разі його смерті близькі родичі зможуть розраховувати на «земельні резерви». І це при тому, що в околицях Чернігова багато землі «гуляє» просто неба. І на жаль, це не поодинокі випадки, з ними стикаються бійці після повернення додому у багатьох регіонах України.

Держава передбачає учасникам АТО численні пільги та виплати, утім на практиці бійцям та їхнім родинам дуже складно цим скористатись.

Про це повідомив правозахисник Гельсінської спілки М. Щербатюк. За його словами, чи не найбільша проблема – набути статусу учасника бойових дій та зібрати для цього відповідні документи. «Є проблема в тому, що у тих людей, які приїжджають із зони АТО, цих документів у багатьох випадках

немає. А інформаційні запити в різні військові частини або до керівників підприємств не гарантують отримання інформації», – розповідає М. Щербатюк.

Ще одна проблема, що виникає при оформленні статусу учасника, – визначити які саме українські території вважаються територією проведення АТО, адже подекуди навіть сусідні села бувають розділені лінією фронту.

«Є кричущі випадки. Наприклад, звернулися з цього приводу дружини працівників МВС, які загинули в зоні АТО. Їх викликали в відповідний главк і попросили написати заяву про те, що їх чоловіки померли при виконанні своїх службових зобов'язань з охорони громадського порядку», – розповів М. Щербаков. «Вони підписали ці документи, і тут постала проблема; адже є різниця між тим, коли людина гине під час виконання завдань з охорони громадського порядку, і коли це трапилося у зоні АТО. Це і розмір відповідної допомоги (у шість разів відрізняється), і відповідні пільги учасникам бойових дій», – зауважив правозахисник.

Крім того, статус учасника бойових дій передбачає 75-відсоткову знижку на користування газом, житлом, безкоштовний проїзд у міському та приміському транспорті. Також для учасників бойових дій передбачено 20 % знижки на встановлення і 50 % на користування телефоном. Ті, хто користується рідким паливом або вугіллям у сільській місцевості мають пільги на отримання таких видів палення. Один раз на два роки учасник бойових дій має право проїхати з одного населеного пункту до іншого зі знижкою 50 % туди і назад річковим, автомобільним, залізничним та авіаційним транспортом. Також вони мають право на безкоштовне медичне обстеження.

Наразі, за словами Голови Державної служби у справах ветеранів війни та учасників АТО А. Дерев'янка, з бюджету України і Резервного фонду планують виділити 745 млн грн на такі виплати, компенсації та пільги учасникам бойових дій і ветеранам війни. Утім військові, наприклад, батальйону «Айдар» заявили, що за весь час служби не отримали ані зарплатні, ані навіть передбаченої компенсації за поранення. Так, боєць батальйону «Айдар» на прізвисько «Динаміт» зазнав поранення в бою на Луганщині. За його словами, за час проведення АТО він, як і багато його товаришів, які постраждали від ворожого вогню, обіцяну грошову компенсацію за поранення так і не отримали.

Раніше у Державній службі у справах ветеранів війни та учасників АТО заявляли, що проблем з наданням статусу учасника бойових дій нібито немає.

Та отримати такий статус військослужбовцям наразі дедалі все важче, і можуть з них цього домогтися поки що не всі. Так що повернувшись з зони АТО українським бійцям доводиться розраховувати переважно на власні сили, аби українська держава не втратила своїх героїв уже після повернення їх з фронту...

Моніторинг ЗМІ

Влада планує виділити компенсації за зруйноване житло у зоні АТО.
Власники житла, зруйнованого в результаті бойових дій на Сході України,

зможуть отримати грошову компенсацію. Про це на брифінгу повідомив спікер Інформаційно-аналітичного центру РНБО А. Лисенко.

«Українська влада готує рішення про компенсацію громадянам збитків, завданих воєнними діями. Після його прийняття люди зможуть отримати матеріальне відшкодування та відремонтувати власне житло або купити інше житло в безпечному місці. Для отримання компенсації необхідно буде документально зафіксувати пошкодження та руйнування», – сказав А. Лисенко на брифінгу у Києві (*Телеканал новин 24* (http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?vlada_planuye_vidiliti_kompensatsiyi_za_zruynovane_zhitlo_v_zoni_ato&objectId=509951)). – 2014. – 17.11).

Ощадбанк припиняє роботу в окупованих районах Донбасу. Ощадбанк переводить Донецькі та Луганські філії в Краматорськ і Северодонецьк, а оперативний штаб цілодобово координує свої дії з органами державного управління на території, підконтрольній українській владі. Про це на своїй сторінці в Facebook повідомив глава правління «Ощадбанку» А. Пишний, передає «Слово і Діло».

У банку відзначають, що рішення про зміну адреси філій прийнято на виконання постанови уряду від 7 листопада і рішення РНБО від 4 листопада. Для громадян, які опинилися на тимчасово окупованій проросійськими терористами та мародерами території, працюватимуть відділення в 32 прифронтових містах.

«“Ощадбанк” переводить Донецькі та Луганські філії в Краматорськ і Северодонецьк. Одночасно посилює роботу в прифронтових містах Донбасу, контрольованих українською державою», – написав А. Пишний.

Нагадаємо, 7 листопада було прийнято постанову Кабінету Міністрів № 595, яка передбачає переміщення з окупованих районів усіх бюджетних організацій та підприємств життєзабезпечення (*Слово і Діло* (<http://www.slovoidilo.ua/news/5915/2014-11-22/ocshadbank-prekracshaet-rabotu-v-okkupirovannyh-rajonah-donbassa.html>)). – 2014. – 22.11).

У Міносвіти подумують, як забезпечити дипломами студентів із зони АТО. Міністерство освіти і науки має намір забезпечити можливість отримання шкільних атестатів і дипломів про вищу освіту учнями та студентами Донецької та Луганської областей. Про це на круглому столі з питання забезпечення освіти на Донбасі заявив міністр освіти і науки С. Квіт.

Якщо переїхати на навчання в інші регіони вони не можуть, але хочуть отримати дипломи та атестати українського зразка, ми будемо розробляти механізми, яким способом вони зможуть це зробити, – сказав міністр.

При цьому С. Квіт зазначив, що можливими шляхами одержання документів про освіту може стати здача відповідних іспитів екстерном або дистанційно.

За його словами, мова йде не про право пільгового отримання диплома або

атестата, а скоріше про надання можливості у рівних умовах здавши відповідні іспити, отримати необхідний документ (*Телеканал новин 24* (http://24tv.ua/home/showSingleNews.do?u_minosviti_podumayut_yak_zabezpechiti_diplomami_studentiv_iz_zoni_ato&objektId=512788)). – 2014. – 24.11).

Пасажирські потяги на Донбасі можуть скасувати. «Укрзалізниця» на виконання указу Президента про введення в дію рішення РНБО від 4 листопада «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій і Луганській областях» підготувала пропозиції про припинення пасажирських перевезень у зоні антитерористичної операції (АТО). Про це заявив начальник правового департаменту «Укрзалізниці» О. Титов.

«За пасажирських перевезень прийнято рішення, яке зараз, думаю, отримає погодження профільного міністерства... Будемо зупиняти рух пасажирських поїздів у зоні проведення антитерористичної операції», – сказав він.

«Тобто, ми будемо возити людей до так званої межі», – пояснив начальник департаменту.

За його словами, остаточне рішення і строки його прийняття залежать від Мінінфраструктури. О. Титов додав, що «Укрзалізниця» підготувала «найбільш безболісні варіанти», а також розглядала об'їзні шляхи через Харківську область.

Нагадаємо, НБУ закликав банки припинити всі фінансові операції на території, підконтрольному бойовикам. Також жителям зони бойових дій перестали нараховувати пенсії та інші соцвиплати (*Сьогодні. UA* (<http://ukr.segodnya.ua/economics/transport/passazhirskie-poezda-v-donbasse-mogut-otmenit-572035.html>)). – 2014. – 25.11).

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку

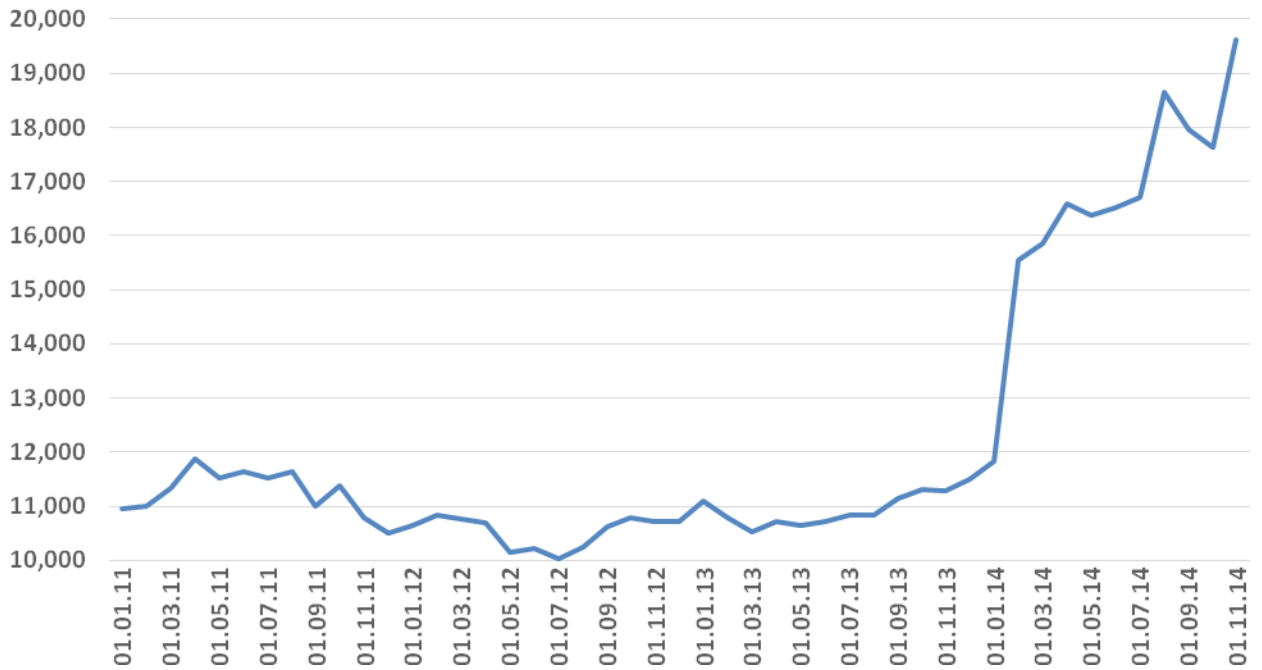
Обзор валютного рынка в Украине за ноябрь

Евро

Стоимость евро на международном рынке по итогам ноября снизилась на 0,68% до уровня 1,2438. Основной причиной слабости евро выступают ожидания относительно намерений ЕЦБ увеличить стимулирующие экономику меры.

Курс продажи безналичного евро в Украине за месяц повысился на 18,91% до 20,153 грн., наличного – на 11,37% до 19,62 грн.

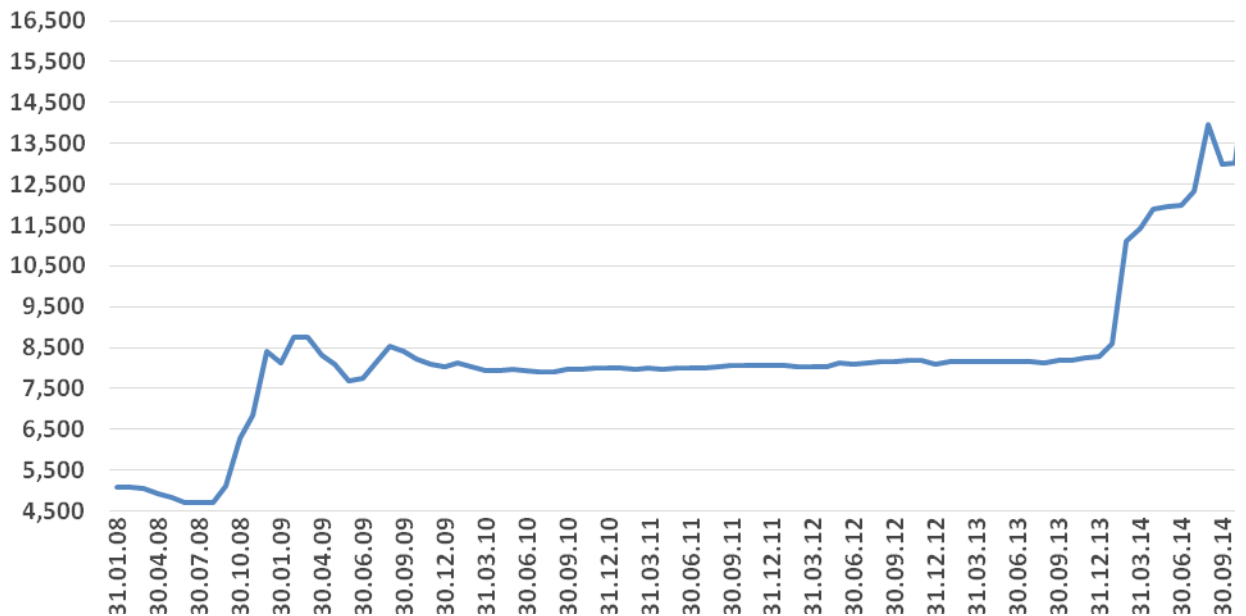
Курс продажи наличного евро, грн.



Доллар США

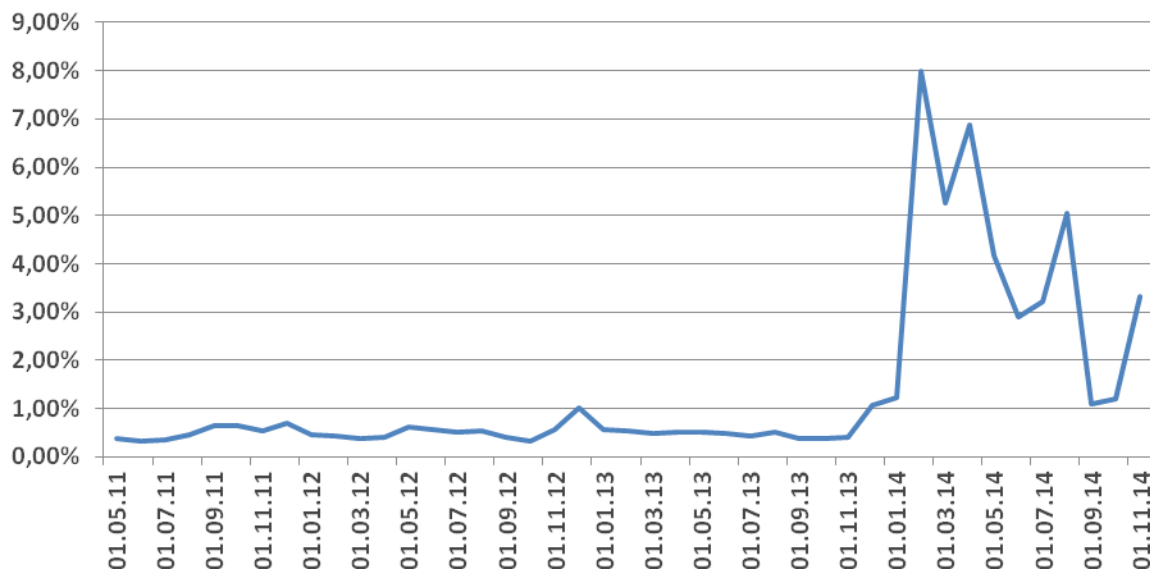
Курс продажи безналичного доллара в Украине за ноябрь вырос на 19,02% до 16,1 грн., наличного – на 20,47% до 15,69 грн. Средний дневной объем торгов американской валютой за месяц составил 209,9 млн. долларов, что на 30,5% меньше, чем в октябре. Девальвация гривны была обусловлена низкой ликвидностью безналичного рынка и попытками регулятора найти равновесный курс валюты.

Курс продажи наличного доллара, грн.



Средний размер спреда по наличным операциям с долларом за ноябрь повысился на 2,12% до 3,31%, что является результатом систематичной ограниченности предложения валюты в обменных пунктах.

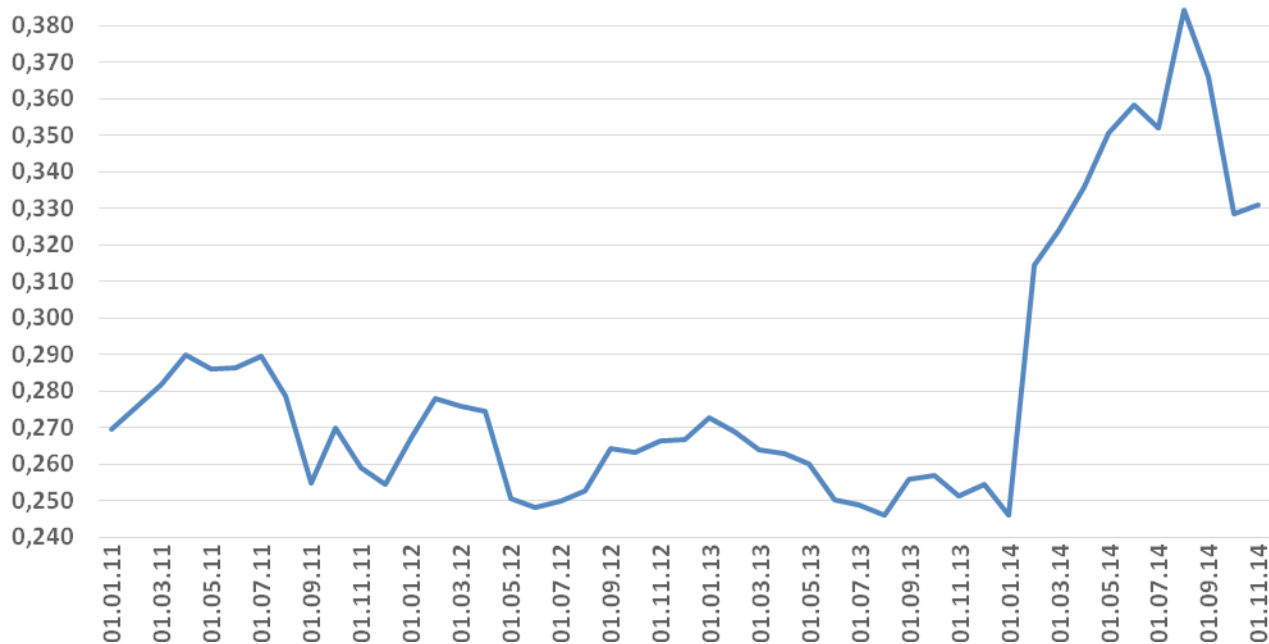
Средний спрэд по наличным операциям с наличным долларом США в Украине



Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине в ноябре вырос на 3,23% до 0,329 грн., наличного – на 0,7% до 0,33 грн. Такая динамика российской валюты обусловлена девальвацией гривны на фоне попыток НБУ найти равновесный курс и отсутствия достаточного объема предложения на валютном рынке. В то же время против доллара США рубль снизился на 14,9% до уровня 49,38.

Курс продажи наличного российского рубля, грн.



Прогноз валютного рынка на декабрь 2014 года

Евро

По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, диапазон колебания евро на международном рынке в декабре может составить 1,2200–1,2600. Средний курс продажи наличного евро, при стабильном курсе доллара, может колебаться в диапазоне 19,37–20,00 грн.

Внутренние факторы свидетельствуют о том, что евро подорожает из-за ожидающегося падения гривны. В то же время внешние факторы, предварительно, играют не на пользу евро. Одним из наиболее весомых факторов опасения для евровалюты выступает санкционное давление, что продолжит оказывать негативное влияние на экономики стран еврозоны. Так, например, по данным за ноябрь индексы деловой активности обрабатывающей промышленности Китая и Германии оказались слабее ожиданий, причем у Германии показатель перешел в зону спада.

Доллар США

Сохраняется большая доля вероятности, что гривна в декабре спустится к очередным минимумам. Политическая нестабильность сказывается новыми угрозами. В частности, вероятность отставки главы НБУ может спровоцировать очередную волну спекулятивных продаж валюты, а в случае резких колебаний курса продажи доллара США вверх – можно ожидать расширения спреда. Вряд ли население еще реагирует на данный показатель, так как, несмотря на аукционы НБУ и попытки поддержать банковский сектор ликвидностью, на наличном рынке условия приобретения валюты не улучшаются. Соответственно, население готово покупать валюту и на сером рынке и с большими спредами, что подтверждает высокий уровень девальвационных опасений.

Также причинами негативной динамики гривны в декабре выступают традиционные факторы: падение экономики, низкий уровень поступлений средств на валютный рынок со стороны экспортеров из-за потери производственных мощностей на востоке страны, сохраняющаяся напряженность в зоне АТО, опасения относительно дальнейших перспектив сотрудничества с МВФ. Дополнительно стоит отметить сокращение объема золотовалютных резервов, что ставит под сомнение способность регулятора поддерживать стабильность валютного рынка.

Согласно базовому сценарию прогноза аналитиков FOREX CLUB в Украине, курс продажи доллара США в декабре удержится вблизи отметки 16 грн. Такое возможно в случае улучшения политического фона и продолжения сотрудничества с МВФ. Также необходимо будет продолжить поддержку спроса на валюту посредством аукционов на межбанке. Вероятность реализации можно оценить в 55%.

Оптимистичный сценарий включает в себя курс доллара вблизи 15 грн. Однако для реализации необходима была бы позитивная динамика разрешения военного конфликта на востоке Украины, кроме стабилизации политической обстановки, и поддержки внешних кредиторов. Скорее всего, сейчас шансы отработки такого сценария не превышают 20%.

Пессимистичный сценарий подразумевает достижение курса доллара США отметки 20 грн. Пересмотр программы сотрудничества МВФ с Украиной возможен только после формирования нового состава Кабинет министров. Вероятность ухода главы НБУ также ставит под угрозу стабильность финансового рынка и может развязать руки спекулянтам. Вероятность достижения курса в 20 грн. за доллар высокая и близка к 70%.

Российский рубль

В декабре российская валюта может продолжить падение. Основными причинами слабости рубля выступят снижающиеся цены на нефть, неспособность ЦБРФ поддержать

валютный рынок, сохраняющаяся геополитическая напряженность, отток капитала из страны и санкционное давление. Кроме того, давление на валюту окажет и решение министров стран ОПЕК не снижать объемы добываемой нефти, которые с 2011 года сохраняются на уровне 30 млн. баррелей/сутки. Этим решением картель дал понять, что на данный момент его больше волнует доля рынка, нежели цены, а значит, решение ОПЕК может способствовать и дальнейшему падению котировок черного золота. Если нефть марки Brent в ближайшее время достигнет отметки 66,50 долларов за баррель, то рубль продемонстрирует очередные исторические минимумы.

Одна из немногих причин, по которым рубль может повыситься по итогам месяца в Украине – вероятность падения гривны более быстрыми темпами, чем рубль. Курс продажи наличного рубля в декабре может колебаться в диапазоне 0,31–0,336 грн.

Моніторинг законодавства

Підготовлено компанією

«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати · аудитори · податкові консультанти»

Головні зміни

Постанова НБУ від 20.11.2014 р. № 734

НБУ на 10 днів продовжив дію валютних обмежень. Для цього було прийнято відповідну постанову, якою, зокрема, передбачено:

1) уже звичне скорочення строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів з 180 до 90 календарних днів;

2) введення вимоги про обов'язковий продаж на міжбанківському валютному ринку України, яка стосується:

– 75 % надходжень в іноземній валюті з-за кордону на користь юросіб, які не є уповноваженими банками, фізосіб-підприємців, іноземних представництв (крім офіційних представництв), на рахунки, відкриті в уповноважених банках для ведення спільної діяльності без створення юридичної особи;

– надходжень в іноземній валюті на рахунки резидентів, відкриті за межами України на підставі індивідуальних ліцензій НБУ.

Постанова набирає чинності з 22.11.2014 р. і діє до 02.12.2014 р. включно.

Постанови НБУ від 20.11.2014 р. № 732 та № 733

20.11.2014 р. НБУ прийняв постанови № 732 та № 733, згідно з якими ПАТ «МІСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК» та ПАТ «ВіЕйБі БАНК» віднесені до категорії неплатоспроможних.

Постанова НБУ від 12.11.2014 р. № 719

З 13.11.2014 р. облікова ставка НБУ становить 14 %.

Своє рішення Нацбанк аргументує прискоренням інфляції, знеціненням

гривні, порушенням рівноваги на валютному ринку України, впливом гривневих депозитів, а також рядом інших причин.

Нагадаємо, що з 17.07.2014 р. по 12.11.2014 р. розмір облікової ставки НБУ становив 12,5 %.

Варто відзначити, що встановлений в 2014 р. розмір облікової ставки НБУ є найвищим за останні 12 років.

Закон України від 14.10.2014 р. № 1701-VII

Законом передбачається, зокрема, вільний доступ до Держреєстру речових прав на нерухоме майно. Для фізичних та юридичних осіб інформація може надаватися виключно по об'єкту нерухомості в електронній або паперовій формі.

Крім того, підприємства (крім державних і комунальних) повинні встановлювати свого кінцевого вигодонабувача, регулярно оновлювати та зберігати інформацію про нього, а також надавати її державному реєстратору у передбачених законом випадках.

Звертаємо увагу: юридичні особи, зареєстровані до набрання чинності Законом № 1701-VII, повинні протягом шести місяців надати держреєстратору відомості про свого кінцевого вигодонабувача. Закон набрав чинності 25.11.2014 р.

Податки і збори

Податок на додану вартість

Наказ Мінфіну від 14.11.2014р. № 1128

Мінфін цим наказом затвердив Порядок визначення відповідності платника ПДВ критеріям, які дають право на отримання автоматичного бюджетного відшкодування ПДВ.

Порядком передбачено, що визначення відповідності платника ПДВ зазначеним критеріям проводиться в автоматизованому режимі протягом 15 календарних днів після граничного терміну подачі звітності.

За результатами проведення автоматизованої звірки ДФС не пізніше 15-го календарного дня після граничного терміну подачі звітності формує два переліки платників ПДВ:

- перелік платників ПДВ, що відповідають критеріям, визначеним у Кодексі, та мають право на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ;
- перелік платників ПДВ, які не відповідають критеріям, визначеним у Кодексі, та не мають права на автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ.

Наказ набирає чинності з 1 січня 2015 р.

Наказ Мінфіну від 14.11.2014 р. № 1130

Цим наказом Мінфін затвердив нове Положення про реєстрацію платників ПДВ.

Після набрання чинності Положення:

- зареєстрованим платникам ПДВ перереєструватися не потрібно;
- дійсні свідоцтва (у тому числі спеціального режиму оподаткування) можна застосовувати як витяги до внесення змін у реєстр або отримання

витягу, а також зміни даних про платника;

– свідоцтва та їх завірені копії підлягають поверненню при першому зверненні для отримання витягу.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

На думку ДФСУ, що викладена у цій відповіді, законодавством не заборонено здійснювати відео- та аудіозапис платника податків під час проведення перевірки та/або розгляду заперечень до акту перевірки.

Водночас здійснення аудіо- та відеофіксації працівників контролюючих органів з порушенням норм законодавства позбавляє можливості використання такої фіксації як належного та допустимого доказу порушення прав у суді на підставі п. 3 ст. 70 КАСУ. Роблячи зазначений висновок, ДФСУ посилалась на ч. 1 ст. 307 ЦКУ, якою передбачено, що фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру.

Податок на доходи фізичних осіб

Прес-служба ГУ ДФС в Івано-Франківській області від 14.11.2014 р.

Прес-служба ГУ ДФС в Івано-Франківській області зазначили, що фізична особа-резидент, яка отримала іноземний дохід і сплатила податки за межами України, для отримання права на зарахування сплачених цих податків повинна надати довідку від державного органу країни, де отримувався такий дохід (прибуток), уповноваженого справляти такий податок, про суму сплаченого податку та збору, а також про базу та/або об'єкт оподаткування.

Зазначена довідка підлягає легалізації у відповідній країні, відповідній закордонній дипломатичній установі України, якщо інше не передбачено чинними міжнародними договорами України.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ зазначила, що якщо внаслідок здійсненого остаточного розрахунку з платником податку виникає переплата ПДФО, то на її суму податковий агент зменшує суму нарахованого податкового зобов'язання платника податку за місяць такого остаточного розрахунку. Суму переплати податковий агент відображає в звітності за формою № 1ДФ.

Разом з тим зазначено, що у разі перевищення суми переплати, яка виникла за результатами остаточного розрахунку з платником податку, над сумою податкового зобов'язання платника податку, ПКУ не передбачено повернення суми такого перевищення, крім випадків, коли переплата виникла у результаті допущення податковим агентом помилки при нарахуванні (утриманні) ПДФО за будь який період (місяць) звітного року.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ зазначала, що якщо фізична особа отримує дохід у вигляді електронних грошей (WebMoney, UkrMoney, RBK Money, MoneXu, «Яндекс. Деньги» та ін.), об'єкт оподаткування ПДФО у такої фізичної особи виникає у день зарахування коштів на електронний гаманець.

При цьому, якщо дохід не підлягає оподаткуванню під час його нарахування чи виплати, але не є звільненим від оподаткування, фізична особа зобов'язана самостійно включити суму такого доходу до загального річного оподатковуваного доходу податку та подати річну податкову декларацію про майновий стан і доходи.

Єдиний податок

Прес-службу ГУ ДФС у Волинській області від 25.11.2014 р.

ФОП-платник єдиного податку може здійснювати зовнішньоекономічну діяльність як на території України, так і за її межами, за умови, що нею не здійснюються види діяльності, які не дають права застосовувати спрощену систему оподаткування.

Лист ГУ ДФС у м. Києві від 16.10.2014 р. № 10553/10/26-15-11-01-08

Податкове відомство повідомило, що датою отримання доходу платником єдиного податку є, зокрема, дата підписання ним акту приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг) (п. 292.6 ПКУ).

Таким чином, юридичні особи-платники єдиного податку включають до складу доходів вартість безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг), визначену на рівні не нижче звичайної ціни. Звичайна ціна повинна відповідати рівню ринкових цін. Разом з тим у податковому обліку здійснення господарських операцій з безоплатного отримання товарів (робіт, послуг) юридичними особами-платниками єдиного податку, має бути підтверджене первинними документами.

Державана допомога, єдиний соціальний внесок

Прес-служба ГУ ДФС у м. Києві від 11.11.2014 р.

Відповідно до Закону України від 02.09.2014 р. № 1669-VII «Про тимчасові заходи на період проведення АТО» платники ЄСВ, які перебувають на обліку в органах контролю, розташованих на території, де проводилася АТО, звільняються від виконання своїх обов'язків, визначених ч. 2 ст. 6 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» на період з 14.04.2014 р. до закінчення АТО або військового чи надзвичайного стану.

Підставою для такого звільнення є заява платника ЄСВ, яка подається ним до органу контролю за основним місцем обліку або за місцем його тимчасового проживання у довільній формі не пізніше 30 календарних днів, наступних за днем закінчення АТО.

Відповідальність, штрафні та фінансові санкції, передбачені за невиконання обов'язків платника ЄСВ в період з 14.04.2014 р. до закінчення

АТО, до таких платників ЄСВ не застосовуються.

Лист ДФСУ від 05.11.2014 р. № 6280/6/99-99-17-03-03-15

Податківці повідомили особливості оподаткування благодійної допомоги, яку підприємство надало бійцям АТО та членам їх сімей.

Зокрема, у листі вказано, що контроль за цільовим використанням коштів набувачами допомоги покладається на благодійника-юрособу. Така юрособа відображає відомості про суми наданої благодійної допомоги у податковому розрахунку за формою 1-ДФ з ознакою доходу «169», але, як відзначають податківці, тільки після підтвердження цільового використання коштів.

Лист Держпраці від 15.09.2014 р. № 32-21/01-1715

Держпраці роз'яснила, що оплата праці на рівні МЗП допустима лише для простої некваліфікованої праці (професії передбачені р. 9 «Найпростіші професії» Класифікатором професій ДК 003:2010). Встановлювати оплату праці працівникам інших професій, передбачених р. 1-8 Класифікатора професій ДК 003:2010, на рівні МЗП є порушенням законодавства про працю.

Крім того, Держпраці відмітили, що включення до трудових договорів умов, які погіршують порівняно з чинним законодавством становище працівника, є недопустимим.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ відмітила, що якщо роботодавець не нараховував (не утримував) ЄСВ на суму середнього заробітку мобілізованих працівників, які наразі звільнилися, підприємству все одно необхідно здійснити перерахунок вказаних сум з метою донарахування ЄСВ.

Державне регулювання

Перевірки. Контроль. Штрафи. Податковий борг

Лист ВАСУ від 18.11.2014 р. № 1602/11/10/14-14

Зазначеним листом Вищий адміністративний суд України висловив свою позицію щодо сплати штрафних санкцій платником податків за розстрочення (прострочення) сплати узгодженого податкового зобов'язання, яка полягає у наступному: відповідальність у вигляді штрафу застосовується в силу самого факту погашення податкового боргу з простроченням і розмір такої відповідальності залежить виключно від строку прострочення, а не від способу та порядку погашення податкового боргу (добровільного чи примусового, у повній сумі або частинами).

Прес-служба ДФСУ від 12.11.2014 р.

ДФСУ нагадує про необхідність отримання індивідуальної ліцензії НБУ на здійснення операцій з відкриття рахунків у іноземних банках і подання звітності про рух валютних цінностей за рахунком.

Власник ліцензії не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним періодом, зобов'язаний подавати управлінню НБУ та контролюючому органу, у якому власник зареєстрований як платник податків, щомісячний звіт про рух валютних цінностей за рахунком, а фізична особа, яка не є підприємцем, – піврічний звіт (постанова Правління НБУ від 14.10.2004 р. № 485).

Несвоєчасне подання, приховування або перекручення встановленої НБУ звітності про валютні операції відповідно до постанови Правління НБУ від 08.02.2000 р. № 49 тягне за собою накладення штрафу в розмірі 100 н. м. д. г.

Фінансовий моніторинг

Методичні рекомендації Держфін-моніторингу від 30.10.2014 р.

Держфінмоніторинг затвердив Методичні рекомендації з виявлення суб'єктами первинного фінансового моніторингу операцій, що підлягають фінансовому моніторингу.

Поради стосуються в основному суб'єктів, що працюють на ринку нерухомості. Ріелторам рекомендується при укладанні договорів з клієнтами звертати увагу на походження капіталів, залучених при проведенні операцій з нерухомістю.

Потрібно бути обережними, якщо покупцем виступає юридична особа з незначним періодом діяльності.

Уважними потрібно бути до тих, які діють через представників, а також клієнтів, які розраховуються готівкою або мають справу з нерухомістю, ціна якої істотно відрізняється від ринкової.

У разі виявлення підозрілої фінансової операції потрібно повідомити про неї

Держфінмоніторинг. Постанова НБУ від 05.11.2014 р. № 705

НБУ затвердив Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням.

Постанова розроблена з метою приведення практики випуску та використання платіжних карток в Україні відповідно до міжнародних стандартів, у тому числі у сфері здійснення фінансового моніторингу та захисту прав споживачів.

Встановлено, що банківські картки, за допомогою яких можна здійснювати перекази з рахунку на рахунок, повинні давати можливість ідентифікувати користувача. Така ідентифікація може здійснюватися за реквізитами, нанесеними в графічному та електронному вигляді на карту.

Крім того, банк зобов'язаний сповіщати клієнта про майбутні зміни не менше ніж за 30 календарних днів до дати початку застосування таких змін. Також прямо передбачено обов'язок банку після завершення строку дії картки безкоштовно видавати довідку про повернення картки, погашення кредиту та відсотків за ним.

Облік та звітність

Повідомлення прес-служби ГУ ДФС у м. Києві від 27.11.2014 р.

Затверджено нові форми реєстраційних документів для отримання послуг електронного цифрового підпису.

Нові форми реєстраційних документів можна завантажити на інформаційному ресурсі Акредитованого центру сертифікації ключів ІДД ДФС України.

Звертаємо увагу, що вищезазначеним наказом ДФС України також затверджено окрему форму Реєстраційної картки (для юридичної особи, зареєстрованої на території Донецької або Луганської області, установчі документи якої втрачено).

Наказ Мінфіну від 02.09.2014 р. № 879

З 1 січня 2015 р. змінюється процедура проведення інвентаризації.

У документі розглянуто основні правила інвентаризації, а також порядок її проведення.

Зокрема, інвентаризація активів і зобов'язань містить у собі інвентаризацію:

- 1) основних засобів;
- 2) нематеріальних активів;
- 3) незавершених капітальних інвестицій;
- 4) запасів;
- 5) біологічних активів;
- 6) готівки, грошових коштів та їх еквівалентів, бланків документів суворої звітності;
- 7) дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- 8) витрат і доходів майбутніх періодів, забезпечень і резервів.

Лист Мін'юсту від 08.08.2014 р. № 416-0-2-14/8.2

Відповідальність за несвоєчасне складання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку та недостовірність відображених у них даних несуть особи, які склали та підписали ці документи.

Якщо бухгалтер виявив первинний документ, який не відповідає вимогам Закону про бухоблік, він повинен письмово обґрунтувати, у чому саме полягає порушення.

У бухгалтера, який отримав письмове розпорядження про виконання незаконної операції, є тільки один вихід уникнути відповідальності – не виконувати його.

Якщо письмове розпорядження про відображення в обліку незаконної операції надійде, бухгалтер не повинен його виконувати, оскільки і в цьому випадку він нестиме відповідальність.

Відповідальність може настати навіть у ситуації, коли бухгалтер не повідомить правоохоронні органи про можливий злочин унаслідок відображення в обліку «незаконного» первинного документа.

Якщо бухгалтер на законних підставах відмовився виконувати розпорядження, що не відповідає законодавству, то жодні заходи

відповідальності, у тому числі дисциплінарної (у вигляді звільнення), до нього не можуть бути застосовані.

Запитання – відповідь, розміщене на ЗІР

У ДФСУ запитали, чи визначаються у податковій звітності грошове зобов'язання та штрафні (фінансові) санкції, донараховані контролюючим органом за результатом документальної перевірки за попередні звітні (податкові) періоди.

Податківці відповіли, що грошові зобов'язання та штрафні (фінансові) санкції, нараховані ДФСУ за результатами документальної перевірки, визначаються шляхом направлення платникам податків податкових повідомлень-рішень.

При цьому, як зазначають податківці, узгодження сум грошових зобов'язань і штрафних (фінансових) санкцій, визначених у податкових повідомленнях-рішеннях, і їх оплата не потребує попереднього внесення змін до податкової звітності.

Галузі і сфери діяльності

ІТ та телекомунікації

Наказ Мініюсту від 11.11.2014 р. № 1886/5

Мініюст цим наказом затвердив Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання.

Цей Порядок встановлює загальні вимоги щодо впровадження електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, організації роботи з електронними документами у діловодстві в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності та щодо їх підготовки до передавання на архівне зберігання.

Порядком передбачено, зокрема, що установи (до яких віднесено і підприємства будь-якої форми власності) зобов'язані створювати документи постійного та тривалого (понад 10 років) зберігання у двох формах: паперовій, електронній. Створення документів з кадрових питань (особового складу) в електронній формі погоджується з відповідною державною архівною установою, архівним відділом міської ради.

Лист ДФСУ від 06.11.2014 р. № 9669/7/99-99-24-01-11-17

ДФСУ у цьому листі роз'яснила, що у разі вивезення об'єктів права інтелектуальної власності з метою їх вільного обігу з території ВЕЗ «Крим» на іншу територію України або за межі території України, до них можуть застосовуватися заходи, пов'язані з призупиненням митного оформлення товарів, які передбачені розділом XIV Митного кодексу України.

Наказ Держспецзв'язку від 14.10.2014 р. № 531

Цим наказом затверджено Ліцензійні умови, що встановлюють вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні господарської діяльності з надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису), торгівлі криптосистемами і засобами КЗІ.

Ліцензійні умови набирають чинності через місяць з дня їх офіційного опублікування.

Лист ДФСУ від 09.09.2014 р. № 3139/6/99-99-19-02-02-15

У цьому листі роз'яснюється, що платник податку, якого включено до реєстру суб'єктів, які застосовують особливості оподаткування діяльності в індустрії програмної продукції, веде окремий облік доходів і витрат від застосування пільгового режиму оподаткування та від іншої діяльності, яка оподатковується за загальною системою, та відповідно подає дві декларації з податку на прибуток. Якщо суб'єкт програмної індустрії здійснює лише пільгову діяльність, він подає лише одну декларацію (декларацію з діяльності, прибуток від якої оподатковується за ставкою 5 %).

Повідомлення на сайті Інтерфакс-Україна від 07.11.2014 р.

Прес-служба ТОВ «ЗМ Україна» повідомила, що виключне право на використання слова «скотч» в Україні належить компанії 3M Company (США), а також її офіційному представнику ТОВ «ЗМ Україна», оскільки 3M Company зареєструвала знаки для товарів та послуг Скотч® и Scotch® на території України. Відтепер, будь-яка особа, даючи клейкій стрічці назву «скотч» без дозволу правовласника, стає порушником прав інтелектуальної власності та може бути притягнута до відповідальності.

ТОВ «ЗМ Україна» закликає всіх осіб, які займаються виготовленням чи реалізацією клейкої стрічки, припинити використання назви «скотч» у каталогах, на сайтах, на цінниках і в будь-яких інших друкованих чи електронних носіях.

Фінансові послуги

Роз'яснення ФГВФО від 30.10.2014 р.

Фонд гарантування внесків фізосіб надав роз'яснення про умови забезпечення внесків і порядок їх відшкодування.

Усі вкладники, які розмістили кошти в банку-учаснику Фонду на умовах договору банківського внеску (депозиту), банківського рахунку або шляхом оформлення іменного депозитного сертифіката в національній (іноземній) валюті, автоматично підпадають під гарантію Фонду. Відшкодування за такими внесками здійснюється за рахунок коштів, акумульованих Фондом, проте не більше 200 тис. грн.

Протягом дії тимчасової адміністрації вкладники неплатоспроможного банку можуть отримати свої кошти за договорами депозиту, строк дії яких закінчився, і за договорами банківського рахунку (поточні рахунки). Виплати здійснюються в розмірі внеску, включаючи відсотки, нараховані на день

прийняття рішення НБУ про неплатоспроможність банку (не більше 200 тис. грн).

Порядок виплат після дії тимчасової адміністрації залежить від способу виведення неплатоспроможного банку з ринку. Якщо під час тимчасової адміністрації залучається інвестор, то зобов'язання перед вкладниками переходять до нього. Якщо продажу банку не відбулося, то Нацбанк приймає рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку. У такому разі виплати коштів за внесками здійснюються Фондом усім вкладникам незалежно від закінчення строку дії договору і починаються не пізніше, ніж через сім днів з дня відкликання банківської ліцензії. При цьому отримати кошти вкладники можуть, звернувшись у визначений банк-агент Фонду.

Вкладники, внески яких перевищують 200 тис. грн, після ліквідації банку мають право подати кредиторські вимоги на ім'я уповноваженої особи Фонду на ліквідацію банку. Задоволення вимог кредиторів здійснюється за рахунок коштів, отриманих у результаті ліквідації та реалізації майна банку в порядку черговості.

Рекомендації НБУ

Нацбанк розглядає Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства. Як зазначається, під час використання віртуальної валюти Bitcoin фактором підвищеного ризику є анонімність і децентралізація операцій. З метою захисту прав споживачів і безпеки переказу грошових коштів НБУ рекомендує використовувати послуги тільки тих платіжних систем, які внесені НБУ в реєстр.

Спирт та тютюн

Постанова КМУ від 19.11.2014 р. № 627

Цією постановою КМУ затвердив нові зразки марок акцизного податку для алкогольних напоїв і тютюнових виробів та зменшив розмір плати за одну акцизну марку до 0,1926 грн (алкогольні напої) та 0,091 грн (тютюнові вироби).

Будівництво

Наказ Мінбуду від 11.11.2014 р. № 307

Наказом Мінрегіонрозвитку затверджено та рекомендовано до застосування прогнозні середньорічні показники опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України на 2015 р.

Вартість 1 кв. м загальної площі квартир будинку (з урахуванням ПДВ), грн:

- Київська область (6194 грн);
- м. Київ (7350 грн);
- Дніпропетровська область (6150 грн);

– Львівська область (6178 грн).

Наказ Мінбуду від 13.10.2014 р. № 282

Порядком визначено процедуру делегування Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України саморегульованим організаціям у сфері архітектурної діяльності повноважень, визначених законом, а також здійснення контролю за реалізацією делегованих повноважень.

Обсяг повноважень, що делегуються, визначається наказом Мінрегіону, який оприлюднюється на його офіційному веб-сайті.

Саморегульованій організації делегуються повноваження в обсязі, визначеному наказом Мінрегіону, якщо вона:

1. Внесена згідно з Порядком реєстрації саморегульованих організацій у сфері архітектурної діяльності, до державного реєстру саморегульованих організацій у сфері архітектурної діяльності за напрямом діяльності, за яким така організація має намір отримати делеговане повноваження.

2. Прийняла та погодила із Мінрегіоном порядок реалізації делегованого повноваження (зміни до нього), дія якого поширюватиметься на всіх суб'єктів архітектурної діяльності, щодо яких буде реалізовуватися делеговане повноваження.

3. Має фінансові ресурси, достатні для покриття витрат, пов'язаних зі здійсненням делегованого повноваження.

4. Має власне або орендоване за договором на строк не менше одного року приміщення, а також матеріально-технічні, інформаційні та кадрові ресурси, достатні для якісної реалізації делегованого повноваження.

Об'єкти правовідносин

Земля

Постанова ВСУ від 29.10.2014 р. у справі № 6-152цс14

Верховний Суд України зазначив, що у разі встановлення судом неправомірного отримання особою земельної ділянки або отримання її з непередбачених законом підстав особа не набуває права власності на неї, а тому ненабуте право власності не може бути припинено відповідно до ст. 140 ЗК України.

При цьому при визначенні початку перебігу позовної давності має значення не тільки безпосередня обізнаність особи про порушення її прав, а й об'єктивна можливість цієї особи знати про обставини порушення її прав.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

ДФСУ вважає, що право постійного користування земельною ділянкою, яке виникає на підставі ст. 92 Земельного кодексу України, не відображається у податковому обліку платника податку-землекористувача.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ роз'яснила, що в разі викупу юридичною особою орендованої нею земельної ділянки державної або комунальної власності на підставі договору купівлі-продажу, така особа є платником земельного податку з дати державної реєстрації права власності на земельну ділянку.

До дати державної реєстрації права власності на земельну ділянку юридична особа сплачує орендну плату відповідно до договору оренди землі.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

ДФСУ зазначила, що на сьогодні не розроблено порядок застосування податкових пільг щодо звільнення суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення АТО, від сплати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності, а також не внесено відповідних змін до ПКУ.

Таким твердженням ДФСУ дає підстави для висновку, що податківці до розроблення вказаного порядку та внесення відповідних змін до ПКУ вважатимуть суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення АТО, зобов'язаними сплачувати плату за землю.

У зв'язку із цим не зайвим буде нагадати, що КМУ 05.11.2014 р. зупинив дію свого Розпорядження від 30.10.2014 р. № 1053 «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція».



Темпы роста мировой промышленности замедляются из-за военного конфликта на востоке Украины

Глобальный индекс деловой активности PMI в ноябре снизился на 0,4 пункта до уровня 51,8 пунктов. Основной причиной этому стало ухудшение международных торговых отношений на фоне военного конфликта в Украине.

Индекс деловой активности в обрабатывающей промышленности в Китае понизился до 50 пунктов против 50,4 пунктов в октябре, в Германии – до 49,5 пунктов против 51,4 пунктов соответственно. Кроме того, замедление в промышленном секторе зафиксированы в Австрии, Франции, Италии, Бразилии, Индонезии и Южной Корее. *«Несмотря на то, что с августа 2013 года индекс деловой активности не спускается ниже отметки 50 пунктов, положительным это назвать пока нельзя. Сейчас на темпах роста мировой промышленности сказываются последствия военного конфликта на востоке Украины. Согласно отчету, потери зафиксированы в объемах новых заказов, новых заказов на экспорт и выпуске продукции», – отмечает Мария Сальникова, эксперт информационно-аналитического центра FOREX CLUB в Украине.*

Положительную динамику в ноябре продемонстрировали только показатели занятости в промышленном секторе, которые сохраняются стабильными шестнадцатый месяц подряд. В частности, устойчивый рост

рабочих мест наблюдался в США, Великобритании, Канаде, Чехии, Ирландии и Турции.

«В перспективе на декабрь индекс PMI может снизиться до 51,5 пунктов. Принимая во внимание то, что промышленность Германии уже перешла в зону спада, и в декабре, и в первом квартале 2015 года еврозона будет оказывать давление на общую картину деловой активности в промышленном секторе. Это в свою очередь негативно скажется на финансовых рынках, и продавцы евро начнут толкать пару EUR/USD к уровням 1,20–1,21», – прогнозирует Мария Сальникова.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ^{6*}

Блог на сайті «КОМПАНИИ, БАНКОВСКИЕ СЧЕТА, СДЕЛКИ, НАЛОГИ»

Про автора: В. Вареня

Які зміни внесе розкриття відомостей про кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб і публічних діячів

З 25 листопада вступає в силу Закон України № 1701-VII від 14.10.2014 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб та публічних діячів» (далі – Закон 1701), яким внесено зміни до ряду законів і кодексів.

Дія цього Закону поширюється на юридичних осіб, зареєстрованих до і після вступу його в силу. Юридичні особи, зареєстровані до набрання ним чинності, подають державному реєстратору відомості про свого кінцевого вигодонабувача (вигодонабувачів), у т. ч. кінцевого вигодонабувача (вигодонабувачів) засновника, якщо це юридична особа, протягом шести місяців з дня набрання чинності Законом, тобто до 25 травня 2014 р.

Господарський кодекс України доповнено ст. 64-1 «Кінцевий вигодонабувач підприємства» такого змісту:

1. Підприємства, крім державних і комунальних підприємств, зобов'язані встановлювати свого кінцевого вигодонабувача, регулярно оновлювати та зберігати інформацію про нього і надавати її державному реєстратору у випадках і в обсязі, передбачених законом.

2. Термін «кінцевий вигодонабувач» розуміється у значенні Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму».

Кінцевий вигодонабувач юридичної особи – це фізична особа, яка незалежно від формального володіння має можливість здійснювати вирішальний вплив на управління або господарську діяльність юридичної особи безпосередньо або через інших осіб, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною

⁶ * Збережено стиль і граматику оригіналу

часткою, права вирішального впливу на формування складу, результати голосування, а також вчинення правочинів, які надають можливість визначати умови господарської діяльності, давати обов'язкові до виконання вказівки або виконувати функції органу управління, або яка має можливість впливати шляхом прямого або опосередкованого (через іншу фізичну або юридичну особу) володіння однією особою самостійно або спільно з пов'язаними фізичними та/або юридичними особами часткою в юридичній особі в розмірі 25 або більше відсотків статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі.

При цьому фізичною особою-кінцевим вигодонабувачем юридичної особи не може бути особа, яка є агентом, номінальним утримувачем (номінальним власником), або є тільки посередником щодо такого права.

Передбачається, що в Єдиному державному реєстрі будуть міститися такі відомості щодо юридичної особи:

а) перелік засновників (учасників) юридичної особи, в т. ч. прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія і номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності), якщо засновник – фізична особа; найменування, країна резидентства, місцезнаходження та ідентифікаційний код, якщо засновник – юридична особа;

б) інформація про кінцевого вигодонабувача юридичної особи, в т. ч. кінцевого вигодонабувача його засновника, якщо засновник – юридична особа, а саме: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія і номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності);

в) інформація про структуру власності засновників-юридичних осіб (крім політичних партій, творчих спілок та їх територіальних осередків, адвокатських об'єднань, торгово-промислових палат, державних органів, органів місцевого самоврядування та їх асоціацій), яка дає можливість встановити фізичних осіб-власників істотної участі цих юридичних осіб, а саме: прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), країна громадянства, серія і номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, місце проживання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (за наявності).

При зміні кінцевих вигодонабувачів та/або власників істотної участі юридичної особи, у т. ч. кінцевих вигодонабувачів та/або власників істотної участі її засновника, якщо засновник – юридична особа, подаються зазначені вище документи.

При проведенні державної реєстрації юридичної особи в реєстраційну картку буде заноситися інформація про:

а) структуру власності засновників-юридичних осіб;

б) кінцевого вигодонабувача (вигодонабувачів) юридичної особи.

Найбільш важливе з усього цього – відповідальність. Так, ст. 166-11 Кодексу України про адміністративні правопорушення доповнено ч. 5 такого змісту: «Ненадання юридичною особою державному реєстратору передбаченої Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” інформації про вигодонабувача (вигодонабувачів) юридичної

особи тягне накладення на керівника юридичної особи або особу, уповноважену діяти від імені юридичної особи (виконавчого органу), штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (8500 грн)».

Таким чином, поки встановлена тільки адміністративна відповідальність за ненадання інформації про кінцевого вигодонабувача. Тобто підприємству, щоб уникнути штрафу, треба подати інформацію про кінцевого вигодонабувача. Та наскільки така інформація достовірна – це вже інше питання. У багатьох випадках директори українських юридичних осіб можуть просто не знати, хто насправді є кінцевими вигодонабувачами їх компаній.

Враховуючи розмір адміністративного штрафу, юридична особа може і зовсім проігнорувати ці вимоги Закону. Хоча поки що незрозуміло, як відмова від надання такої інформації може вплинути на господарську діяльність підприємства.

Про всяк випадок потрібно проаналізувати юридичний контур групи на предмет виявлення юрисдикцій, які можуть надати контролюючим або правоохоронним органам інформацію про кінцевих вигодонабувачів. Це стосується і банківського законодавства юрисдикцій. У разі, якщо в таких юрисдикціях зареєстровані підприємства групи, і якщо це необхідно, є сенс продумати зміни у структурі власності так, щоб інформація про кінцевих вигодонабувачів не була доступна іншим особам, контролюючим або правоохоронним органам (<http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=1320>). – 2014. – 19.11).

Блог на сайті «КОМПАНИИ, БАНКОВСКИЕ СЧЕТА, СДЕЛКИ, НАЛОГИ»

Про автора: А. Гевко, юрист

Отмена печатей – как быть дальше

Закон України «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины по упрощению порядка открытия бизнеса» от 15.04.2014 г. вступил в силу 30.10.2014 г. Одним из важнейших его положений является отмена обязательности применения печатей юридическими лицами частного права. Автор настоящей публикации рассматривает преимущества и неудобства, которые влечет за собой упомянутая новелла, в частности, в отношениях по поводу подписания контрактов, отпуска товаров, выполнения работ, оказания услуг, а также в сфере корпоративных отношений и разрешения споров.

Набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу».

Одним із ключових положень вказаного Закону є скасування обов'язковості застосування печаток для юридичних осіб приватного права. У пояснювальній записці до законопроекту необхідність скасування обов'язковості застосування печаток для суб'єктів приватного права обґрунтовується тим, що печатка все легше та частіше підробляється, а її

фізичне захоплення при рейдерстві блокує роботу підприємства.

У багатьох країнах використання печаток уже давно вважається пережитком минулого і не є обов'язковою умовою посвідчення документів. Проте в українських реаліях відміна печаток усе-таки має більше мінусів ніж плюсів.

Тому український бізнес має бути готовий до такого переходу, а кожна компанія повинна індивідуально підходити до питання відсутності печатки на підприємств. Найбільш імовірні проблеми можуть виникнути на таких етапах:

Підписання контрактів

Нині підписання договорів, контрактів, відбувається у досить зрозумілий спосіб. Презюмується, що якщо у особи є печатка та довіреність, посвідчена керівником підприємства та тією ж печаткою, то ця особа уповноважена підписувати договори та здійснювати інші представницькі функції від імені юридичної особи.

Після відміни обов'язковості печаток виникне більше сумнівів щодо повноважень осіб-підписантів. Ця ж сама довіреність може бути підписана будь-ким. І переконатися в достовірності такого документа «на місці» буде практично неможливо. Єдиним варіантом вирішення проблеми в цьому випадку може бути хіба що нотаріально посвідчена довіреність.

На нашу думку, у межах будь-якої компанії практика застосування печаток у поточній операційній діяльності має бути продовжена. По-перше, це багато в чому спростить здійснення більшості бізнес процесів мінімізує можливі ризики. По-друге, вартість виготовлення печаток є не настільки високою і їх виготовлення не завдає значних збитків компанії. Крім того, скоріше за все, більшість компаній, які довгий час працюють на ринку, будуть і далі використовувати печатки в поточній діяльності.

Про обов'язковість використання печаток на підприємстві має бути зазначено в статуті юридичних осіб з обов'язковою деталізацією того, що документи (можна встановити невиключний перелік), зокрема, договори, довіреності, мають підписуватися уповноваженими особами та скріплюватися печатками. Закріплення в статутах положення про обов'язковість використання печаток зменшить ризики можливого підроблення таких документів.

Відпуск товарів, надання робіт, послуг

При відпуску товарів, наданні робіт чи послуг можуть виникнути проблеми зі здачею-прийманням таких товарів-робіт послуг. Недобросовісні контрагенти, прийнявши товари, можуть заперечувати факт їх прийняття чи факт підпису на актах приймання-передачі, накладних, а відповідно і не оплачувати такі товари, роботи, послуги. З іншого боку, будь-яка особа, маючи довіреність, нібито посвідчену підписом директора підприємства, зможе бути уповноваженим представником юридичної особи і отримувати відповідні матеріальні блага.

А тому при виборі компанії контрагента питання про наявність печатки має бути вирішене першочергово. Якщо в юридичної особи немає печатки, особи, відповідальні за контакт з представниками компанії контрагента, мають особисто переконатися в дійсності повноважень такого представника (перевіряти статутні документи, документи, що посвідчують особу,

порівнювати зразки підписів тощо). Для цього на кожному підприємстві необхідно розробити інструкцію про порядок вчинення дій при взаємовідносинах з представниками контрагентів. Після підписання договору для подальшої роботи доцільним було б також затвердження певної форми, в якій будуть встановлені зразки підписів осіб, уповноважених підписувати документи (акти, накладні), для того, щоб, скажімо, відпускаючи товар, працівник міг порівняти ці зразки. Також доцільно передбачити диференціювання вимог щодо різних контрагентів (з печатками і без печаток).

Корпоративні відносини

При відміні печаток, усі статутні документи, рішення юридичних осіб будуть посвідчуватися лише підписам. Тобто будь-хто зможе підписати протокол загальних зборів товариства, подати документи державному реєстратору, а оскільки реєстратор не уповноважений перевіряти справжність підпису, зміни, прийняті на таких «загальних зборах», будуть внесені в ЄДРПОУ. Таким чином, потенційно зросте кількість судових спорів щодо визнання подібних документів недійсними, тоді як особи, відповідальні за корпоративну діяльність компанії, повинні будуть постійно тримати ситуацію на контролі.

У контексті корпоративних відносин питання щодо внесення змін в ЄДРПОУ, подача сторонніми особами документів держреєстраторам чи в інші структури, мають бути на постійному контролі для запобігання випадків підроблення. Якщо ж такому випадку запобігти не вдалося, компанією має бути вироблена ефективна стратегія судового оскарження неправомірних рішень і підроблених документів.

Вирішення спорів

Після підписання договору сторонами та скріплення його печатками договір апріорі вважався укладеним. І при виникненні будь яких спорів стосовно виконання договору питання про неукладення договору зазвичай не виникало.

Коли ж договір буде підписуватися сторонами та не скріплюватися печатками, сторони спору, які порушили умови договору, будуть посилатися на той факт, що договір узагалі не підписувався, а це, в свою чергу, буде спричиняти додаткові матеріальні та часові витрати при вирішенні спору (призначення почеркознавчої експертизи та ін.)

А тому в компанії має існувати заздалегідь розроблена ефективна стратегія судового захисту в подібних ситуаціях.

Застосування подвійного підпису – альтернатива печаткам

Використання подвійного підпису є досить поширеним явищем у компаніях з іноземними інвестиціями, а також у банківському секторі. Підписання документів двома особами зменшує ризики підроблення, водночас забезпечує більш кваліфікований підхід до прийняття рішень.

Обов'язковість підписання документів кількома особами закріплюється в статутах підприємств або у внутрішніх положеннях чи інструкціях. Право представляти компанію може бути надано згідно з довіреністю також двом особам, які можуть діяти лише спільно.

Запровадження процедури подвійного підписання документів (за

відсутності печатки) мінімізує випадки можливої підробки документів. Оскільки ніякого законодавчого регулювання застосування подвійного підпису немає, то більшість компаній прописують процедуру його використання на власний розсуд. При можливому переході компанії на процедуру подвійного підпису про це варто інформувати публічно, особливо в разі співпраці з іншими компаніями.

Таким чином, відміна, можливо, дійсно є умовою для спрощення ведення бізнесу, проте українські компанії мають бути готовими до виникнення перелічених вище проблем, а кожне підприємство має індивідуально підходити до питання відміни печаток, зважити всі можливі ризики та обрати для себе найбільш оптимальний варіант роботи (<http://www.interlegal.com.ua/corporate/?p=1323>). – 2014. – 24.11).

Блог на сайті s-quo.com

Про автора: Р. Калиниченко, юрист

Можно ли уволить работника без согласия избирательного органа профсоюза?

Согласно ч. 2 ст. 41 Закона Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности» и ч. 2 ст. 252 КЗоТ Украины, одной из гарантий возможности осуществления работниками предприятия, учреждения, организации, избранными в состав избирательной профсоюзной организации, своих полномочий запрет привлечения их к дисциплинарной ответственности без предварительного согласия выборного органа, членами которого они являются.

С ч. 2 ст. 252 КЗоТ Украины следует, что получение такого согласия обязательно при увольнении с любой основания. Это правило подлежит безусловному выполнению при расторжении трудового договора по инициативе собственника, причем не только по основаниям, предусмотренным ст. 40, 41 КЗоТ, но и за других. Нет оснований игнорировать это правило и при расторжении трудового договора по инициативе работника или лиц, которые не являются стороной трудового договора (ст. 45 КЗоТ), а также по соглашению сторон, по истечении срока трудового договора или в порядке перевода. Однако при прекращении трудового договора по другим основаниям соблюдения правила, анализируется, невозможно. Это касается увольнения работника по основаниям, предусмотренным п. 3, 7 ст. 36, ст. 7 КЗоТ.

По моему мнению, указанная норма была принята исключительно с целью защиты интересов работников, избранных в состав профсоюзных органов, в т. ч. от незаконного увольнения или давления со стороны руководства, контроль за деятельностью которого осуществляется профсоюзными органами.

Это и неудивительно, поскольку, согласно ч. 6 и ч. 7 ст. 21 Закона Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности», профсоюзы осуществляют общественный контроль за выплатой заработной платы, соблюдением требований законодательства о труде и охране труда,

созданием безопасных и безвредных условий труда, надлежащих производственных и санитарно-бытовых условий, обеспечением работников спецодеждой, спецобувью, средствами индивидуальной и коллективной защиты.

В случае угрозы жизни или здоровью работников профсоюза имеют право требовать от работодателя немедленного прекращения работ на рабочих местах, производственных участках, в цехах и других структурных подразделениях или на предприятии в целом на время, необходимое для устранения угрозы.

Профсоюзы имеют право на проведение независимой экспертизы условий труда, а также объектов производственного назначения, которые проектируются, строятся или эксплуатируются, на соответствие их нормативно-правовым актам по вопросам охраны труда, принимать участие в расследовании причин несчастных случаев и профзаболеваний на производстве и давать свои выводы о них.

Итак, понятно, что в интересах руководства компании может быть получение определенного воздействия на сотрудников, избранных в состав избирательной профсоюзной организации. Чтобы нивелировать это влияние, на мой взгляд, и была введена эта норма.

Судебная палата по гражданским делам Верховного Суда Украины, приняла постановление по делу № 6-163цс14 о привлечении к дисциплинарной ответственности, по которой была произведена правовая позиция, согласно которой владелец имеет право уволить работника без согласия профсоюзного органа при отсутствии обоснования профсоюзным органом такого отказа, а не по мотивам его отказа.

ВСУ ссылается на ч. 6 ст. 39 Закона Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности», согласно которой решение профсоюза о непредоставлении согласия на расторжение трудового договора с работником должно быть обоснованным. В случае, если в решении нет обоснования отказа в такой согласии, работодатель имеет право уволить работника без согласия выборного органа профсоюза.

Не могу согласиться с этой правовой позиции по следующим основаниям. Во-первых, если переформулировать утверждение в. 252 КЗоТ и ст. 39 Закона Украины «О профессиональных союзах, их правах и гарантиях деятельности» простыми словами, то ст. 252КЗпП запрещено освобождения (как один из видов дисциплинарных взысканий) работников органов профсоюза без согласия выборного органа, членами которого они являются, а в ст. 39 Закона сказано, что в случае, если в решении нет обоснованного отказа, работодатель имеет право уволить работника без согласия выборного органа.

Итак, в указанных нормах четко прослеживается коллизия, исправить которую и пытался Верховный Суд Украины. Однако исходя, скорее всего, из практических моментов, а не по основаниям, которые, по моему мнению, были приняты во внимание при принятии указанных норм.

Считаю, что именно отсутствие согласия выборного профсоюзного органа является основанием для обжалования незаконного увольнения согласно ст. 252 КЗоТ. Ст. 39 Закона, на мой взгляд, была принята для

дисциплинирования сотрудников профсоюзных органов с целью повышения качества сборки их решений и обязательного обоснования отказа в освобождении.

С предоставлением правового заключения Верховного Суда Украины практика решения дисциплинарных споров с участием представителей профсоюзных организаций должна будет гармонизироваться, поскольку единый подход к решению вопроса освобождения ликвидирует существующую коллизию норм, хотя с логикой данного заключения ВСУ можно поспорить (<http://www.s-quo.com/club/club.php/user/1/blog/770>). – 2014. – 19.11).

Блог на сайті ubr.ua

Про автора: Н. Мисник

Введение системы электронного администрирования НДС. Последствия для бизнеса

С 1 января 2015 г., согласно Закону Украины от 31 июля 2014 г. № 1621-VII «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины и некоторые другие законодательные акты Украины», в Украине вводится система электронного администрирования налога на добавленную стоимость (НДС). Ее введение предполагает полный переход на электронную отчетность и необходимость регистрации в ЕРНН всех налоговых накладных и расчетов корректировки (независимо от суммы).

В теории, вопрос электронного администрирования выглядит просто: поставщик не сможет зарегистрировать налоговую накладную, если у него не хватает денег на электронном НДС-счете, а его контрагент – покупатель не сможет воспользоваться налоговым кредитом.

Источником пополнения счета в системе электронного администрирования НДС являются средства: – с собственного текущего счета плательщика, в суммах, необходимых для увеличения размера суммы НДС; – с собственного текущего счета плательщика, в суммах, недостаточных для оплаты в бюджет согласованных налоговых обязательств по этому налогу; – с собственного текущего счета плательщика, суммы налога, полученного от покупателей при проведении операций по продаже товаров/услуг за наличные средства или при проведении бартерных (товарообменных операций); – с собственного текущего счета плательщика, суммы налога, начисленного плательщиком по результатам проведения операций, предусмотренных пунктом 198.5 НКУ (в случае использования товаров/услуг, необоротных активов в операциях, которые не являются объектом налогообложения НДС, льготных операциях и пр.). По мнению правительства, новая система позволит свести к минимуму злоупотребления при возмещении НДС, увеличить поступления в бюджет и снизить количество проверок. Представители бизнеса не разделяют таких оптимистичных взглядов и считают, что нововведения могут негативно сказаться на бизнесе.

Основные предпринимательские риски заключаются в следующем:

1. Блокирование оборотных средств: система электронного

администрирования сделает невозможной выдачу налоговых накладных без предварительной оплаты НДС или предварительной выписки налоговой накладной на покупку реального товара/услуги.

2. Введение двойной системы учета: плательщик вынужден будет контролировать получение и выдачу налоговых накладных и самостоятельно регистрировать их в Едином реестре, что требует соответствующих навыков владения специализированным программным обеспечением.

3. Исключение возможности осуществлять поставки на условиях товарного кредита.

4. Риски финансовых затрат для добросовестных плательщиков налога: предприятие, которое оплатило своему поставщику НДС рискует оказаться в ситуации, когда соответствующая сумма не будет засчитана при формировании налогового кредита, и предприятие будет вынуждено платить ее повторно.

5. Отсутствие механизма зачета (использование, списания) остатков отрицательных значений НДС по состоянию на 1.01.2015 г. Представители бизнеса практически каждый день обращаются к правительству с открытыми письмами, в которых просят отменить вступление в силу норм нового Закона.

Остается только надеяться, что правительство прислушается, и не станет спешить с внедрением новых систем до тех пор, пока в Украине не стабилизируется экономическая ситуация (<http://blog.ubr.ua/pravo/vvedenie-sistemy-elektronnogo-administrirovaniia-nds-posledstviia-dlia-biznesa-9001>). – 2014. – 20.11).

Блог на сайті ubr.ua

Про автора: С. Приймак

Наследство, если нет документов

В большинстве случаев при обращении наследника к нотариусу возникают сложности с получением наследства, т. к. отсутствуют некоторые документы, что необходимы для выдачи нотариусом Свидетельства о праве на наследственное имущество.

Как показывает моя практика адвоката по делам наследства, рано или поздно приблизительно 90 % населения нашей страны столкнется с наследованием имущества от своих родителей или третьих лиц и, конечно же, проблемами, которые при этом возникают.

Первое на что хотелось бы обратить внимание читателей моего блога на UBR.ua, – это то, что при любом деле, что касается прав или свобод нужно прибегнуть к услугам адвоката в той или иной отрасли права и выбрать адвоката стоит только после того, как прочтаете вот этот пост в блоге моего коллеги на тему «Адвокат в Киеве: как выбрать правильно?». Только так можно избежать ненужной волокиты с документами, проблем, что могут возникнуть с неквалифицированными работниками государственных органов и нотариусами и, конечно, быстро решить свой вопрос: защитить право, отстоять правоту, получить нужные документы или решение суда.

Правовая база

Как известно, общие правовые нормы, касающиеся процесса наследования, оформлены в положениях Гражданского кодекса Украины (далее по тексту «ГК») и Законе Украины «О нотариате», Порядке госрегистрации недвижимого имущества и в Порядке совершения нотариальных действий и др.

В идеале процесс получения наследства должен выглядеть следующим образом, как написано тут. После смерти наследодателя и консультации у адвоката по наследству в нотариальную контору приходит наследник с пакетом документов, что заранее подготовит адвокат, в которых указано дату и время смерти завещателя, основания для начала наследования, принятие наследником своих имущественных прав и многое другое. Но это в идеальном случае, по факту же в большинстве случаев у наследников, которые пренебрегают помощью адвоката, отсутствуют некоторые документы.

Как же поступить, если часть документов не удалось собрать, и вы не знаете где их взять самостоятельно?

Эта проблема может быть решена двумя основными способами:

1. В Порядке совершения нотариальных действий на Украине, а именно в п. 4.18 указано, что если у потенциального наследника отсутствует часть документов, то нотариус обязан разъяснить ему процедуру принятия наследства в судебном порядке и порекомендовать обратиться к адвокату по наследственным делам.

В принципе ничего сложного нет, если это не относится к оформлению права на кооперативную жилплощадь: есть документы – получаете свидетельство у нотариуса, а если их нет – то нужно посетить адвоката и вместе топтать в суд, и там решать вопрос об отсутствующей документальной базе. При этом, по постановлениям ВСУ можно узнать, что если в деле о принятии наследства есть несколько наследников, и часть из них уже начала процедуру получения наследства, то тот потенциальный наследник, который не смог собрать необходимые документы должен обратиться в суд, с указанием в ответчиках своих «конкурентов» по наследственному делу.

Ведь по факту, открытие наследственного процесса означает тот факт, что кто-то необходимые документы собрать удосужился. Но если наследник только один, и он не смог подготовить всю документальную основу для открытия наследства, то все равно ему стоит обратиться к адвокату и с его помощью подать иск в суд. Давайте далее рассмотрим подобную ситуацию на конкретном примере из мое судебной практики о которой я ранее говорила на страницах сайта рейтинга юристов. Районный суд города А удовлетворил требования искового заявления гражданина N к городскому совету о признании за ним прав собственности на жилое строение.

Как документальную базу подтверждения гр. N предоставил следующие документы:

- договор застройки;
- акт приема строения в эксплуатацию, оформленный соответствующим образом;
- решение горсовета о принятии в эксплуатацию нового жилого строения;
- отказ нотариуса в совершении нотариальных действий из-за отсутствия правоустанавливающих документов на жилой дом.

В итоге иск удовлетворен в полном объеме потому, что адвокат сумел доказать суду изложенные в исковом заявлении требования, подкрепив их необходимыми документами и за наследником N закреплено право собственности на это жилое строение. Подобный пример призван показать, что наша законодательная система признает подобные методы разрешения проблемы с помощью адвоката по наследственным вопросам, что упрощает жизнь простым обывателям, так и представителям нотариальных контор.

2. Если возникновение прав собственности на определенное имущество зависит от доказательной базы, то граждане имеют право обратиться к юристу и вместе с ним в суд с заявлением об установлении этих фактов. Этот процесс рассматривается по правилам судопроизводства, что регламентируются Гражданским процессуальным кодексом Украины. При подобном решении проблемы судебные инстанции должны установить факт родства между завещателем и наследником, факт проживания одной семьей и ведение совместного хозяйства, факт принятия наследства по причине постоянного проживания с завещателем и др.

Все эти факты перечислены в ст. 549 ГК Украины. Таким образом, законодательство упрощает процедуру принятия наследства для своих граждан, создавая им комфортные условия для принятия и подтверждения своих наследственных прав и обязанностей на имущество наследодателя. Но, чтобы так произошло нельзя пренебрегать услугами адвоката по наследственным делам.

Единственное, что до сих пор не ясно – не проще бы было, если б подобные запросы по подтверждению родства и других факторов происходили с помощью нотариуса? Тогда весь процесс заключался бы в участии двух сторон – непосредственно наследника и нотариуса, и суды могли бы заняться более важными делами. Так что, в этой сфере правовых отношений существует своеобразный «ляп», который только добавляет лишне и ненужной работы как нотариусу, так и представителям судебных инстанций, да и самому наследнику (<http://blog.ubr.ua/pravo/nasledstvo-esli-net-dokumentov-9006>). – 2014. – 21.11).

Блог на сайті tsn.ua

Про автора: А. Турій, адвокат

Кілька порад боржникам банків

Друга половина «нульових» років відзначилася підйомом рівня життя українців. У той час кредити не отримували тільки ледачі. Брали все підряд: квартири, автівки, землю, техніку. Банки в гонитві за прибутком не особливо прискіпливо перевіряли платоспроможність позичальників.

Свою роль зіграла і корупція серед співробітників банків. Результатом цього стала низька якість кредитних портфелів – багато людей насправді не могли собі дозволити кредити, що брали. Бо їхній добробут насправді був примарним і часто тримався на певній роботі та певній зарплаті, яку за неї платили. Тож коли у 2008 р. настала криза і багато українців втратили роботу чи їм скоротили зарплату, це звело їхнє фінансове благополуччя нанівець –

платили за кредити, особливо валютні, стало нічим.

Тих позичальників, хто встояв у 2008 р., «добила» криза цього року: курс долара по 10, потім по 12–14, а тепер і по 16 під силу небагатьом гаманцям. Звичайно, банки вимушені відстоювати свої інтереси. Для цього штатні юридичні підрозділи тисячами «штампують» судові позови до позичальників про стягнення заборгованості за банківськими кредитами. Але не завжди банки хочуть зв'язуватися з судами, тож намагаються розібратись з боржниками без них.

Один із методів, який дає змогу це зробити – стягування боргів через виконавчу службу. Для цього юристи банку звертаються до нотаріусів для отримання виконавчих написів. У цих написах нотаріус зазначає: іпотекодавця фізичну чи юридичну особу, іпотекодержателя-банк на користь якого стягується борг, та суму боргу. За допомогою виконавчого напису банк уникає судової тяганини, яка може розтягнутися на роки. Виконавчий напис нотаріуса має таку ж саму силу, як і рішення суду.

Однак часто банкірами та нотаріусами допускаються помилки при складанні таких написів – це і є тією лазівкою, яка може допомогти втримати своє житло.

Отже. Українськими законами передбачено обов'язкове повідомлення боржника про усунення порушень при виконанні іпотечних договорів (прострочення платежів по банківських кредитах), чим користуються активні та обізнані боржники банків. Після 30 днів з моменту надсилання такого листа про усунення порушень, що зазвичай містить також вимогу про сплату боргів за договором, нотаріус має право вчинити виконавчий напис. На практиці ж буває так, що нотаріуси не направляють узагалі ніяких повідомлень до боржників банку. Це є протизаконним, тому дає підстави клієнтам банків для подання позовів про визнання недійсним виконавчого напису нотаріуса.

Ще одним зі способів оскаржити в суді виконавчий напис є заперечення суми боргу. Для отримання виконавчого напису працівники банку повинні надати нотаріусу документ, який підтверджує заборгованість людини перед банком. Аби скасувати напис за допомогою суду, боржники банків шукають розбіжності між тою сумою у написі та тією, що вони повинні сплатити банку насправді. Трапляється, що ці суми різняться. Якщо так – сміливо можна йти до суду.

У випадку, коли банк з якихось причин не звертався до нотаріуса з проханням про вчинення виконавчого напису протягом трьох років з моменту виникнення права вимоги, боржник також може подати до суду – з вимогою визнати недійсним виконавчий напис. Адже право вимоги у банка-стягувача виникає з того моменту, коли позичальник перестає обслуговувати свій кредит.

Наведені вище методи ведення боротьби з банками, які використовують виконавчі написи для того, аби вичавити з позичальників останнє, дають змогу відтермінувати той момент, коли він відбере взятую в іпотеку нерухомість. А в деяких випадках банк узагалі втрачає таку можливість (<http://tsn.ua/blogi/themes/law/kilka-porad-borzchnikam-bankiv-394409.html>). – 2014. – 28.11).

Блог на сайті korrespondent.net**Про автора:** А. Охриенко, экономист***Хотите получать большую пенсию и не платить налоги?***

У нас есть шанс сделать в Украине пенсионную систему, как в Германии. Но, если ли ум у нашей власти. Это другой вопрос.

После того, как был введен налог на доходы по депозитам, фактически в Украине полностью сформировалась экономическая модель негосударственного пенсионного обеспечения по аналогии с ЕС. Как часто бывает, это произошло незаметно, хотя это действительно экономическая реформа, а не перекраска заборов, как многие думают, считая покраску заборов реформой.

Возможно, многие слышали, что в Германии или Франции пенсионеры живут хорошо. Но мало кто знает, что это «хорошо» просто так не дается. Уже давно в Германии, Франции и других развитых странах, существует система негосударственного пенсионного обеспечения, которая и обеспечивает солидную пенсию труженикам, которые уже не хотят работать. Суть этой системы очень проста. Когда человек работает, то часть своей заработной платы перечисляет в пенсионный фонд, но не так как у нас, все гамузом, и потом государство само делит, этому дам, а этому не дам. В той же Германии, нет взносов в государственный пенсионный фонд, как в Украине, но есть платежи в полугосударственные пенсионные фонды, где сумма перечисленных платежей четко персонифицируется за человеком. Если физлицо получает солидную заработную плату и часть этой заработной платы перечислят в пенсионный фонд, то соответственно, оно и накапливает на своем персональном пенсионном счете большие деньги, и при выходе на пенсию получает солидную пенсию. Не удивительно, что там не приветствуют заработную плату в «конвертах», так как им действительно выгодно получать большую заработную плату и часть заработной платы перечислять в пенсионный фонд, чтобы потом иметь большую пенсию.

У нас еще в 2002 г. приняли закон о пенсионном обеспечении, где фактически списали немецкий опыт. Но сколько ни пытались его реализовать – не получается. Теперь появился шанс. Фактически теперь модель негосударственного пенсионного обеспечения в Украине частично повторяет модель Германии, хотя у нас, в отличие от Германии, не решен вопрос с единым социальным взносом. Поэтому, нужно как можно быстрее решать проблему второго уровня пенсионной реформы (если очень кратко, то второй уровень означает, что обязательные платежи, которые работодатель платит в пенсионный фонд, должны быть разделены: небольшая часть в государственный пенсионный фонд, а большая часть в полугосударственные пенсионный фонды, но там учет платежей персонифицированный, и поэтому сумма денег четко закрепляется за физлицом и впоследствии ему же и выплачивается). Было бы хорошо, чтобы действительно ЕВС уменьшили до 18 %, но при этом дали возможность украинцам самостоятельно накапливать себе деньги на заработную плату в негосударственных пенсионных фондах. Вот это

уже было бы по-европейски.

Что получилось сейчас у нас. Раньше, когда не было налогов на доходы по депозитам, не было логики накапливать деньги в негосударственном пенсионном обеспечении (это можно делать или в негосударственном пенсионном фонде, или в страховой компании жизни). Но теперь появилась логика. Выплаты по негосударственному пенсионному обеспечению освобождены от налогов, но только если это выплаты пенсионеру. На практике это выглядит следующим образом: физлицо перечисляет деньги на свой пенсионный счет в негосударственный пенсионный фонд и страховую компанию, эти деньги учитываются отдельно и являются собственностью не страховой компании или пенсионного фонда, а физлица, а эти структуры только ими управляют. Главная цель этого управления, это размещение денег в различные финансовые инструменты: депозиты, облигации, акции, золото или недвижимость. Это все очень сильно регламентировано для того, чтобы не было существенных злоупотреблений. В результате деньги физлица не только накапливаются, но и увеличиваются в стоимости. Когда приходит время выхода на пенсию, негосударственный пенсионный фонд платит пенсию человеку, которая зависит от того, сколько он накопил денег на счете, плюс доход, который образовался за это время. При этом вся эта пенсия не облагается налогом.

То же самое и в Германии. Там уже давно проценты по депозитам облагаются налогом. Теперь уже 35 %. Поэтому немцам более выгодно накапливать деньги в пенсионном фонде и легально не платить налоги.

Мало того, сумма денег, которая перечисляется в негосударственный пенсионный фонд, освобождается от подоходного налога. Получается, что украинец имеет возможность сэкономить на подоходном налоге, когда будет получать заработную плату и потом еще получить пенсию без уплаты налогов. Классическая модель экономического стимулирования людей думать о своем будущем.

Вперед. Все за большими пенсиями. Но, как всегда, есть небольшие проблемы:

- льгота по подоходному налогу строится по следующей схеме: вначале физлицо платит подоходный налог, а уже потом по итогам года, подается декларация в ГФС и идет пересчет налогов, и налоговая должна вернуть часть уплаченных налогов. Есть ограничение, льгота только на сумму не больше 15 % официально полученной заработной платы;

- взносы в гривне и выплата пенсии в гривне, при этом ни пенсионный фонд, ни страховая компания не гарантирует доход наперед. Тут уже все зависит от умения и талантов менеджеров этих компаний. За 2013 г. средняя доходность негосударственных пенсионных фондов была около 13 %. На сегодня некоторые негосударственные пенсионные фонды показывают доходность 25 и даже 29 %, но есть и убытки больше 30 %;

- льготы по налогам, только если это пенсионные выплаты, если физлицо хочет забрать деньги досрочно, то нужно будет уплатить все налоги. Льгота только для пенсионеров.

Понадеемся, что украинцы устанут играть с долларами и со временем

обратят внимание на негосударственные пенсионные фонды и страховые компании жизни, которые помогают накапливать деньги на пенсию.

P.S. Согласно данным УАИБ на 1 ноября 2014 г. в Украине действует 73 негосударственных пенсионных фонда. Общая сумма их активов 791 млн грн (<http://blogs.korrespondent.net/blog/business/3447678>). – 2014. – 24.11).

Блог на сайті advocat-liapin.com.ua

Про автора: Д. Ляпин, адвокат

Признание права собственности на недвижимость

Обращение в суд с иском о признании прав собственности на недвижимое имущество происходит, как правило, в случаях невозможности оформить права на имеющуюся в наличии недвижимость иным путем. Часто по таким ситуациям «отсутствует земля».

Решение суда о признании права собственности на объект недвижимости является одновременно и правоустанавливающим документом, на основании которого осуществляется государственная регистрация прав.

Одним из таких случаев являются здания и сооружения советской постройки, на которые отсутствуют правоустанавливающие документы. К слову сказать, к сооружениям 91 года и старше применяется презумпция «ввода в эксплуатацию». Чего не скажешь о зданиях и сооружениях более ранней постройки. Так, при признании на них права собственности по судебному решению вопрос о вводе в эксплуатацию, как правило, не снимается.

Можно сказать, что в моей практике 99 % зданий (сооружений, помещений), на которые признавались права в судебном порядке, числились на балансе предприятий (юридических лиц). Естественно, на это недвижимое имущество, при отсутствии правоустанавливающих документов, были хоть какие-то «правоподтверждающие» документы и, конечно же, отсутствовала «первичная» регистрация прав, даже в случаях, где она по идее и могла бы быть.

Например: по одному из дел, я представлял интересы предприятия по признанию прав собственности на два нежилых помещения, расположенных соответственно в двух жилых домах (введены в эксплуатацию 70–80 гг.). Указанные помещения были получены моим Клиентом на основании договора мены, который был заключен в 1998 г. с районной администрацией города Киева. Обращение ко мне было в 2005 г., до этого было получено несколько отказов БТИ города Киева в регистрации на основании «отсутствия первичной регистрации», не соответствие формы договора и пр. В судебном порядке был признан действительным договор мены, признано право собственности на нежилые помещения. На основании судебного решения была осуществлена государственная регистрация прав.

Так, если формализовать юридическое определение объекта недвижимости (берем только возведенные на земле), то получается, что объектом недвижимости является нечто введенное в эксплуатацию и прошедшее государственную регистрацию прав. Все остальное можно отнести

либо к недостроям, либо к «куче стройматериалов», незаконно находящейся на земельном участке.

В судебных решениях эта формальность упускается, и сразу же признаются права на фактически существующий объект недвижимости за конкретным лицом (физическим или юридическим) (<http://www.advocat-liapin.com.ua/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D0%B1%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%B5%D0%B4/#more-810>). – 2014. – 25.11).